

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

**FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN YATIRIM
PİYASALARINA KATILIM ÜZERİNE ETKİSİ:
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

Barış SANCAK

2502180141

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Veysel BOZKURT

İSTANBUL – 2024

ÖZ

FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN YATIRIM PİYASALARINA KATILIM ÜZERİNE ETKİSİ: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME BARIŞ SANCAK

Çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin finansal yatırım piyasalarına katılımları üzerindeki etkisini hem yatırım araçlarının geneli bağlamında, hem de riskli yatırım araçları bağlamında incelemektir. Bu amaç doğrultusunda bağımsız değişkenlerin aynı olduğu, bağımlı değişkenlerin ise “yatırım piyasalarına katılım” ve “riskli yatırım piyasalarına katılım” olmak üzere farklı olduğu iki model oluşturulmuştur. Araştırmanın örneklemi Sağlık Bilimleri Üniversitesi’nde öğrenim gören lisans ve ön lisans öğrencilerinden oluşmaktadır. Yatırım piyasalarına katılımın bağımlı değişken olduğu Model 1 için 703 kişilik bir örneklemden yararlanılırken, riskli yatırım piyasalarına katılımın bağımlı değişken olduğu Model 2 için 278 kişiden oluşan bir örneklemden yararlanılmıştır. Her iki model lojistik regresyon analizine tabi tutulmuştur. Model 1’in analiz sonuçlarına göre objektif olarak ölçülen (test yardımıyla) finansal okuryazarlığın yatırım piyasalarına katılım üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Öz bildirim yoluyla ölçülen algılanan finansal okuryazarlığın ise yatırım piyasalarına katılım üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra, risk karşıtlığı, tasarruf eğilimi, cinsiyet, yaş, çalışma durumu ve aile bireyleri arasında finans alanında çalışan bulunmasının öğrencilerin finansal yatırım piyasalarına katılımları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılrken, öğrenim durumunun finansal yatırım piyasalarına katılım üzerinde açıklayıcı bir faktör olmadığı saptanmıştır. Ayrıca, algılanan yüksek finansal okuryazarlık, tasarruf eğilimi, yaş, çalışıyor olma ve aile bireyleri arasında finans alanında çalışan bulunması ile finansal araçlara yatırım yapılması arasında doğru yönlü bir ilişki tespit edilirken, risk karşıtlığı ve kadın olma ile finansal araçlara yatırım yapılması arasında ters yönlü bir ilişki belirlenmiştir. Model 2’nin analiz sonuçlarına göre gerek objektif finansal okuryazarlıkla, gerekse de algılanan finansal okuryazarlıkla riskli yatırım piyasalarına katılım arasında anlamlı bir ilişki

mevcut değildir. Risk karşıtlığı ve cinsiyet riskli yatırım piyasalarına katılım üzerinde etkili faktörler iken; objektif finansal okuryazarlık ve algılanan finansal okuryazarlığa ek olarak, modeldeki diğer değişkenler, lisans öğrencisi olma, çalışıyor olma, tasarruf eğilimi, yaş ve ailede finans alanında çalışan bulunması da riskli yatırım piyasalarına katılım üzerinde anlamlı etkiye sahip değildir. Risk karşıtlığı ve kadın olma ile riskli yatırım piyasalarına katılım arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Sonuç olarak, yatırım piyasalarına katılım bağlamında, öğrenciler her ne kadar sahip olduklarını düşündükleri finansal okuryazarlık seviyesine uygun olarak, akılcı bir sebebe dayanarak finansal araçlara yatırım yapsalar da, gerçekte sahip olduklarını düşündükleri finansal okuryazarlık düzeyine sahip olmadıkları için yapmış oldukları finansal yatırımlar, temel yatırım bilgisiyle desteklenmemiş spekülative nitelikte yatırımlardan ibarettir. Yatırım kararı alırken bilinçli davranma niyetine sahip olmalarına rağmen farkında olmadan bilinçsiz yatırımlar yapmaktadırlar. Riskli yatırım piyasalarına katılım bağlamında ise, öğrencilerin objektif finansal okuryazarlığa ek olarak kendilerini algıladıkları finansal okuryazarlık düzeyinden de bağımsız olarak yatırım kararı aldıkları görülmektedir. Bu da riskli yatırım kararı alırken spekülative davranma eğilimlerinin daha da arttığını göstermektedir. Üniversite öğrencilik dönemi, bireylerin finansal açıdan henüz tam bağımsız olmadıkları, ancak finansal açıdan bağımsız olmak ve hayatlarının olgunluk evresine girmek için gereken becerileri aktif olarak öğrendikleri ve bu dönemde edindikleri finansal alışkanlıkları geleceğe aktardıkları bir dönemdir. Ortalama bir üniversite öğrencisinin finansal olarak büyük ölçüde ailesine bağımlı olduğu, yüksek bir yatırım bütçesine sahip olmadığı kabul edildiğinde, bilinçsiz bir yatırım yapmanın neden olabileceği bireysel kayıplar sınırlı olabilir. Ancak yatırım yapma kültürünün bilinçsiz yatırım kararları alma etrafında şekillendiği bir ortamda, üniversite sonrası süreçte çalışma hayatına girildiğinde daha büyük yatırım bütçeleriyle daha büyük kayıpların yaşanması olasıdır. Bu bakımdan, finansal yatırımlara ilgi duyan üniversite öğrencilerinin, en geç, çalışma hayatına girmelerinden ve aktif bir birey olarak ekonomi içinde yer almalarından önceki son durak olarak nitelendirilebilecek üniversite öğrenimleri sürecinde, risklerini doğru yönetebilmelerine imkan tanıyacak finansal donanımına asgari düzeyde sahip olmaları gerekmektedir. Bu noktada politika yapıcılara da önemli görevler düşmektedir. Devlet otoritesi, politika yapıcı ve

uygulayıcı sıfatıyla, kurumları vasıtasıyla finansal okuryazarlık bilincinin genç nesillere yerleştirilmesi ve temelden başlanarak ileri düzeylere kadar finansal okuryazarlıklarının geliştirilmesi amacıyla eylem planları geliştirmeli, bireysel finans eğitimlerini çeşitli platformlar üzerinden erişilebilir kılmalıdır. Finansal eğitim bir opsiyon olmanın ötesinde, ilköğrenimden üniversite öğreniminin sonuna kadar olan süreçte, en basit formundan en sofistike formuna kadar, müfredatların içinde zorunlu eğitimin bir parçası olarak yer almalıdır. Bu noktada, fakülte – bölüm ayrımı yapılmaksızın üniversitelerin bütün bölümlerinin müfredatlarına tıpkı diğer zorunlu ortak dersler (Türk dili, Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi, yabancı dil, hukuka giriş vb.) gibi zorunlu finansal okuryazarlık dersleri eklenmelidir. Lise ve öncesi düzeydeki okulların müfredatlarına da seviyeleri ile uyumlu zorunlu finansal okuryazarlık dersleri dahil edilmelidir. Finansal okuryazarlıkta matematiksel yeteneklerin, teknoloji kullanımının ve kriz yönetiminin büyük öneme sahip olduğu düşünüldüğünde, finansal okuryazarlık eğitimlerinin matematiksel yetenekleri, dijital okuryazarlığı ve yatırımcı psikolojisini güçlendirecek eğitimlerle desteklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Finansal okuryazarlık, finansal kavram bilgisi, bireysel finans, yatırım kararları, mevduat, döviz, altın, hisse senedi, yatırım fonu, kripto varlık, finansal tabana yayılma, lojistik regresyon

ABSTRACT

THE EFFECT OF FINANCIAL LITERACY ON PARTICIPATION IN INVESTMENT MARKETS: A STUDY ON UNIVERSITY STUDENTS

BARIŞ SANCAK

The aim of the study is to examine the effect of university students' financial literacy levels on their participation in financial investment markets, both in the context of general investment instruments and risky investment instruments. For this purpose, two models have been created in which the independent variables are the same and the dependent variables are different as, "participation in investment markets" and "participation in risky investment markets". The sample of the study consists of undergraduate and associate degree students, studying at the University of Health Sciences. For Model 1, in which participation in investment markets is the dependent variable, a sample of 703 students was used, while for Model 2, in which participation in risky investment markets is the dependent variable, a sample of 278 students was used. Both models were subjected to logistic regression analysis. According to the results of the analysis of Model 1, it is determined that financial literacy measured objectively (with the help of the test) does not have a significant effect on participation in investment markets. On the other hand, perceived financial literacy, measured through self-report, is found to be effective on participation in investment markets. In addition, it was concluded that risk aversion, propensity to save, gender, age, employment status and the presence of finance professionals among family members were effective on students' participation in financial investment markets, while educational background was not found to be an explanatory factor on participation in financial investment markets. Besides, a linear relationship was found between perceived high financial literacy, propensity to save, age, being employed, presence of finance professionals among family members and investing in financial instruments, while an inverse relationship was found between being risk averse, being female and investing in financial instruments. According to the analysis results of Model 2, there is no significant relationship between both objective financial literacy and perceived financial literacy and participation in risky investment markets. While risk aversion and gender are effective factors on

participation in risky investment markets; in addition to objective financial literacy and perceived financial literacy, the other variables in the model, being an undergraduate student, being employed, propensity to save, age and presence of finance professionals among family members do not have a significant effect on participation in risky investment markets. There is an inverse relationship between risk aversion, being female and participation in risky investment markets. As a result, in the context of participation in investment markets, although students invest in financial instruments based on a rational reason in accordance with the level of financial literacy they think they have, the financial investments they have made consist of speculative investments that are not supported by basic investment knowledge because they do not have the level of financial literacy they think they have in reality. Although they have the intention to act consciously when making investment decisions, they make unconscious investments without realising it. In the context of participation in risky investment markets, it is observed that students make investment decisions independently of their perceived financial literacy level in addition to their objective financial literacy level. This shows that their tendency to behave speculatively while making risky investment decisions increases even more. The university student period is a period when individuals are not yet fully financially independent, but actively learn the skills required to become financially independent and enter the maturity stage of their lives, and transfer the financial habits they acquire in this period to the future. When it is accepted that the average university student is largely financially dependent on his/her family and does not have a high investment budget, the individual losses that may be caused by making an unconscious investment may be limited. However, in an environment where the investment culture is shaped around making unconscious investment decisions, it is possible to experience greater losses with larger investment budgets when entering the working life after university. In this respect, university students who are interested in financial investments should have at least a minimum level of financial equipment that will enable them to manage their risks correctly during their university education, which can be considered as the last stop before they enter the labour market and take part in the economy as an active individual. At this point, policy makers also have important duties. State authority, in its capacity as a policy

maker and implementer, should develop action plans to raise financial literacy awareness among young generations through its institutions and to improve their financial literacy from the basic level to advanced levels, and should make individual finance education accessible through various platforms. Financial education should not be an option, but should be included as a part of compulsory education from primary education to the end of university education, from the simplest form to the most sophisticated form, within the curricula. At this point, compulsory financial literacy courses should be added to the curricula of all departments of universities, regardless of faculty-department distinction, just like other compulsory common courses (Turkish language, Atatürk's principles and history of revolution, foreign language, introduction to law, etc.). Compulsory financial literacy courses should also be included in the curricula of schools at high school level and above. Considering that mathematical skills, use of technology and crisis management are of great importance in financial literacy, financial literacy education should be supported by training to strengthen mathematical skills, digital literacy and investor psychology.

Keywords: Financial literacy, financial concept knowledge, personal finance, investment decisions, deposits, foreign currency, gold, stocks, mutual funds, crypto assets, financial inclusion, logistic regression

ÖNSÖZ

İktisat, muhasebe ve finans dersleri verdiğim Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nde öğrencilerimin sıklıkla altın, döviz, hisse senetleri ve kripto varlıklarıyla ilgili yatırım tavsiyesi beklentisi niteliğindeki soruları, doktora tezimde bu konuyu çalışma fikrini zihnimde uyandıran ilk sebep olmuştur. Daha da dikkat çekici olanı mesleğe ilk başladığım 2019 yılında çok nadiren karşılaştığım bu minvaldeki sorularla zaman içerisinde giderek artan bir biçimde daha fazla muhatap olmamdır. Pandemi sonrası süreçte ortaya çıkan enflasyon ve varlık fiyatlarında yaşanan sert yükselişler tıpkı hanehalkının bütününe olduğu gibi üniversite öğrencilerini de satın alma güçlerini korumaya ve belki de daha fazlasını kazanmaya yöneltmiştir. Ancak yatırım yapmak doğru risk yönetimini gerektiren, bunun için de ciddi finansal arka plana ihtiyaç duyan bir süreçtir. Sağlık temalı bölümlerde okuyan ve geçmişlerinde önemli bir ekonomi ve finans eğitimi bulunmayan bu öğrencilerin yatırım kararlarını en azından temel seviyede yatırım yapmaya yetecek bilgiyle destekleyip desteklemedikleri sorusu ile çalışmanın araştırma sorusu şekillenmiştir. Mevcut literatürde bu konunun üniversite öğrencileri özelinde oldukça az çalışılmış olmasının ve bu çalışmaların kapsam olarak sınırlı olmasının, bu noktadaki literatür boşluğunun azaltılmasına önemli derecede katkı sunacağı ve politika yapıcılara finansal okuryazarlık politikalarını oluşturmada ve yön vermede değerli bilgiler sunacağı değerlendirilmektedir.

Bu çalışmanın ortaya çıkışında, tarafıma yaptıkları doğru yönlendirmeler ve teknik müdahalelerle büyük pay sahibi olan tez danışmanım Sn. Prof. Dr. Veysel BOZKURT hocama; tez komisyonu üyeleri, Sn. Prof. Dr. Dilek DEMİRBAŞ hocama ve Sn. Dr. Öğr. Üyesi Hasan Giray ANKARA hocama teşekkürü borç bilirim. Ayrıca, bütün eğitim hayatım boyunca bana kattıkları dolayısıyla tüm değerli öğretmenlerime ve hocalarıma teşekkür ederim. Son olarak, bugünlere gelmemde en büyük pay sahibi olan anneme ve babama sonsuz minnetlerimi sunarım.

BARIŞ SANCAK

İSTANBUL, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

I. Finansal Okuryazarlık: Tanım ve Kapsam.....	3
II. Finansal Okuryazarlık İhtiyacının Gerekliliği ve Önemi Üzerine	9
A. Finansal Okuryazarlığın Bireyler İçin Önemi	13
B. Finansal Okuryazarlığın Finansal Sistem İçin Önemi	15
C. Finansal Okuryazarlığın Makro Ekonomik Önemi	17
III. Finansal Okuryazarlığın Ölçülmesi	19

İKİNCİ BÖLÜM LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

I. Finansal Okuryazarlık – Yatırım Piyasalarına Katılım	25
II. Finansal Okuryazarlık – Riskli Yatırım Piyasalarına Katılım	27
III. Diğer Faktörler Bağlamında Yatırım Piyasalarına ve Riskli Yatırım Piyasalarına Katılım	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YÖNTEM, MODEL VE ANALİZ

I. Çalışmanın Amacı	40
---------------------------	----

II. Yöntem	41
III. Model 1	42
A. Araştırma Sorusu ve Hipotezler	42
B. Örneklem.....	42
C. Araçlar.....	44
D. Model.....	45
E. Tanımlayıcı İstatistikler.....	49
F. Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri.....	54
G. Analiz ve Bulgular.....	55
IV. Model 2.....	58
A. Araştırma Sorusu ve Hipotezler	58
B. Örneklem.....	58
C. Araçlar.....	61
D. Model.....	61
E. Tanımlayıcı İstatistikler.....	65
F. Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri.....	70
G. Analiz ve Bulgular.....	71
V. Sınırlamalar ve İleri Çalışmalar	73
VI. Çalışmanın Literatüre Katkısı	75
SONUÇ.....	77
KAYNAKÇA.....	86
ÖZGEÇMİŞ	106

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Finansal okuryazarlık testleri.....	22
Tablo 2.1: Literatür tablosu	34
Tablo 3.1: Model 1 için G*Power örneklem büyüklük tablosu	43
Tablo 3.2: Model değişkenleri (Model 1)	46
Tablo 3.3: Çeyreklik dilimlere göre doğru cevap sayısı (Model 1).....	49
Tablo 3.4: Alt grupların çeyreklik objektif finansal okuryazarlık dilimlerine göre dağılımı (%), gözlem ve ortalama değerleri (Model 1)	50
Tablo 3.5: Alt grupların kendi içinde yatırım piyasalarına katılma oranları (% , Model 1).....	52
Tablo 3.6: Açımlayıcı faktör analizi bulguları (Model 1)	54
Tablo 3.7: Lojistik regresyon tahminleri (Model 1)	55
Tablo 3.8: Model 2 için G*Power örneklem büyüklük tablosu	59
Tablo 3.9: Model değişkenleri (Model 2)	61
Tablo 3.10: Çeyreklik dilimlere göre doğru cevap sayısı (Model 2)	65
Tablo 3.11: Alt grupların çeyreklik objektif finansal okuryazarlık dilimlerine göre dağılımı (%), gözlem ve ortalama değerleri (Model 2)	66
Tablo 3.12: Alt grupların kendi içinde riskli yatırım piyasalarına katılma oranları (% , Model 2).....	68
Tablo 3.13: Açımlayıcı faktör analizi bulguları (Model 2)	70
Tablo 3.14: Lojistik regresyon tahminleri (Model 2)	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1: Model 1 için test gücü ile gereksinim duyulan örneklem arasındaki ilişki.. 44

Şekil 3.1: Model 2 için test gücü ile gereksinim duyulan örneklem arasındaki ilişki.. 60

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFA	: Açımlayıcı faktör analizi
ARMs	: Adjustable-Rate Mortgages
BES	: Bireysel emeklilik sistemi
BİST	: Borsa İstanbul
bkz.	: bakınız
Borç.	: Borçlanma
BTCUSD	: Bitcoin Amerikan Doları kuru
CFI	: Center for Financial Inclusion
DJIA	: Dow Jones Industrial Average
EC	: European Commission
FED	: Federal Reserve Bank
Fin.	: Finansal
FLEC	: Financial Literacy and Education Commission
HL	: Hosmer – Lemeshow testi
INFE	: International Network on Financial Education
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin testi
Max	: Maksimum
Min	: Minimum
M.Ö.	: Milattan önce
NFEC	: National Financial Educators Council
NYSE	: New York Stock Exchange
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
OLS	: Ordinary Least Squares
Ort.	: Ortalama
S.E.	: Standard Error
SFSU	: San Francisco State University
Tas.	: Tasarruf
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TFEK	: Temel finans ve ekonomi kavramları
TL	: Türk Lirası
USDTRY	: Amerikan Doları Türk Lirası kuru
VAP	: Veri Analiz Platformu
XAUUSD	: Spot altın Amerikan Doları kuru
XU100	: BİST 100 endeksi
Yat.	: Yatırım

GİRİŞ

Son yıllarda varlık fiyatlarında yaşanan yukarı yönlü hareketler enflasyonun yol açtığı satın alma gücü kaybını telafi etmek ve refah seviyesini yükseltmek isteyen bireysel yatırımcılar için finansal yatırımları cazip seçenekler haline getirmiştir. 2020 – 2023 arası dönemde tüketici fiyatları enflasyonu yıllık frekansta bileşik olarak yaklaşık %422 olarak gerçekleşmiştir (TCMB, 2024a). Aynı dönemde, USDTRY kuru serbest piyasada yaklaşık %395, XAUUSD kuru %36, XU100 endeksi %552, BTCUSD kuru %489 artış gösterirken (Tradingview, 2024), 1 yıla kadar vadeli TL cinsinden mevduatlara uygulanan ortalama faiz oranı %14,56'dan %36,34'e yükselmiştir (TCMB, 2024b). Merkezi Kayıt Kuruluşu verilerine göre, 2019 yıl sonu itibarıyla 1.216.745 olan hisse senedi yatırımcı sayısı 2023 Ekim ayı itibarıyla 8.193.114 adete ulaşarak yaklaşık dört senelik bir sürede yedi kata yakın bir artış göstermiştir. Aynı dönemde 15 – 24 yaş arası genç hisse senedi yatırımcı sayısı ise 25.857'den 1.295.076'ya yükselerek elli kattan fazla artış göstermiştir (VAP, 9 Aralık 2023). Bunun yanı sıra Türkiye'de önemli bir kısmını genç yatırımcıların oluşturduğu büyük bir kripto varlık yatırımcı kitlesi (4.684.727 yatırımcı) bulunmaktadır (Triple-A, 9 Aralık 2023). 2020 yılında Türkiye'de yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, kripto varlık sahipliğinde 2001 ve sonrası doğumlu olanların payı toplam içerisinde %29'dur (Statista, 9 Aralık 2023). Bu veriler son yıllarda genç yatırımcılar tarafından finansal araçlara yönelen ciddi bir ilginin varlığını ortaya koymaktadır. Bireysel finansal farkındalığın gelişimi bağlamında pozitif bir gelişme olarak nitelendirilebilecek olan bu durum, bilinçsiz yatırım kararlarının alındığı bir ortamda genç yatırımcılar için maddi ve manevi kayıplara yol açması muhtemel bir sorunsala dönüşebilmektedir. Yatırım kararlarını kendisi alıp uygulayan kişilerin finansal konularda donanımlı olmaları risklerini doğru yönetebilmeleri bakımından oldukça önemlidir. Risk ile belirsizliğin doğru orantılı olduğu düşünüldüğünde, belirsizliğin azaltılması beraberinde riskin de azalması sonucunu doğuracaktır. Belirsizliğin azalması ise hakkında bilgi sahibi olunmayan şeyin öğrenilmesi ile mümkün olabilir. Genç yatırımcılar finansal okuryazarlıklarını artırarak karşı karşıya bulundukları kayıp risklerini minimize ederken, getiri beklentilerini de maksimize etme imkanına sahip olabilirler. Bu bakımdan, yatırım

kararlarını kendisi alıp uygulayan kişilerin finansal konularda donanımlı kişiler olmaları beklenmektedir. Bireysel yatırımcıların doğru finansal kararlar alabilmeleri ve optimal yatırım tercihlerinde bulunabilmeleri için finans alanındaki bilgi ve donanımlarını artırmaları gerekmektedir (Calcagno ve Monticone, 2015). Finansal okuryazarlığın yüksek olması ile kişilerin rasyonel finansal kararlar almaları arasında güçlü bir ilişki söz konusudur (Gavurova vd., 2019; Yin ve Yang, 2022). Literatürde yer alan çalışmalar finansal okuryazarlıkla yatırım kararı alma davranışı arasında ağırlıklı olarak pozitif yönlü bir ilişkiye işaret etmektedir (Aren ve Aydemir, 2015; Allgood ve Walstad, 2016; Mouna ve Anis, 2016; Liao vd., 2017; Hsiao ve Tsai, 2018; Nguyen, Polach ve Voznakova, 2019; Anindita ve Ulpah, 2020; Raut, 2020; Nguyen ve Nguyen, 2020; Mahdzan, Zainudin ve Yoong, 2020; Lotto, 2020; Khan, Rabbani ve Kadoya, 2020; Zhao ve Zhang, 2021). Ancak, çoğunluk kitlesini genç bireylerin olduğu üniversite öğrencileri özelinde bu durumun geçerli olup olmadığı incelenmeye değer bir husustur. Pek çok önemli araştırmanın sonucuna göre genç finansal okuryazarlığı oldukça düşük seviyededir (Lusardi, Mitchell ve Curto, 2010; Cull ve Whetton, 2011; Lantara ve Kartini, 2015; Felipe, Ceribeli ve Lana, 2017; OECD/INFE, 2017; Baltacı ve Kütük, 2020; Sezal, 2021; Happ vd., 2022; Dahiya, Özen ve Yadav, 2023; Sarsour, Aldaya ve Aldalou, 2023). Bu da genç bireylerin yatırım kararlarını, yatırım yapmanın gerektirdiği finansal bilgi donanımından bağımsız olarak, spekülatif güdülerle vermiş olabilecekleri ihtimalini ortaya koymaktadır. Literatürde üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarıyla yatırım piyasalarına katılmaları arasındaki ilişkiyi ele alan çalışma sayısı sınırlıdır. Stoian vd. (2020) Rumen üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada finansal okuryazarlığın öğrencilerin hisse senedi piyasalarına katılımı üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Gürbüz ve Yılmaz (2023) finansal okuryazarlığın üniversite öğrencilerinin yatırım tercihleri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Ancak, söz konusu çalışmalarla bu çalışma arasında, araştırma soruları, modeller ve yöntem itibarıyla ayırt edici farklılıklar bulunmaktadır. Ayrıca, üçüncü bölümde daha detaylı açıklanacağı üzere, her iki çalışmada ulaşılan bulgular ile bu çalışmada ulaşılan bulgular birbirinin zıttı yönündedir. Bu bakımdan çalışmanın literatürde az çalışılmış bir konuda ciddi bir boşluğu dolduracağı ve politika yapıcılara önemli bilgiler sağlayacağı değerlendirilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

I. Finansal Okuryazarlık: Tanım ve Kapsam

Finansal okuryazarlık kavramı ele alındığında göze çarpan ilk hususlardan biri kavrama ilişkin üzerinde uzlaşılan ya da genel kabul gören bir tanımın bulunmayışıdır. Bu durumun yol açtığı tanımlamadaki çeşitlilik hali doğal olarak kavrama ilişkin birçok sorunun nasıl cevaplandırılacağı noktasında bir soru öbeğini beraberinde getirmektedir. “Kimler finansal okuryazardır, kimler değildir?”, “Finansal okuryazarlığı nasıl ölçmek gerekir?”, “Finansal okuryazarlığı artırmak için hangi politikalar izlenebilir?” vb. birçok sorunun cevabı ve aslında başlı başına finansal okuryazarlık sorunsalının kendisi tanımsal bir uzlaşının olmayışından etkilenmektedir. Bu bakımdan, öncelikle finansal okuryazarlığın nasıl tanımlandığı ve nasıl tanımlanması gerektiği üzerinde durulması yararlı olacaktır. Bunun için de öncelikle kavramın özünü oluşturan “*okuryazarlık*” kavramını ele almak gerekir.

Oxford sözlüğü okuryazarlığı, “Belli bir alandaki bilgi veya beceriler” olarak tanımlamaktadır (Oxford Learner’s Dictionaries, 2023). Cambridge sözlüğü ise, “Belli bir konudaki bilgi veya bilginin belli bir tipi” şeklinde bir tanım yapmaktadır (Cambridge Dictionary, 2023). Dijital okuryazarlık, sağlık okuryazarlığı, finansal okuryazarlık vb. okuryazarlık tanımları bu bağlamda örnek olarak verilebilirler. Buradaki bilgi salt bilginin kendisine sahip olmanın ötesinde bilgiyi anlamayı da kapsar. Başka bir ifadeyle, bir şeyi sadece bilmek değil, o şeyi iyice anlamak, bildiği ve anladığı şeyi işleyebilecek beceriye ve dolayısıyla o şey üzerinde tam bir hakimiyete sahip olabilme yetisi okuryazarlığı tanımlamaktadır. Bu noktadan hareketle finansal okuryazarlık için bir tanım geliştirmek mümkündür. Şöyle bir tanım önerilebilir: “Finansal okuryazarlık, finans bilgisine sahip olunması, sahip olunan finans bilgisinin anlaşılması, bilinen ve anlaşılan bilginin işlenebilme becerisine sahip olunmasını ifade eder”. Yalın haliyle finansal okuryazarlığı bu şekilde tanımlamak mümkündür. Diğer taraftan, literatürde yapılan tanımlamalara bakıldığında, daha detaylı, açıklayıcı ve kompleks tanımlara yer verildiği gözlemlenmektedir.

Tanımların sınıflandırılmasında beş farklı referans noktası dikkat çekmektedir: (1) *Finansal kavram bilgisi*, (2) *finansal kavram bilgisini karar verme sürecinde kullanabilme becerisi*, (3) *bireysel finansalların yönetilebilmesine duyulan yatkınlık*, (4) *yerinde finansal kararlar verebilme yeteneği* ve (5) *geleceğe yönelik finansal ihtiyaçları etkili biçimde planlayabilecek özgüvene sahip olmak* (Remund, 2010). Yapılan tanımlamaların genellikle yukarıda bahsedilen bu beş ana tema etrafında toplandığı, bunlardan bir ya da birkaçına göndermede bulundurularak oluşturuldukları gözlemlenmektedir.

(1) Finansal kavram bilgisi

Bir kişinin finansal okuryazar olarak kabul edilebilmesi için bireysel finans konularında belli bir bilgiye sahip olması temel bir gerekliliktir. Finans bilgisine sahip olmayı geniş anlamda yorumlamak gerekir. Finansal kavram bilgisine sahip olmanın yanı sıra, finansal kavramlar ve olgular arasında bağlantı kurabilme ve sahip olunan bilgiyi analiz edebilme becerisi de finans bilgisine sahip olmanın bileşenleridir. Başka bir ifadeyle, finansal kararlar alabilmek için bilginin finans boyutu itibarıyla ihtiyaç duyulan kısmının tamamıdır. Literatürde yapılan birçok tanım finans bilgisine sahip olunmasını yapılan tanımların merkezine oturtmaktadır. Hastings, Madrian ve Skimmyhorn (2013), finansal okuryazarlığı finansal ürünler ve finansal kavramlar hakkında bilgi sahibi olmak ile ilişkilendirmiştir. Zhao ve Zhang (2021), “finansal kaynakların etkin bir biçimde yönetilebilmesi için ihtiyaç duyulan finansal bilgi ve beceriler”, şeklinde bir finansal okuryazarlık tanımı yapmıştır. Bazı araştırmacılar ise, finansal okuryazarlığı finansal konularda bilgi sahibi olmak ile eş anlamlı olarak kabul etmişlerdir. Noctor, Stoney ve Stradling (1992), finansal okuryazarlığı, bilinçli kararlar verebilmek için gerekli olan finansal bilgi şeklinde tanımlarken, Huston (2010) da finansal okuryazarlık ile finansal bilginin literatürde çoğu kez birbiri yerine kullanıldığını ifade etmiştir.

(2) Finansal kavram bilgisini karar verme sürecinde kullanabilme becerisi

Finans bilgisine sahip olmanın yanı sıra sahip olunan bilgiyi kullanabilme becerisinin de yapılan bazı tanımlarda vurgulandığı gözlemlenmektedir. Fox,

Bartholomae ve Lee (2005), finansal okuryazarlığın kişilerin finansal kavramlara ilişkin bilgi ve kavrayışlarını ifade ettiğini ve etkili finansal kararlar alınabilmesinde oldukça önemli olduğunu vurgulamıştır. Fernandes, Lynch ve Netemeyer (2014), finansal okuryazarlığı, bilinçli finansal kararlar verebilme becerisi ile ilişkilendirmiştir. Bu yaklaşıma göre, tek başına finansal bilgiye sahip olmak ya da finansal bilgiyi kavramak yetmez, aynı zamanda sahip olunan bilgiyi karar alma süreci dahilinde diğer bilgilerle işleyerek yeni bir bilgiye dönüştürebilme becerisine de sahip olmak gerekir. Bu da, finansal bilginin her yönüyle, detaylı biçimde anlaşılmasıyla ve karar alma sürecine etki eden diğer değişkenlerle bağlantı kurulabilmesiyle mümkün olabilir.

(3) Bireysel finansalların yönetilmesine duyulan yatkınlık

Kişilerin finansal iş ve işlemlerini bizzat takip etmeye duydukları yatkınlık finansal okuryazarlık tanımlarında vurgulanan bir diğer noktadır. Hastings, Madrian ve Skimmyhorn (2013), finansal okuryazarlığı, finansal araçlar ve kavramlar hakkında bilgi sahibi olmanın yanı sıra finansal planlama gibi belli aktivitelere iştirak edebilme ile ilişkilendirmiştir. Emmons (2005) ise, belli konularda finansal bilgi ve kavrayışa sahip olma ile birlikte varlıkları ve yükümlülükleri takip edebilme becerisine sahip olmaya göndermede bulunmuştur. Bu yaklaşımda, finansal okuryazarlığa, finansal bilgiye sahip olmanın ve kullanabilmenin ötesinde bir anlam atfedildiği görülmektedir. Bireysel finansal yönetimle ilgili süreçlerin pasif bir tutumla takip edilmesi ya da bu süreçlere aktif bir tutumla iştirak edilmesi bu yaklaşım dahilindedir.

(4) Yerinde finansal kararlar verebilme yeteneği

Finansal okuryazar olmanın nihai amacının kişilerin finansal durumlarını iyileştirici kararlar alabilmelerinin sağlanması olduğunu ifade etmek mümkündür. Yerinde finansal kararlar verebilmek, finansal hedeflere ulaşılması yolunda başlıca öneme sahiptir. Ancak, burada “yerinde finansal karar alma” ifadesi ile kastedileni açıklamak gerekir. Literatürde açıklamaya yönelik iki farklı yaklaşım öne çıkmaktadır. Birincisi, alınan kararın uygun bir karar olup olmadığını doğrudan elde

edilen sonucun başarısına bağlayan yaklaşımdır. Stone, Wier ve Bryant (2008), finansal okur yazar olmakla başarılı borç yönetimi arasında ilişki kurmuştur. Buna göre, alınan kararların rasyonel ya da bilinçli olmasından ziyade ulaşılan sonucun beklentileri karşılaması daha çok öne çıkmaktadır. Kararın kendisinden ve nasıl alındığından ziyade ulaşılan sonucun beklentileri karşılaması önemlidir. İkinci yaklaşım, verilen kararın uygun olmasını bilinçli olarak verilmesine bağlamaktadır. Mandell (2008), finansal okuryazarlığı, finansal araçların seçimine ve yönetilmesine ilişkin bilinçli kararlar verebilme ile ilişkilendirmektedir. Burada temel nokta, finansal kararın alınmasına esas teşkil eden bilgiye sahip olunması ve bu bilginin karar alma aşamasında kullanılmasıdır. Gale ve Levine (2010), finansal okuryazarlık tanımlarında, paranın ve zenginliğin yönetilmesi ve tüketilmesi bağlamında bilinçli değerlendirme yapabilme ve etkili kararlar verebilme becerisine atıfta bulunmuştur. Burada hem alınan kararın bilinçli bir değerlendirme süreci neticesinde alınmasına, hem de elde edilen sonucun başarılı olmasına yapılan bir gönderme söz konusudur.

(5) Geleceğe yönelik finansal ihtiyaçları etkili biçimde planlayabilecek özgüvene sahip olmak

Finansal okuryazar olarak kabul edilen bireyler, finansal kararlar almalarını mümkün kılacak bilgiye sahip olma ve sahip olduğu bilgiyi işleme ve karara dönüştürme yeteneklerini bünyelerinde toplamakla birlikte, tasarlamış oldukları kararlarını tüm boyutlarıyla eyleme geçirebilecek özgüvene de sahip olmalıdır. Remund (2010), finansal okuryazarlığı kişilerin bireysel finansallarını yönetebilme özgüvenine sahip olmaları ile ilişkilendirmiştir. Özgüveni yüksek olan bireylerin daha fazla finansal yatırım yaptıkları ve yatırım dolandırıcılığı ve aşırı borçlanma gibi sebeplerden kayba uğrama olasılıklarının düşük olduğu gözlemlenirken, özgüveni düşük olan bireylerin optimal olmayan finansal kararlar verdikleri belirlenmiştir (Aristei ve Gallo, 2021). Özgüveni yüksek olan bireylerin özgüveni düşük olan bireylere kıyasla borsaya katılımlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Xia, Wang ve Li, 2014). Bununla birlikte, haddinden fazla özgüven sahibi olmak düşük seviyede finansal okuryazar olmanın bir işareti de olabilmektedir. Geleneksel riskli araçlara dair yatırım tecrübesi bulunmayan kripto para yatırımcılarının finansal

okuryazarlık düzeylerinin hiç kripto para yatırımı yapmayan yatırımcılara göre daha düşük olduğu saptanmıştır (Fujuki, 2021). Aşırı özgüven sahibi yatırımcıların aşırı riskli finansal araçlara yöneldikleri tespit edilmiştir (Yao ve Rabbani, 2021). Yine aşırı özgüven sahibi yatırımcıların yatırım fonlarına yatırım yaparak riski dağıtmak yerine sadece hisse senetlerine yatırım yapma eğilimi içerisinde oldukları gözlemlenmiştir (Chu vd., 2017). Dolayısıyla, bireylerin ellerindeki tüm bilgileri tam, eksiksiz ve doğru biçimde kullanarak almış oldukları kararları eyleme dönüştürmelerini mümkün kılacak bir özgüvene sahip olmaları finansal okuryazar olmalarının bir gereği iken, bilgiden ve bilinçli davranıştan yoksun finansal kararlar alabilmeye yöneltebilecek bir özgüven finansal cehaletin göstergesi olabilir.

Bireysel araştırmacılar tarafından finansal okuryazarlığın tanımlanmasında yoğunlaşılan referans noktalarının kurum ve kuruluşların yapmış oldukları finansal okuryazarlık tanımları bakımından da geçerli olduğu gözlemlenmektedir. OECD/INFE finansal okuryazarlığı, “*Mantıklı finansal kararlar almak ve nihai olarak bireysel finansal refaha ulaşabilmek için gerekli olan farkındalık, bilgi, yetenek, tutum ve davranışların bir kombinasyonu*” olarak tanımlamaktadır (OECD, 2020). CFI finansal okuryazarlığı, “*Mantıklı finansal kararlara ve finansal hizmetlerin doğru kullanımına dönüşen bilgi, yetenek, tutum ve nihai davranışların bir kombinasyonu*” şeklinde tanımlamaktadır (CFI, 2022). Her iki tanım da finansal bilgi sahibi olmaya, sahip olunan finans bilgisinin karar alma sürecinde kullanılmasına ve yerinde finansal kararlar alınmasına yönelik bir vurgu yapıldığı görülmektedir. Benzer bir vurgu EC (Avrupa Komisyonu), FLEC (Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu) ve Jump\$tart tarafından yapılan tanımlar bakımından da söz konusudur. Jump\$tart finansal okuryazarlığı, “*Yaşam boyu finansal güvenlik amacı doğrultusunda, kişinin finansal varlıklarını etkili biçimde yönetebilmesi için gerekli olan bilgi ve beceriyi kullanabilme kabiliyeti*” şeklinde tanımlamış ve finans bilgisine sahip olmaya, finans bilgisinin karar alma sürecinde kullanılmasına, yerinde finansal kararlar alınmasına ve kişisel finansalların yönetilmesine yakınlık duyulmasına atıfta bulunmuştur (Jump\$tart, 2023). EC ve FLEC ise daha sade ve çerçeve niteliğinde tanımlamaları tercih etmişlerdir. EC, “*Önemli finansal kararlar verebilmek için gerekli olan bilgi ve yetenekler*” şeklinde

bir tanım yaparken (EC, 2023); FLEC, “*Bireyleri hedefleri doğrultusunda finansal kararlar alabilmeleri ve eyleme geçebilmeleri için donatan bilgi, yetenek ve araçlar*” şeklinde bir tanım yapmayı tercih etmiştir (FLEC, 2020). Her iki tanım da finans bilgisine sahip olmaya ve finans bilgisinin karar alma sürecinde kullanılmasına yönelik bir atıf söz konusudur.

Yapılan farklı finansal okuryazarlık tanımları bütüncül bir bakış açısıyla ele alındığında, her ne kadar farklı tanımlar yapılmış gibi görünse de, finansal okuryazar olmaya atfedilen işlevlerin pek çok tanımda ortak olduğu, pek çoğunda da birbirini desteklediği gözlemlenmektedir. Bu durum finansal kavram bilgisine sahip olunması üzerinden açık bir biçimde gözlemlenebilir. Finansal kavram bilgisine sahip olunması finansal okuryazar olmaya yüklenen işlevlerin başında gelirken, finansal okuryazarlıkla ilişkilendirilen diğer işlevlerin de finansal kavram bilgisine sahip olunmasıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Diğer bir deyişle, sahip olunmayan finansal kavram bilgisinin karar alma sürecinde kullanımı da söz konusu olamaz. Bireysel finansların yönetilmesine duyulan yatkınlıkla finansal kavram bilgisine sahip olunmasının birbirini besleyen süreçler olması olasıdır. Loke (2017), sahip olunan finans bilgisi düzeyinin bireysel finansal yönetim üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Di Domenico vd. (2022), finans bilgisini artırmaya yönelik müdahalelerin bireysel finansal yönetim bağlamında özerk motivasyonları teşvik ettiğini öne sürmüştür. Yerinde finansal kararlar verilebilmesi için temel finansal kavram bilgisi yararlı olabilir. Clark, Lusardi ve Mitchell (2017), daha yüksek seviyede finans bilgisine sahip olanların emeklilik yatırım planı tercihlerinden daha yüksek getiri elde ettikleri sonucuna ulaşmışlardır. Xu, Xiong ve Jiao (2019), sahip olunan finansal bilgi düzeyinin artmasının hanehalkının yatırım performansını artıracağını öne sürmüştür. Finansal kavram bilgisine sahip olunması geleceği planlayabilecek özgüvene sahip olunmasını olumlu anlamda etkileyebilir. Morris, Maillet ve Koffi (2022), finansal bilginin finansal özgüvenin bir açıklayıcısı olduğunu tespit etmiştir. Dolayısıyla, finansal kavramlar hakkında bilgi sahibi olmanın hem finansal okuryazar olmanın temel bileşeni hem de diğer bileşenlerin bir belirleyicisi olduğunu öne sürmek mümkündür. Bir kişinin finansal okuryazar olarak kabul edilebilmesi için para hakkında bir şeyler bilmesi gerekir (Hung, Parker ve Yoong, 2009;

Remund, 2010). Finansal kavram bilgisine sahip olunması finansal okuryazar olmanın özünü ve başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Kişilerin paranın yönetimi noktasında kendilerine daha fazla avantaj sağlayacak ilave yeterliliklere sahip olmaları ise daha ileri düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olmanın ölçüsüdür. Zira finansal okuryazarlık, sınırları keskin çizgilerle belirlenmiş mutlak bir durumu değil, gelişerek evrilen bir süreci ifade etmektedir (Mihalcova, Csikosova ve Antosova, 2014). Dolayısıyla finansal okuryazarlık kavramını, başlangıç seviyesinde temel finansal yeterlilikleri, ileri seviyede ise daha sofistike finansal yetenekleri içerisine alan kapsamı geniş bir kavram olarak nitelendirmek mümkündür (Mason ve Wilson, 2000). Bu çalışmada finansal okuryazarlık en temel bileşeni olan finansal kavram bilgisi itibarıyla ele alınacak ve yatırım özelinde finansal kavram bilgisini ölçmeyi amaçlayan bir performans testi aracılığıyla ölçülecektir. Sahip olduğu yatırım kavramı bilgisi itibarıyla donanımlı olan bir bireyin finansal araçlara yatırım yapmayı denemiş olması anlaşılabilir bir durumken, temel yatırım bilgisinden dahi yoksun olan bir bireyin aynı girişimde bulunmasının akılcı tutumdan uzak ve doğru risk yönetiminin ilkeleriyle bağdaşmayan bir durum olduğunu öne sürmek mümkündür. Literatürde yer alan finansal okuryazarlık araştırmaları da yaygın olarak finansal okuryazarlığı finansal kavram bilgisi üzerinden değerlendirmekte ve ölçmeyi amaçlamaktadır (Moore, 2003; Huston, 2010; Atkinson ve Messy, 2011; Kunovskaya, Cude ve Alexeev, 2014; Burke ve Manz, 2014; Van Ooijen ve Van Rooij, 2014; Cumurovic ve Hyll, 2016; Xu, Xiong ve Jiao, 2019).

II. Finansal Okuryazarlık İhtiyacının Gerekliliği ve Önemi Üzerine

Finans tarihi medeniyetin başlangıcı ile paralellik göstermektedir. İlkel düzeyde bankacılık ve faiz karşılığı borç verme uygulamalarının ilk örneklerine Babil, Sümer, eski Yunan ve eski Mısır medeniyetlerinde rastlanılmaktadır. (Ferguson, 2008). Yatırım benzeri faaliyetlerin izleri de M.Ö. 1700'lü yıllara, Hammurabi kanunlarına kadar sürülebilmektedir. Emeklilik fonlarının geçmişi, İmparator Augustus'un emekli askerlerin isyan tehdidini bastırmak için bir emeklilik planı oluşturduğu Roma İmparatorluğu'na dayanmaktadır. Bireysel düzeyde finansal

yatırım olgusunun ortaya çıkışı ise 17'nci yüzyılda gelişen denizcilik endüstrisine dayanmaktadır. Avrupa ile Doğu Hint Adaları ve Asya arasında ticaret yapan İngiliz, Hollanda ve Fransız gemilerinin risklerle dolu seyahatlerini finanse edebilmek için giriştikleri yatırımcı arayışları, yatırımcıların hisse senedi satın almalarına ve bir şirketin üstlendiği tüm seferlerin getirilerinden faydalanmalarına olanak sağlayan denizcilik şirketlerinin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. 1602 yılında Amsterdam Borsası'nın, 1801 yılında ise Londra Borsası'nın kurulmasıyla birlikte hisse senedi yatırımcılarının hisse senetlerini alıp satabilecekleri düzenli piyasalar oluşturulmuştur (Rockwealth, 2023). Finans tarihinin dayandığı köklü geçmiş göz önünde bulundurulduğunda, finansal konularda bilgili olmaya duyulan ihtiyacın da köklü bir mesele olduğu anlaşılmaktadır. ABD'nin ilk Başkan Yardımcısı John Adams tarafından dönemin Başkanı Thomas Jefferson'a hitaben yazılan 25 Ağustos 1787 tarihli mektupta Adams, ABD'nin problemini para, kredi ve ekonominin işleyişine dair apaçık cehaletle ilişkilendirmektedir (Founders Online, 2023). Ancak, bugün anladığımız şekliyle bireysel finans alanında bilgiye duyulan ihtiyaç ya da finansal okuryazarlık ihtiyacı 20'inci yüzyılda yaşanan ekonomik büyüme ve tüketici finansı alanında meydana gelen gelişmelerle ortaya çıkmıştır. 1910 – 1920 yılları arasındaki dönem tüketici ürünlerinin kitlesel boyutlarda üretiminin yaygınlaştığı ve taksitli tüketici finansmanı imkanlarının tüketicinin hizmetine sunulduğu yılların başlangıcıdır (Desjardins, 2017). Aynı yıllarda, Nisan 1917'de ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'na dahil olmasıyla birlikte savaş harcamalarının finansmanı için FED'in tahvil almaları karşılığında ticari bankaları düşük maliyetli fonlamayla teşvik etmesinin bir sonucu olarak ticari bankalar için tüketici kredilerinin hacmini artırmak cazip bir seçenek haline gelmiştir (Davies, 2013). Uygun faiz oranları ve taksitli ödeme imkanlarıyla desteklenen tüketici ürünlerine yönelen talepte büyük bir artış yaşanmıştır. 1919 yılından Büyük Buhran'ın yaşandığı 1929 yılına gelindiğinde, taksitle otomobil sahibi olan hane halkının oranı %4,9'dan %15,2'ye yükselerek üç kattan fazla artış göstermiştir. Ancak, 1929 yılında 7 milyar dolarlık hacme ulaşan tüketici kredilerinin 3 milyar dolarlık kısmı takibe düşmüştür. Daha da kötüsü bu dönemde Amerikan halkının %80'inin işini kaybetmesi durumunda başvurabileceği bir birikimi dahi bulanmamaktaydı (SFSU, 2023). Hisse senetleri piyasasındaki durum da tüketici kredilerindekinden farklı değildi. 1920'lerde borsaya yatırım

yapmak, parası olanlar ve hatta olmayanlar için ulusal bir eğlenceye dönüşmüş durumdaydı. Ekonomik büyüme, hisse senetlerinde spekülasyon yapmanın neredeyse bir hobi haline geldiği ve genel nüfusun piyasadan pay almak istediği bir ortam yarattı (Borowiecki, Dzieliński ve Tepper, 2023). Hisse senetlerinde kaldıraçlı işlemler oldukça yaygındı. Kaldıraçlı işlemlerin toplamı 1917'de NYSE piyasa değerinin %12'si iken bu oran 1929'da %20'ye ulaşmıştır (Bian vd., 2018). Hisse senetlerinde oluşan balonun tetiklediği 1929 Büyük Buhranı'nın hemen öncesinde, Ağustos 1929'da 6.866 puan ile en yüksek aylık kapanışını yapan Dow Jones Endüstriyel Endeksi (DJIA) Haziran 1932'ye gelindiğinde 983 puandan kapanış yapmıştır. Bu da zirve noktasından %85'lik bir değer kaybı anlamına gelmektedir (Macrotrends, 2023). Eylül 2029'a kadar olan süreçte hanehalkının elinde tuttuğu hisse senetlerinden toplam kazancı 38,1 milyar dolar iken, 1929 yıl sonu itibarıyla kazanç 57 milyar dolarlık kayba dönüşmüştür. Endekste en düşük seviyenin görüldüğü Haziran 1932'ye kadar olan iki buçuk yıllık süreçte yıl bazında kayıplar sırasıyla, 44,6 milyar dolar, 53,2 milyar dolar ve 24,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir (Green, 2008). 1929 Büyük Buhranı ekonomik sonuçlarının yanında toplumun içinde bulunduğu finansal okuryazarlık eksikliğini de ortaya koymuştur. Ancak, aradan geçen zamana rağmen bireysel yatırımcıların benzer hatalar yapmayı sürdürdükleri görülmektedir. 2008 Finansal Krizi finansal okuryazarlık ihtiyacının kendini bariz biçimde hissettirdiği yakın tarihli bir örnektir. Uzun dönem reel faiz oranlarındaki düşüş trendinin etkisiyle orta ve alt gelir gruplarında yer alan (*subprime*) hanehalkı ödeme güçlerinin üzerinde ipotekli konut kredileri kullanmıştır. Düşük oranlı faiz ortamının yol açtığı yanılgıyla başlangıçta düşük taksitli ödemeler yapmaya imkan tanıyan *ayarlanabilir oranlı mortgage* (ARMs) kredileri yaygın olarak tercih edilmiştir. Faiz oranlarının artmasıyla birlikte bu kredilerin geri ödeme maliyetleri artmıştır. Kredi borcu geri ödenemeyen pek çok gayrimenkule el konulmuştur. Subprime mortgage kredileri üzerinden menkul kıymetleştirilen toksik türev ürünler, yatırımcılar tarafından sorunlu dayanak varlıklarına bakılmaksızın yüksek likiditeleri ve getirileri dolayısıyla tercih edilmiştir (Greenspan, 2010). ABD'de hanehalkı servetinin zirve yaptığı Haziran 2007 ile dip yaptığı Mart 2009 tarihleri arasında hanehalkının gayrimenkul varlıklarının enflasyona göre düzeltilmiş değeri yüzde 26 (5,4 trilyon dolar) azalırken, hisse senedi piyasası varlıklarının

değeri enflasyona göre düzeltildikten sonra yüzde 51,5 (10,8 trilyon dolar) azalmıştır (Emmons, 2012).

Finansal kriz dönemleri bireysel yatırımcı kayıplarının kitlesel boyutlarda ve büyük meblağlarda ortaya çıkması bakımından finansal okuryazarlık ihtiyacının kendini en güçlü biçimde hissettirdiği dönemlerdir. Finansal krizlerin ortaya çıkmasının ve yatırımcı mağduriyetlerinin yaşanmasının tek sorumlusu elbette yeterli finansal okuryazarlıktan yoksun olan bireysel yatırımcılar değildir. Regülasyon kaynaklı eksiklikler ve zamanında aksiyon alamama bakımından kamu otoriteleri ve politika yapıcılar, sorumsuz finansal uygulamalardan ötürü finansal kuruluşlar 1929 Büyük Buhranı'nın (Galbraith, 2009) ve 2008 Finansal Krizi'nin (Greenspan, 2010) ortaya çıkmasında ya da bu krizlerin derinleşmesinde pay sahibidirler. Ancak sonuçlarından etkilenenler bireysel yatırımcılar olmuştur. Değil bir bireysel yatırımcının, pek çok finans profesyonelinin dahi bir finansal kriz olacağını öngerebilmesi çoğu kez mümkün olmamaktadır. Finansal krizlerden bağımsız olarak, yatırım sürecinde alınan herhangi bir kararın da beklenen şekilde sonuçlanacağını garantisi yoktur. Ancak, tüm olasılıkları göz önünde bulundurarak riskini doğru yönetebilmek her bireysel yatırımcının maddi refahı için önem vermesi gereken konuların başında gelmektedir. Riskin olduğu yerde belirsizlik vardır. Belirsizlik azaltılarak risk de azaltılabilir. Belirsizliği azaltmak da ancak bilgi sahibi olmayla, öğrenmeyle mümkün olabilir. Finansal okuryazar olmamanın maliyeti açıktır. Hayatlarını kötü mali kararlar olarak geçirenler, kaçınılmaz olarak, başka türlü elde edilebilecek olandan çok daha düşük bir yaşam standardına sahip olacaklardır (Lach ve Nzorubara, 2023). ABD'de yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre yetişkin bireyler 2023 yılında bireysel finans alanındaki bilgi yetersizliklerinden dolayı ortalama 1.506 dolar kaybettiklerini beyan etmişlerdir. Bu rakam ABD'deki yetişkin nüfusa oranlandığında 388 milyar dolardan daha büyük bir maliyet ortaya çıkmaktadır (NFEC, 2024). ABD dışındaki yetişkin bireylerin kayıplarının da bu rakama eklenmesi halinde finansal okuryazar olmamanın bireysel yatırımcılara maliyetinin çok daha büyük olduğu anlaşılmaktadır. Finansal okuryazar olmamanın maliyetinin bu kadar büyük olduğu göz önünde bulundurulduğunda finansal okuryazar olmanın bir seçenek değil, bir zorunluluk olduğu anlaşılmaktadır.

Kişisel ekonomik refahın korunması ve artırılması ihtiyacı finansal okuryazarlığı önemli bir mesele haline getirmektedir. Ancak, finansal okuryazarlık ihtiyacı yalnızca bireyler özelinde duyulan bir ihtiyacın görünümü değildir. Finansal okuryazarlığın gerçekleştirilmesi temelde üç önemli amaca hizmet etmektedir: Bireylerin ekonomik menfaatleri, finansal istikrar ve makroekonomik istikrar.

A. Finansal Okuryazarlığın Bireyler İçin Önemi

Klasik iktisat teorisi bireylerin tüketim ve tasarruf kararı alırken rasyonel davrandıklarını varsaymaktadır. Rasyonel bireyler kendi çıkarları peşinden koşarlarken, bu amaçlar doğrultusunda maksimum bilgi ile hareket ederler (Logachev, 2016: 16). Dolayısıyla, finans piyasalarında işlem yapan rasyonel bir yatırımcının, yatırım kararı alırken maksimum bilgiyle hareket etmesi beklenmektedir. Günümüzde bireyler sıklıkla bütçeleme, harcama, tasarruf, yatırım, borçlanma, risk yönetimi gibi oldukça geniş aralıkta yer alan finansal meselelere dair çok sayıda karar vermek durumundadırlar. Bu da finans bilgisine sahip olmayı ya da başka bir ifadeyle finansal okuryazar olmayı bireysel refah için kaçınılmaz derecede önemli kılmaktadır. Finansal okuryazar olan bireyler risklerini doğru yöneterek yerinde finansal kararlar alma ve finansal hedeflerine ulaşma şanslarını artırırılar. Bu hedefler bir otomobil ya da gayrimenkul gibi reel varlıklara sahip olabilmek, pasif sürekli gelir elde edebilmek, rahat bir emeklilik hayatı sürebilmek veya hepsini içine alacak biçimde finansal özgürlük gibi görünümlere sahip olabilir. Tüm bu hedeflere sürdürülebilir olarak ulaşabilmek akılcı bir süreci zorunlu kılar ve bu süreçlerin akılcı biçimde yönetilebilmesi de iyi derecede finansal okuryazar olabilmek ile mümkündür (Willis, 2008: 56). Finansal okuryazar olmanın en az finansal okuryazar olmanın nimetlerinden faydalanabilmek kadar önemli olan bir diğer sonucu da finansal okuryazar olmamanın yol açabileceği maliyetleri en aza indirmektir. Finansal okuryazar olmayanların yaşamları boyunca yanlış finansal kararlar verebilmek olasılıkları finansal okuryazar olanlara kıyasla daha fazla olacak ve buna paralel olarak finansal okuryazarlığı düşük olanlar düşük yaşam standartlarına razı olmak durumunda kalabileceklerdir (Agarwal vd., 2009). Dahası hatalı davranış biçimleri bireyleri telafisi zor durumlarda bırakabilir. Tüketimin ve yatırımın bilinçsizce kredi

ile finanse edilmesi, kontrolsüz tüketim, spekülatif yatırım tercihleri vb. eylemler kişilerin ve ailelerin servetlerini kaybetmelerine, borç sarmalı içerisine girmelerine ve sefaletе düşmelerine yol açabilir. Doğru bütçe yönetimi, doğru harcama alışkanlıkları ve yatırım davranışları bu olasılıkları azaltabilme noktasında bireylere bir çıkış kapısı sunmaktadır. Ancak bazen bunlardan daha fazlasına da ihtiyaç duyulabilir. Doğru finansal davranışlar sergileyen bireyler de zaman zaman iyi bir seçenek gibi görünen finansal tuzaklara düşebilirler. Yaşamın ve geleceğin doğasından kaynaklanan belirsizliğin yol açabileceği öngörülebilmesi ve seyrine müdahale edilebilmesi mümkün olmayan süreçler bir kenara bırakıldığında, bir finansal karar alınırken, sonuca etki edebilecek süreçler hakkında bilgi sahibi olunması ve buna göre hareket edilmesi bir bireyin elinden gelebilecek en doğru finansal davranış biçimidir. Bunun olabilmesi de bireylerin kendilerini finans ve finansla ilgili konularda ne kadar iyi donatabildikleri ve dolayısıyla ne kadar finansal okuryazar olabildikleri ile yakından ilgilidir.

Finansal okuryazar olmanın önemine dair yukarıda ifade edilen önermeler önlerinde yaşanacak uzun bir hayat olan genç bireyler bakımından daha da büyük bir öneme sahiptir. Yapılan araştırmalar gençler arasında finansal okuryazarlığın oldukça düşük olduğunu (OECD, 2017) ve gençlerin hatalı finansal kararlar verebilme eğilimlerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Agarwal vd., 2009). Her şeyden önce genç bireyler birer yetişkin olup çalışma hayatında aktif bireyler olarak rol almaya başladıklarında kendi finansal kararlarını vermek durumunda kalacaklardır. Hatta günümüzde gençler kendi finansal kararlarını henüz çalışma hayatına girmeden de vermektedir. Üniversite öğrencilik dönemi bunun en bariz örnekleri arasındadır. Pek çok üniversite öğrencisi, finansal olarak ailesine bağımlı olsun ya da olmasın, hayatlarında belki de ilk kez tüketim, tasarruf ve yatırım kararlarını ailelerinden tamamen bağımsız olarak, kendi özgür iradeleriyle vermektedir. Bu da finansal okuryazar olmayı üniversite öğrencileri için daha da önemli bir hale getirmektedir. Aksi durumda hatalı finansal davranışlar dolayısıyla kendilerini öğrencilikleri döneminde zora sokabilecekleri gibi, geleceğe yönelik olumlu finansal tutumlar geliştirmeleri de zorlaşacaktır. Bu noktada, üniversitelerde öğrenciler için ihtiyaçlara uygun olarak tasarlanmış finansal eğitim programları

oldukça yararlı olacaktır. Bu programlar üniversitelerin bütün bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler için erişilebilir kılınmalıdır. Dahası finansal okuryazar olmanın bir seçenek olmaktan öte bir zorunluluk haline geldiği günümüzde finansal eğitimi hedef alan dersler tüm bölümler için zorunlu tutulmalıdır. Bunun yanı sıra, eğitimin faydasının kişiye ne verildiğinden ziyade kişinin ne aldığı noktasında ortaya çıktığı düşünüldüğünde, öğrencilerin eksik kaldıkları noktalarda alternatif kaynaklardan bilgi eksikliklerini tamamlamaları ve bireysel finans alanında yaşanabilecek yeniliklere paralel olarak yaşam boyu kendilerini eğiterek güncel kalmayı başarabilmeleri gerekmektedir.

B. Finansal Okuryazarlığın Finansal Sistem İçin Önemi

Piyasaların güçlü ve etkin bir biçimde çalışması toplumu oluşturan bireylerin finansal okuryazar olduğu bir ortamda mümkün olabilir. Finansal okuryazar bir toplum finansal istikrarın temin edilmesine katkı sunar. Bu süreçler aşağıdaki şekilde ortaya çıkar (Widdowson ve Hailwood, 2007):

- Finansal okuryazar bireylerin harcama, yatırım ve bütçe yönetiminde başarılı olma ihtimallerinin daha yüksek olduğu kabul edildiğinde, bankalar ve diğer borç verenler açısından kredi riski azalacaktır.
- Finansal okuryazar bir toplumda bireyler yatırım tercihlerini bilinçli şekilde yapacaktır. Bu durum finansal kuruluşların tüketici taleplerine yönelik daha yenilikçi çözümlerle ortaya çıkmalarını teşvik edecek ve daha dinamik bir finansal piyasanın ortaya çıkmasına katkı sunacaktır.
- Finansal okuryazarlığı yüksek toplumlarda risk – getiri dengesi farkındalığı yüksektir. Finansal kuruluşların ve portföylerindeki finansal ürünlerin maruz kaldıkları riskler finansal okuryazar bireyler tarafından daha iyi anlaşılır. Böylece, finansal kuruluşların risklerini daha iyi yönetmeleri ve daha kaliteli hizmet sunmaları teşvik edilir. Finansal kuruluşların mali disiplinin gereklerine uygun hareket etmeleri sağlanır.

- Yüksek finansal okuryazarlığın bir görünümü olarak risk – getiri dengesinin farkında olarak verilen bilinçli yatırım kararları kaynakların zaman içerisinde daha verimli bir biçimde dağıtılmasını sağlayabilir. Bu da finansal piyasaların büyüme potansiyelini artırırken, konjonktürel dalgalanmalara daha az maruz kalan piyasaların gelişimine katkıda bulunur. Finansal piyasaların yaşanabilecek en ufak olumsuzluklar karşısında kırılan olmasının önüne geçilir.

Piyasa disiplinine duyulan güven bankaların ve finansal kuruluşların regülasyonu bakımından önem arz eder. Piyasa düzenleyici kamu otoriteleri piyasanın kendi kendini denetleme ve düzenleme imkan ve kabiliyetinin yüksek olduğu, piyasa disiplininin hüküm sürdüğü bir ortamda piyasa serbestisi ilkesinin bir gereği olarak finansal kuruluşlar üzerindeki denetleyici, düzenleyici ve icra ettirici baskısını gevşek tutmayı tercih edebilir. Bu da finansal kuruluşların bürokrasiden kaynaklanan görünen (düzenlemelerin gerektirdiği uyum maliyetleri) ve görünmeyen (işlem maliyetleri) maliyetlerinin azalmasını sağlayabilir. Azalan maliyetler ürün ve hizmetlerin tüketicilere daha uygun fiyatlardan ulaştırılabilmesine imkan tanıyabilir. Tüketicilere sağlanan bu imkan, piyasalardaki işlem adedi ve hacminin artmasına bağlı olarak piyasa etkinliğinin yükselmesine olanak sağlayabilir. Piyasa disiplininin temin edilmesinde bireylerin davranış biçimleri önemli rol oynamaktadır. Finansal okuryazar olan ve dolayısıyla bilinçli hareket eden bireyler, satın aldıkları ürün ve hizmetler ile ilgili olarak finansal kuruluşlar üzerinde sürekli gözetim halindedirler. Müşterileri tarafından izlendiklerini bilen finansal kuruluşlar iş ve işlemlerinde bu durumu göz önünde bulundurmaya yöneltilir. Böylece mali disiplinin dışarıdan müdahale olmaksızın sağlanmasına önemli bir katkıda bulunulmuş olur.

Tüketicilerin finansal ürün ve hizmetleri araştırmasına ya da kıyaslamasına engel olabilecek tüm faktörler finansal piyasaların etkinliğini azaltıcı etki doğurur. Finansal ürün ya da hizmetlerin karmaşık tasarımı, bunlara ilişkin hüküm ve koşulların, açıklayıcı metinlerin karmaşık oluşu ve düşük finansal okuryazarlık düzeyi bu faktörler arasında sayılabilir. Bu faktörler her halükarda tüketicileri

optimal olmayan, hatalı tercihlere yönlendirebilir. Kişiler üstlendikleri riskin farkında olmayabilir, kendileri için uygun olmayan ürün ya da hizmetler satın alabilir veya faydalı olabilecek bir ürün ya da hizmeti satın almayı göz ardı edebilirler. İhtiyaç duyulan finansal danışmanlık hizmeti pahalı veya koşula bağlanmış olabilir. Tüm bu durumlar piyasada rekabeti bozucu etki yaratır. Oysaki finansal okuryazarlığı yüksek tüketiciler kendilerini piyasada daha iyi konumlandırır ve dolayısıyla güçlü ve rekabetçi piyasaların tesis edilmesine katkı sağlarlar.

C. Finansal Okuryazarlığın Makro Ekonomik Önemi

Finansal okuryazar olan ve dolayısıyla finansal eylemlerinde akılcı hareket eden bir toplum gerek zor zamanlar için ihtiyat güdüsüyle, gerekse de yatırım fırsatlarından faydalanmak maksadıyla spekülasyon güdüsüyle harcanabilir gelirlerinin önemli bir kısmını tasarruf etmeyi tercih edecektir. Finansal okuryazar olan bireylerin bu yöndeki kişisel tutumları ekonominin bütününün yararı açısından da büyük önem arz etmektedir. Bir ekonomide yatırımların ve dolayısıyla büyümenin finanse edilebilmesi için tasarruflara ihtiyaç duyulmaktadır. Yurtiçi tasarruflar ne kadar yüksek olursa, yurtiçi sabit sermaye yatırımlarının yabancı tasarruflara başvurulmadan, uygun maliyet koşullarında finanse edilebilmesi o derece mümkün olacaktır. Toplumun tasarruf eğiliminin düşük olduğu tersi bir durumda ise yatırımların ve dolayısıyla ekonomik büyümenin finanse edilebilmesi için yabancı tasarruflara ihtiyaç duyulacaktır. Büyümenin mutlak hedef olarak belirlendiği ve yurtiçine sabit sermaye yatırımı yapacak yabancı yatırımcı çekmenin mümkün olmadığı bir ortamda, yatırımları finanse edecek yabancı tasarrufların yurtiçine girişini teşvik etmek için faiz oranlarının artırılması gerekebilecektir. Yüksek faiz oranları firma karlarını sınırlandırarak firmaların yeni sabit sermaye yatırımlarına girişmelerine engel olacak, firmaları mevduat, tahvil/bono gibi üretken olmayan dönen varlık yatırımlarına yönlendirecektir. Büyümenin finansmanı için yabancı tasarruflara (döviz) ihtiyaç duyulan bir ortamda, faiz oranlarının yükseltilmesinin tercih edilmemesi ise büyümeden feragat edilmesine yol açabilecektir. Ancak, yüksek faiz oranlarının reel yatırımlar üzerindeki dışlayıcı etkisi göz önünde bulundurulduğunda, bu yöndeki bir politika tercihi uzun süre devam ettirilemeyecek

ve faiz oranlarında düşüş kaçınılmaz hale gelecektir. Aksi durumda ekonominin tasarruf eksikliğinden olmasa bile tasarrufa erişim maliyetinin yüksek olmasından kaynaklı olarak büyümesinin önünde engeller ortaya çıkabilecektir. Yüksek faiz ortamının cazibesiyle yurtiçine giriş yapan fonlar eski cazip getiri ortamının kalmamasıyla birlikte elde ettikleri getirilerle birlikte yurtdışına çıkacaktır. Bu da, diğer şartlar sabitken, düşük tasarruf ortamında ekonomik büyümenin maliyeti olarak cari açığın artmasına neden olacaktır. Düşük tasarruf problemi yapısal olarak çözülemediği müddetçe cari açığın finansmanı için gelecekte tekrar faiz oranlarını artırmak gerekecektir. Böylece ekonomi içinden çıkılması güç bir kısır döngüye girecektir. Bu bakımdan, sağlıklı ve istikrarlı bir büyüme hedefleyen ekonomilerin tasarruf eğilimi yüksek toplumlara ihtiyacı vardır. Bu da toplumdaki bireylerin tasarruf bilinci yüksek, finansal okuryazar bireylerden oluşması ile mümkün olabilir. Elbette ki, tasarruf eylemi tüketim eyleminden bağımsız değildir. Bilhassa, satın alma gücü düşük olduğu için tasarruf yapmakta zorlanan kesimin tasarruf yapabilmesini teşvik edici önlemlerin alınması (BES kapsamında sunulan devlet katkısı buna güzel bir örnektir) ve daha da önemlisi satın alma gücünün zayıflamasına ve tasarrufların düşmesine neden olan enflasyon olgusunun ortadan kaldırılması ya da sorun teşkil etmeyecek seviyelere çekilmesinin sağlanması gerekmektedir.

Uzun dönemde potansiyel ekonomik büyüme, kaynakların ekonomik birimlere tahsisi ile yakından ilişkilidir. Diğer şartlar sabitken, kaynakların riske uyarlanmış karlılığı ne kadar yüksekse, ekonominin uzun dönemde büyüme beklentileri de o derece yüksek olacaktır (Widdowson ve Hailwood, 2007: 41). Bu noktada finansal okuryazarlığın önemli bir rol oynadığını ifade etmek mümkündür. Tüketicilerin verecekleri finansal kararlara göre kaynaklar üretken ve dolayısıyla ekonomik büyümeyi destekleyecek alanlara da aktarılabilir (hisse senedi yatırımları gibi), üretken olmayan ve ekonomide kaynak kaybına neden olabilecek alanlara da aktarılabilir (yastık altı altın, döviz yatırımları gibi). Örneğin, üretkenliği yüksek şirketler tarafından borsada ihraç edilecek hisse senetlerine yatırım yapılması bu şirketlerin ihtiyaç duydukları finansmanı piyasadan öz kaynak yoluyla ucuz bir biçimde temin edebilmelerine imkan tanıyacaktı. Bu da şirketlerin karlarından

finansman giderlerine aktarılan payı azaltacak ve kaynakların üretken tarafta kalmasını sağlayacaktır. Üretken tarafta kalan kaynaklar yeni yatırımların finansmanında kullanılabilir ve bu da ekonomik büyümeyi destekleyecektir. Ters bir senaryoda, örneğin, tasarrufların yastık altına gittiği, hisse senedi piyasalarının gelişmediği, katılımcı sayısının, işlem adedinin ve hacminin düşük olduğu sığ piyasalarda, şirketler yatırımlarını finanse edebilmek için nispeten daha büyük oranda yabancı kaynak kullanımına bağımlı olacak ve yeni yatırımlara girişme noktasında isteksiz kalabileceklerdir. En iyi ihtimalle şirket karlarından finansman giderlerine aktarılan pay artacak ve bu da otofinansman yoluyla yapılması planlanan yatırımların azalmasına yol açabilecektir. Bu bakımdan, finansal okuryazar bireylerin aldıkları finansal kararlarla yalnızca bireysel refahlarını değil, kaynakların etkin kullanımı sürecini destekleyerek toplumsal ekonomik refahın artmasına da katkı sunmaları olası bir senaryodur.

III. Finansal Okuryazarlığın Ölçülmesi

Finansal okuryazarlık eksikliği ve beraberinde getirdiği sonuçlar birçok araştırmacı tarafından ele alınmıştır. Yapılan bu çalışmaların tamamında finansal okuryazarlığın ölçülmesi çalışmaların merkezinde yer almıştır (Rieger, 2020). Finansal okuryazarlığın doğru biçimde ölçülebilmesi, finansal okuryazarlık eksikliğin doğru bir biçimde tanımlanması ve eksikliğin giderilmesine yönelik uygulanabilecek politika seçeneklerinin belirlenmesi noktasında önem arz etmektedir.

Finansal okuryazarlığın tanımlanmasında karşılaşılan çeşitliliğin bir benzeriyle finansal okuryazarlığın ölçülmesinde benimsenen yaklaşımlar itibarıyla da karşılaşılmaktadır. Bu farklılıklar temel olarak, katılımcının finansal okuryazarlığının öz bildirim (algılanan finansal okuryazarlık) ya da performans testleri (objektif finansal okuryazarlık) aracılığıyla ölçülmesi ve soru içeriklerinin belirlenmesi noktasında ortaya çıkmaktadır. Literatürde finansal okuryazarlık düzeyini gerek öz bildirim yoluyla (Fünfgeld ve Wang, 2008; Delavande, Rohwedder ve Willis, 2009), gerek performans testleri aracılığıyla (Moore, 2003; Huston, 2010; Atkinson ve Messy, 2011; Lusardi ve Mitchell, 2011; Kunovskaya, Cude ve Alexeev, 2014;

Burke ve Manz, 2014; Van Ooijen ve Van Rooij, 2014; Cumurovic ve Hyll, 2016; Xu, Xiong ve Jiao, 2019) gerekse de her iki yöntemi bir arada kullanarak (Xia, Wang ve Li, 2014; Anderson, Baker ve Robinson, 2017; Gathergood ve Weber, 2017; Mindra ve Moya, 2017; Bianchi, 2018; Aren ve Akgüneş, 2019; Zhao ve Zhang, 2021) ortaya koymayı amaçlayan çalışmalar mevcuttur.

Öz bildirim yoluyla finansal okuryazarlık ölçülürken, katılımcılara genellikle finansal konulardaki yetkinliklerini/bilgi düzeylerini puanlamalarının istendiği bir soru yöneltilir. Bazı çalışmalarda (Lown, 2011; Mindra ve Moya, 2017; Noor, Batool ve Arshad, 2020) ise algılanan finansal okuryazarlığın “finansal öz yeterlilik” adı altında ele alındığı ve ölçülmesinde bu amaca yönelik olarak geliştirilen ölçeklerden yararlanıldığı görülmektedir. Bu yöntemde katılımcının finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesinde hiçbir objektif ölçüte başvurulmaz. Katılımcının finansal okuryazarlık düzeyi tamamen kendi sübjektif kanaati doğrultusunda tespit edilir. Dolayısıyla bu yöntem ile ölçülen finansal okuryazarlık katılımcının kendini algıladığı seviyedeki finansal okuryazarlıktır.

Performans testlerinde ise katılımcılara belli konu temaları (matematiksel beceriler, finansal kavram bilgisi, risk algılaması gibi) altında oluşturulan ve doğru cevabı belli olan sorular yöneltilir. Bu tip testlerde testi geliştiren araştırmacılar tarafından farklı konu temalarının tercih edilebildiği veya tercih edilen aynı konu temalarında farklı sorulara yer verilebildiği gözlemlenmektedir (Bkz. Tablo 1.1). Bu tip testler genellikle tek boyutlu olup katılımcının temel düzeyde finansal okuryazarlık düzeyini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte literatürde temel düzeyde finansal okuryazarlığa ek olarak, ileri düzeyde finansal okuryazarlık bağlamında yatırım okuryazarlığını (Van Rooij, Lusardi ve Alessie, 2011) ve borçlanma okuryazarlığını (Van Ooijen ve Van Rooij, 2014) ölçmeyi amaçlayan çok boyutlu testler de mevcuttur.

Finansal okuryazarlığın ölçülmesinde karşılaşılan çeşitli yaklaşımlar finansal okuryazarlığın en doğru biçimde nasıl ölçülebileceği sorunsalını öne çıkarmaktadır. Öz bildirim yoluyla yapılan ölçüm doğası gereği sübjektivite barındırmaktadır. Bunun bir sonucu olarak kişilerin finansal konularda gerçekte bildiklerinden daha

fazlasını bildiklerini beyan ettikleri gözlemlenmiştir (OECD, 2005a; Aren ve Akgüneş, 2019). Bu bakımdan performans testleri yoluyla finansal okuryazarlığın ölçülmesi objektif veri elde edilmesi bakımından daha tarafsız ve gerçekçi bir ölçüm biçimi olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte, her iki yaklaşımın da yer aldığı bir ölçüm kişilerin gerçekte olduklarıyla algıladıkları finansal okuryazarlıkları arasındaki farkın belirlenmesi bağlamında politika yapıcılarına önemli bilgiler sağlayabilir (OECD, 2005b: 45). Ayrıca, algılanan finansal okuryazarlık ile objektif finansal okuryazarlık arasındaki fark, “aşırı finansal özgüven” biçiminde başlı başına bir faktör olarak tanımlanarak, finansal tüketicilerin/bireysel yatırımcıların davranışlarının modellenmesinde de kullanılmaktadır (Xia, Wang ve Li, 2014). Bunun yanında, sübjektif finansal okuryazarlıkla objektif finansal okuryazarlık arasında doğru yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Hung, Parker ve Yoong, 2009; Aren ve Akgüneş, 2019). Dolayısıyla, sübjektif finansal okuryazarlık da tıpkı objektif finansal okuryazarlık gibi finansal okuryazarlığın bir tahmin edicisi olarak kabul görmektedir. Bu bakımdan araştırmalarda performans testlerinin yanında sübjektif finansal okuryazarlığı ölçmeye yönelik sorulara/ölçeklere de yer verilmesi finansal okuryazarlık düzeyinin/eksikliğinin karşılaştırmalı olarak anlaşılması ve teyit edilmesi bağlamında yararlı olacaktır.

Performans testleri nesnel karakterleri itibarıyla sübjektif ölçüm yöntemlerine göre daha ideal ölçüm araçları olarak kabul görmekle birlikte, bu testlerin içeriğinin nasıl belirlenmesi gerektiğine dair farklı yaklaşımlar söz konusudur. Pek çok araştırmacı finansal okuryazarlığı en doğru biçimde ölçebilme amacı doğrultusunda kendi özgün testlerini geliştirmiştir. Bu farklı testleri birbirinden ayıran temel noktalar, yer verilmesi tercih edilen sorular, soru sayıları ve soruların ilişkili oldukları finansal temalar bağlamında ortaya çıkmaktadır. Bu durumu Tablo 1.1’de yer alan finansal okuryazarlığın ölçülmesine yönelik literatür araştırması üzerinden gözlemlemek mümkündür.

Yayın	Test Tasarımı	Finansal Tema			
		TFEK	TAS.	YAT.	BORÇ.
Volpe, Chen ve Pavlicko (1996)	Yatırım özelinde finansal okuryazarlığı ölçmeye yönelik 10 sorudan oluşan çoktan seçmeli test			✓	
Chen ve Volpe (1998)	36 sorudan oluşan çoktan seçmeli test	✓	✓	✓	✓
Volpe, Kotel ve Chen (2002)	Yatırım özelinde finansal okuryazarlığı ölçmeye yönelik 10 sorudan oluşan çoktan seçmeli test			✓	
Hilgert, Hogarth ve Beverly (2003)	Çoktan seçmeli 28 sorudan oluşan bir teste verilen doğru cevap sayısı	✓	✓	✓	✓
Moore (2003)	İki seçenekli 12 soruya verilen doğru cevap sayısı		✓	✓	✓
Agnew ve Szykman (2005)	Yatırım özelinde finansal okuryazarlığı ölçmeye yönelik 10 sorudan oluşan çoktan seçmeli test			✓	
National Council on Economic Education (2005)	Çoktan seçmeli 24 sorudan oluşan bir teste verilen doğru cevap sayısı	✓	✓	✓	✓
Lusardi ve Mitchell (2007a)	Hesaplamaya dayalı 3 soruya verilen doğru cevap sayısı			✓	

Lusardi ve Mitchell (2007b)	5'i temel düzeyde, 8'i yatırım özelinde finansal okuryazarlığı ölçmeyi amaçlayan iki boyutlu bir testte yer alan 13 soruya verilen doğru cevap sayısı	✓	✓	✓	
Lusardi ve Tufano (2015)	Çoktan seçmeli 3 soruya verilen doğru cevap sayısı				✓
Lusardi ve Mitchell (2008) ve (2011)	Çoktan seçmeli 3 soruya verilen doğru cevap sayısı	✓	✓	✓	
Mandell (2008)	Çoktan seçmeli 31 soruya verilen doğru cevap sayısı	✓	✓	✓	✓
Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011)	5'i temel düzeyde, 11'i yatırım özelinde finansal okuryazarlığı ölçmeyi amaçlayan iki boyutlu bir testte yer alan 16 soruya verilen doğru cevap sayısı	✓	✓	✓	
FINRA (2013); Anderson, Baker ve Robinson (2017)	Temel düzeyde finansal okuryazarlığı ölçmeye yönelik çoktan seçmeli 5 sorudan oluşan test	✓		✓	✓
Burke ve Manz (2014)	16 sorudan oluşan çoktan seçmeli test	✓		✓	
Kunovskaya,	Temel düzeyde finansal	✓	✓		✓

Cude ve Alexeev (2014)	okuryazarlığı ölçmeye yönelik çoktan seçmeli 6 sorudan oluşan teste verilen doğru cevap sayısı				
Van Ooijen ve Van Rooij (2014)	3'ü temel düzeyde, 3'ü borç yönetimi özelinde finansal okuryazarlığı ölçmeyi amaçlayan 6 sorudan oluşan çoktan seçmeli iki boyutlu test	✓	✓	✓	✓
Cumurovic ve Hyll (2016)	3'ü temel düzeyde, 8'i ileri düzeyde finansal okuryazarlığı ölçmeyi amaçlayan 11 sorudan oluşan çoktan seçmeli iki boyutlu test	✓		✓	
Gathergood ve Weber (2017)	Mortgage bilgisi özelinde finansal okuryazarlığı ölçmeyi amaçlayan 4 sorudan oluşan çoktan seçmeli test				✓
Bianchi (2018)	7 sorudan oluşan çoktan seçmeli test	✓		✓	

Tablo 1.1: Finansal okuryazarlık testleri

Tablo 1.1'de yer alan finansal okuryazarlık testleri literatürde sıklıkla başvurulan öncü nitelikteki ölçüm araçlarıdır. Söz konusu testlerin tamamı finansal okuryazarlığı gerçeğe en yakın ve doğru biçimde ölçmek amacıyla araştırmacılar tarafından önerilmiştir. Bu çalışmada, objektif finansal okuryazarlığın ölçülmesine yönelik olarak, çokça başvurulan temel bir kaynak olması ve finansal okuryazarlığı yatırım bilgisi özelinde ölçmeyi amaçlayan sorulara yer vermesi dolayısıyla, Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011) tarafından geliştirilen testin yatırım bilgisini ölçen ikinci boyutundan yararlanılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

I. Finansal Okuryazarlık – Yatırım Piyasalarına Katılım

Genç bireyler ve üniversite öğrencileri üzerine yapılan finansal okuryazarlık araştırmaları düşük finansal okuryazarlığa işaret etmektedir. Lusardi, Mitchell ve Curto (2010), ABD’de gençler üzerine yaptıkları araştırmada ancak üçte birlik bir kesimin faiz oranları, enflasyon ve riskin dağıtılması gibi konularda temel bilgi sahibi olduğunu ortaya koymuştur. Chen ve Volpe (1998) tarafından ABD’de üniversite öğrencileri üzerine yapılan çalışma öğrencilerin finansal okuryazarlıklarının düşük seviyede olduğu sonucunu desteklemektedir. Öğrenciler soruların ortalama %53’üne doğru cevap verebilmişlerdir. Yatırım özelindeki soruların ise ortalama %40’lık kısmı doğru cevaplandırılmıştır. Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarının düşük olduğunu destekleyen benzer sonuçlara, Dahiya, Özen ve Yadav (2023), Hindistan için; Happ vd. (2022), Güney Kore ve Almanya için; Felipe, Ceribeli ve Lana (2017), Meksika için; Lantara ve Kartini (2015), Endonezya için; Cull ve Whetton (2011), Avustralya için ulaşmıştır. Türkiye’de yapılan benzer çalışmalar da üniversite öğrencilerinin düşük finansal okuryazarlığa sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Akben-Selçuk ve Altıok-Yılmaz (2014) tarafından İstanbul’da iktisadi ve idari bilimler alanında öğrenim gören üniversite öğrencileri üzerine yapılan araştırmada soruların ortalama %45’ine doğru cevap verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde nadiren karşılaşılmakla birlikte, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarının düşük olmadığını, hatta yüksek kabul edilebilecek seviyede olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur. Ergün (2017) tarafından Estonya, Almanya, İtalya, Hollanda, Polonya, Romanya, Rusya ve Türkiye’deki üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada öğrencilerin kendilerine yöneltilen finansal okuryazarlık testindeki sorulara doğru cevap verme oranının genel olarak %72,2 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özdemir vd. (2015) tarafından Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde öğrenim gören öğrenciler üzerine yapılan çalışmada katılımcıların %85’lik kısmının yüksek ve orta düzey finansal okuryazar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde spesifik olarak üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarıyla yatırım piyasalarına katılımları arasındaki ilişkiyi araştıran çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Stoian vd. (2020) ile Gürbüz ve Yılmaz (2023) tarafından yapılan çalışmalar bu ilişkiyi araştıran çalışmalar arasındadır. Her iki çalışmada ulaşılan bulgular finansal okuryazarlıkla çeşitli finansal araçlara yatırım yapılması arasında pozitif yönlü bir ilişkinin varlığını desteklemektedir. Genel olarak hanehalkı ve bireysel yatırımcılar üzerine yapılan çalışmaların da finansal okuryazarlıkla yatırım piyasalarına katılım arasında pozitif yönlü bir ilişkiyi desteklediği gözlemlenmektedir. Chen ve Volpe (1998), finansal okuryazarlığı düşük olanların hatalı finansal kararlar verebilme eğilimlerinin daha yüksek olduğunu ve bu durumun kişilerin bilinçli kararlar verebilme kabiliyetlerini sınırlandırıdığını öne sürmüştür. Finansal okuryazarlıkla hisse senetleri piyasasına katılım arasında pozitif yönlü ilişki olduğu sonucuna, Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011), Hollanda hanehalkı; Allgood ve Walstad (2016) ve Yoong (2010), ABD hanehalkı; Mouna ve Anis (2016), Tunus hanehalkı; Nguyen, Polach ve Voznakova (2019), Vietnam hanehalkı ve Raut (2020), Hindistan hanehalkı üzerine yaptıkları çalışmalarda ulaşmışlardır. Zhao ve Zhang (2021), ABD hanehalkı; Fujuki (2021), Japon hanehalkı üzerine yaptıkları çalışmalarda finansal okuryazarlıkla kripto para piyasalarına katılım arasında pozitif yönlü ilişki saptamışlardır. Hsiao ve Tsai (2018), Tayvan hanehalkı üzerine yapmış oldukları çalışmada finansal okuryazarlıkla türev araçlara yatırım yapılması arasında pozitif ve güçlü bir ilişki tespit etmiştir. Aren ve Canikli (2019), İstanbul'da yaptıkları çalışmada finansal okuryazarlığın portföy, mevduat, döviz ve hisse senedi yatırımları üzerinde pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Xu, Xiong ve Jiao (2019), Çin hanehalkı üzerine yapmış oldukları araştırmada finansal okuryazarlık arttıkça hanehalkının hisse senedi, yatırım fonu ve tahvil piyasalarına katılımlarının arttığını saptamışlardır. Benzer bir çalışmayı, Khan, Rabbani ve Kadoya (2020) ABD hanehalkı üzerine yapmış ve finansal okuryazarlıkla bir finansal ürüne yatırım yapılması arasında doğru yönlü ve güçlü bir ilişki tespit etmişlerdir. Lotto (2020), Tanzanya hanehalkı üzerine yapmış olduğu araştırmada finansal okuryazarlığın yüksek olması ile hanehalkı yatırım kararları arasında güçlü ve doğru yönlü bir ilişki tespit etmiştir. Finansal okuryazarlığı yüksek olan hane reislerinin %82'lik kısmının bir yatırım hesabının olduğu ve finansal yatırımları

tercih ettikleri tespit etmiştir. Nguyen, Polach ve Voznakova (2019), temel düzeyde finansal okuryazar olma ile emeklilik fonlarına yatırım yapılması arasında doğru yönlü bir ilişki tespit etmiştir. Chu vd., (2017), Çin hanehalkı üzerine yaptıkları araştırmada gerek temel düzeyde gerekse de ileri düzeyde finansal okuryazarlıkla finansal piyasalara katılım arasında pozitif yönlü bir ilişki saptamışlardır. Nguyen ve Nguyen (2020), Vietnam’da yaptıkları araştırmada ileri düzeyde finansal okuryazar olanların finansal piyasalara katılma eğilimlerinin yüksek olduğunu tespit etmiştir.

II. Finansal Okuryazarlık – Riskli Yatırım Piyasalarına Katılım

Hisse senedi, yatırım fonu ve kripto varlık gibi karmaşık yapıya sahip ve fiyat volatilitesi yüksek olan varlıklara yatırım yapan yatırımcıların bu yöndeki tercihlerini finansal okuryazarlıklarıyla desteklemeleri beklenmektedir. Literatürde yer alan bulguların bu yöndeki beklentiyi karşıladığı görülmektedir.

Zhao ve Zhang (2021), ABD’de bireysel yatırımcılar üzerine yapmış oldukları araştırmada finansal okuryazarlıkla kripto varlıklara yatırım yapılması arasında doğru yönlü bir ilişki saptamışlardır. Fujuki (2021) de benzer bir çalışmayı Japonya’daki bireysel yatırımcılar üzerine gerçekleştirmiş ve ulaştığı sonuç Zhao ve Zhang (2021) tarafından ulaşılan sonuçla paralellik göstermiştir. Buna göre, kripto varlıklara yatırım yapan yatırımcıların kripto varlıklara yatırım yapmayan yatırımcılara kıyasla daha yüksek finansal okuryazarlığa sahip oldukları tespit edilmiştir. Nguyen, Polach ve Voznakova (2019), ileri düzeyde finansal okuryazar olma ile kompleks finansal araçların (hisse senedi, yatırım fonu) yer aldığı emeklilik fonlarına yatırım yapılması arasında doğru yönlü bir ilişki tespit etmiştir. Stoian vd. (2020), Rumen üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları araştırmada finansal okuryazarlığın hisse senedi tercihlerini pozitif olarak etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Finansal okuryazarlıkla hisse senetleri piyasasına katılım arasında pozitif yönlü ilişki olduğu sonucuna, Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011), Hollanda hanehalkı; Allgood ve Walstad (2016) ile Yoong (2010) ABD hanehalkı üzerine yaptıkları çalışmalarda ulaşmışlardır. Aren ve Canikli (2019), İstanbul’da yaptıkları çalışmada finansal okuryazarlığın hisse senedi yatırımları üzerinde pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Xu, Xiong ve Jiao (2019), Çin hanehalkı üzerine yapmış

oldukları araştırmada finansal okuryazarlık arttıkça hanehalkının hisse senedi ve yatırım fonu piyasalarına katılımlarının arttığını saptamışlardır. Aren ve Zengin (2016), Türkiye’de yapmış oldukları araştırmada finansal okuryazarlığı düşük olan yatırımcıların mevduat ve döviz gibi geleneksel yatırım araçlarına yöneldiğini, finansal okuryazarlığı yüksek olan yatırımcıların ise hisse senedi ve portföy yatırımı gibi riskli yatırım araçlarını tercih ettiklerini ortaya koymuştur. Mouna ve Anis (2016), Tunus’taki yatırımcılar üzerine yaptıkları araştırmada finansal okuryazarlığın düşük olmasının hisse senedi piyasasına katılımı azalttığını tespit etmişlerdir. Li, Li ve Wei (2020), finansal okuryazarlığın yüksek olması ile riskli finansal araçlara yatırım yapılması arasında güçlü bir ilişki saptamıştır. Clark, Lusardi ve Mitchell (2017), ABD’li yatırımcılar üzerine yapmış oldukları araştırmada, finansal konulardaki bilgi düzeyi yüksek olan yatırımcıların bilgi düzeyi düşük olan yatırımcılara kıyasla portföylerinde %18 oranında daha fazla hisse senedi bulundurduklarını ve portföylerinin %40 oranında daha fazla fiyat dalgalanmasına açık olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Raut (2020), Hindistan’da yaptığı araştırmada finansal okuryazarlığı yüksek olanların hisse senedi yatırımı yapmaya daha yatkın olduklarını ortaya koymuştur. Mahdzan, Zainudin ve Yoong (2020), Malezya’da yapmış oldukları araştırmada ekonomi ve finans arka planına sahip olan bireylerin finansal okuryazarlıklarının yüksek olduğunu ve yatırım fonlarına yatırım yapma eğilimine sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Aren ve Aydemir (2015), Türkiye’de yapmış oldukları araştırmada finansal okuryazarlığı düşük olanların geleneksel bir yatırım tercihi olan dövize, finansal okuryazarlığı yüksek olanların ise daha kompleks bir finansal ürün olan hisse senetlerine yatırım yapma eğiliminde olduklarını ortaya koymuştur. Hsiao ve Tsai (2018), Tayvan hanehalkı üzerine yapmış oldukları çalışmada finansal okuryazarlıkla türev araçlara yatırım yapılması arasında pozitif ve güçlü bir ilişki tespit etmişlerdir. Liao vd. (2017), Çin hanehalkının finansal okuryazarlığı ile riskli finansal ürünlere yatırım yapması arasında doğru yönlü bir ilişki saptamıştır.

III. Diğer Faktörler Bağlamında Yatırım Piyasalarına ve Riskli Yatırım Piyasalarına Katılım

Literatürün genelinde finansal okuryazarlık ile gerek yatırım piyasalarına katılım, gerekse de riskli yatırım piyasalarına katılım arasında, hem objektif olarak ölçülen finansal okuryazarlık, hem de öz bildirim yoluyla ölçülen finansal okuryazarlık (algılanan finansal okuryazarlık) bakımından doğru yönlü bir ilişkinin varlığı desteklenmektedir (bkz. Tablo 2.1). Risk karşıtlığının yatırım piyasalarına katılım üzerinde etkisi olmadığına dair literatürde bulgular olsa da ulaşılan ağırlıklı bulgular risk karşıtlığı ile finansal araçlara yatırım yapılması arasında ters yönlü bir ilişkinin bulunduğu yönündedir (bkz. Tablo 2.1). Ağırlıklı olan bir başka bulgu tasarrufların artmasının finansal yatırımları artırdığı yönündedir (bkz. Tablo 2.1). Kadınlar erkeklere kıyasla yatırım piyasalarına daha az katılma eğilimindedirler (bkz. Tablo 2.1). Yaş ile finansal yatırımlar arasındaki ilişkinin varlığına ve yönüne dair literatürde kabul gören hâkim bir görüş bulunmamaktadır. İlişkinin bulunmadığı, ilişkinin doğru yönlü olduğu ve ilişkinin ters yönlü olduğu yönünde bulgular mevcuttur (bkz. Tablo 2.1). Aile faktörünün çocukların finansal davranışları üzerinde etkili olduğu literatürde kabul görmektedir (bkz. Tablo 2.1). Aktif olarak çalışma hayatının içinde bulunma ile finansal yatırımlar arasında doğru yönlü bir ilişkinin varlığı literatürde kabul edilmektedir (bkz. Tablo 2.1). Eğitim seviyesiyle finansal yatırımlar arasında da doğru yönlü bir ilişkinin varlığı literatüre hakimdir (bkz. Tablo 2.1).

Algılanan Finansal Okuryazarlık

Öz değerlendirmeye dayalı olarak ölçülen algılanan finansal okuryazarlık bir anlamda kişilerin finansal konularda kendi kendilerini yeterli görme düzeylerinin bir ölçüsüdür. Salt finansal bilginin ölçümü odaklı olmaması, arka planda tecrübe, özgüven vb. finansal kararlara etki edebilecek önemli faktörlere ilişkin bilgileri de barındırması dolayısıyla finansal okuryazarlık çalışmalarında başvuru olan önemli bir ölçüttür. Literatürde yer alan araştırmalar algılanan finansal okuryazarlık ile yatırım kararları arasında pozitif yönlü bir ilişkinin varlığını desteklemektedir. Cassar ve Friedman (2009), ABD’de yetişkin bireyler üzerine yaptıkları çalışmada öz yeterlilik

ile girişimci yatırımcılık arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit etmişlerdir. Montford ve Goldsmith (2016), ABD’de üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada finansal öz yeterlilik ile riskli yatırım tercihleri arasında doğru yönlü bir ilişki saptamışlardır. Allgood ve Walstad (2016), finansal okuryazarlığın finansal davranışlar üzerindeki etkisinin doğru biçimde anlaşılabilmesi için algılanan finansal okuryazarlığın en az objektif finansal okuryazarlık kadar önemli olduğunu öne sürmektedir. ABD hane halkı üzerine yaptıkları çalışmada algılanan finansal okuryazarlığın sermaye piyasası araçlarına yatırım yapma kararı üzerinde önemli ve pozitif yönde etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aren ve Hamamcı (2023), Türkiye’de yaptıkları çalışmada algılanan finansal okuryazarlığın riskli yatırım niyeti üzerinde önemli ve güçlü bir etkisi olduğunu tespit etmiştir.

Risk Karşıtlığı

Üniversite öğrencilerinin risk karşıtlığına ilişkin literatürde farklı bulgulara ulaşılmıştır. Karhunen ve Ledyeva (2010) ve Evangelou vd. (2022) üniversite öğrencilerinin orta düzeyde risk karşıtı oldukları sonucuna ulaşırken, Borden vd. (2008) üniversite öğrencilerinin finansal konularda daha az risk almaya yatkın oldukları sonucuna ulaşmıştır. Yatırım yapmanın asgari düzeyde risk faktörünü bünyesinde barındırdığı kabul edildiğinde, risk karşıtlığı ile yatırım yapma kararı alınması arasında ters yönlü bir ilişkinin olması beklenebilir. Literatürdeki bulgular da ağırlıklı olarak bu yöndeki bir ilişkiyi desteklemektedir. Shum ve Faig (2006), ABD hane halkı üzerine yaptıkları araştırmada risk karşıtlığı ile hisse senetleri yatırımları arasında ters yönlü bir ilişki saptamışlardır. Stoian vd. (2020), Rumen üniversite öğrencilerinin sermaye piyasalarına katılımlarının düşük olmasında düşük finansal okuryazarlığın yanı sıra risk karşıtlığının da etkili olduğu sonucuna varmıştır. Aren ve Hamamcı (2019), risk karşıtlığının hisse senedi ve mevduat yatırım tercihleri ile önemli ve ters yönlü bir ilişki içerisinde olduğunu saptamıştır. Bununla birlikte risk karşıtlığı ile yatırım yapma kararı alma arasında ilişki tespit edemeyen çalışmalar da literatürde yer almaktadır. Haliassos ve Bertaut (1995), risk karşıtlığının ABD hanehalkının hisse senedi yatırımlarını tercih etmemesinde bir açıklayıcı olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Mahdzan, Zainudin ve Yoong (2020),

Malezya’da üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada risk toleransı ile yatırım fonlarına yatırım yapılması arasında anlamlı bir ilişki tespit edememişlerdir.

Tasarruf Eğilimi

Yatırımların tasarruflarla finanse edildiği düşünüldüğünde bireylerin gelirlerinden tasarruf için ayrılan payın artmasının bireysel yatırımları artırması beklenir. Campbell (2006), daha fazla tasarruf edilmesi ile daha agresif yatırım yapılması arasında doğru yönlü bir ilişki tespit etmiştir. Ayrıca tasarrufların gelirin bir fonksiyonu olduğu düşünüldüğünde gelirdeki artışın da tasarruflar aracılığıyla yatırımları artırması beklenir. Guiso ve Jappelli (2005), Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011) ve Khan, Rabbani ve Kadoya (2020) harcanabilir gelirdeki artış ile finansal araçlara yatırım yapılması arasında güçlü ve pozitif yönlü bir ilişki tespit etmişlerdir. Temel-Nalın (2013), Türkiye’de yaptığı çalışmada hanehalkının tasarruflarını hisse senedi yatırımlarına yönlendirme eğiliminde olduğunu tespit etmiştir.

Cinsiyet

Literatüre açık ara hakim olan bulgu kadınların erkeklere kıyasla yatırım piyasalarına katılmaya daha az eğilimli oldukları yönündedir. Salem (2019), Suudi Arabistan ve Ürdünlü bireysel yatırımcılar üzerine yaptığı çalışmada kadın yatırımcıların büyük ölçüde sürü etkisi altında hareket ettiğini, yatırım konusunda kendilerine güvenmediklerini, düşük seviyede yatırım okuryazarlığına ve risk toleransına sahip olduklarını ve bunun bir sonucu olarak hisse senedi piyasalarına katılımlarının erkeklere kıyasla düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kadınların finansal okuryazarlıklarının ve hisse senedi piyasalarına katılımlarının düşük olduğu sonucuna Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011), Hollanda hane halkı; Almenberg ve Dreber (2015), İsveç hanehalkı; Munir vd. (2020), Pakistanlı bireysel yatırımcılar üzerine yaptıkları çalışmalarda ulaşmışlardır. Aren ve Canikli (2019), Türkiye’de bireysel yatırımcılar üzerine yaptıkları çalışmada kadınların erkeklere kıyasla hisse senedi piyasalarına katılımlarının düşük olmasını ileri düzey finansal okuryazarlıklarının düşük olmasıyla ilişkilendirmiştir. Ayrıca literatürde kadınların erkeklere kıyasla daha fazla risk karşıtı oldukları (He, Inman ve Mittal, 2008; Powell

ve Ansic, 1997) ve bunun da yatırım piyasalarına katılımlarını azalttığı (Dwyer, Gilkeson ve List, 2002; Montford ve Goldsmith, 2016) yönünde bir görüş hakimdir.

Yaş

Yaşın yatırım piyasalarına katılım üzerindeki etkisine dair literatürde farklı bulgular mevcuttur. Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011), Hollanda hanehalkı üzerine yaptıkları çalışmada yaş arttıkça hisse senedi piyasalarına katılımın arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Diğer taraftan, Bodie ve Crane (1997), ABD’de yaptıkları çalışmada yaş ile hisse senedi piyasalarına katılım arasında ters yönlü ilişki bulunduğu; Yuan, Puah ve Yau (2022), Çin hane halkı üzerine yaptıkları çalışmada toplum yaşlandıkça hisse senetlerine yapılan yatırımların azaldığı; Arora ve Chakraborty (2022), Hindistan hane halkı üzerine yaptıkları çalışmada yaş ilerledikçe finansal araçlara yapılan yatırımların azaldığı sonuçlarına ulaşmışlardır. Aren ve Aydemir (2015), sigortacılık sektöründe çalışanlar üzerine yapmış oldukları çalışmada yaşın döviz, mevduat, hisse senedi, yatırım fonu ve tahvil yatırım tercihleri üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını tespit etmişlerdir. Aren ve Canikli (2019), Türkiye’de yaptıkları çalışmada yaş ile yatırım tercihlerinin farklılaşması arasında bir ilişki bulunmadığı sonucuna varmıştır.

Ailede finans alanında çalışan bulunması

Aile bireyleri çeşitli konularda geniş bir yelpazede birbirine yakınsayan tavır ve davranışlar gösterebilirler. Chawla, Bhatia ve Singh (2022), ebeveynlerin algılanan finansal davranışlarının çocukların finansal okuryazarlık düzeylerini önemli ölçüde etkilediği ve bunun da yatırım davranışları üzerinde pozitif bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Jorgensen ve Savla (2010), üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada algılanan aile etkisinin finansal davranışlar üzerinde etkili olduğunu saptamışlardır. Kappal ve Rastogi (2020), Hindistan’da yaptıkları çalışmada kadın girişimcilerin ebeveynlerinin yatırım davranışlarını taklit ettikleri sonucuna varmıştır. Khawar ve Sarwar (2021), ebeveyn finansal sosyalleşmesinin çocukların finansal eğitimlerini ve finansal davranışlarını olumlu anlamda etkilediğini tespit etmiştir. Aynı zamanda, ebeveyn finansal

sosyalleşmesinin finansal okuryazarlığı pozitif olarak etkilediği ve bunun da finansal davranışlara yansıdığı sonucuna varmışlardır. Akben-Selçuk ve Altıok-Yılmaz (2014), Türkiye’de üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada doğrudan ebeveynler tarafından verilen finansal eğitimin öğrencilerin finansal okuryazarlıklarını önemli derecede ve pozitif olarak etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Bu bakımdan, aile bireylerinin finansal meselelerle profesyonel düzeyde iştigal olmalarının ve finansal sosyalleşmelerinin diğer aile bireylerinin yatırım piyasalarına katılımlarını pozitif anlamda etkilemesi beklenebilir.

Çalışma Durumu

Bir işte çalışanların çalışmayanlara kıyasla görece daha yüksek bir harcanabilir gelire sahip oldukları düşünüldüğünde, çalışan kişilerin gelirlerinden daha fazla tasarruf ederek yatırıma yönlendirmeleri olası bir beklentidir. Spataro ve Corsini (2017), çalışıyor olma ile finansal okuryazarlık ve hisse senedi piyasasına katılım arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit etmiştir. Akben-Selçuk ve Altıok-Yılmaz (2014), Türkiye’de üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada ücretli bir işte çalışan öğrencilerin daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduklarını ortaya koymuştur. Pant, Chowdhury ve Singh (2004), ücretli çalışan olma ile finansal yatırımlar arasında doğru yönlü ilişki tespit etmiştir. Finansal konularda sosyalleşebilme imkanına sahip olunan bir işte çalışmak da finansal araçlara yatırım yapma tercihi üzerinde etkili olabilmektedir. Khan, Rabbani ve Kadoya (2020) sigorta ve finans sektöründe çalışıyor olmanın finansal yatırımlar üzerinde pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Diğer taraftan herhangi bir işte çalışmayan (üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğu gibi) ve sahip olduğu sınırlı bütçe ile tüketim harcamalarını finanse etmek zorunda olanların yatırım yapma seçeneğini geri planda tutmaları anlaşılabilir bir durumdur. Xie ve Qi (2010), genç bireylerin nakit tutma ve finansal varlıklara yatırım yapmama yönündeki eğilimlerini işten çıkarılma riskleri ile ilişkilendirmiştir.

Öğrenim Durumu

Literatürdeki çalışmalar eğitimin yatırım piyasalarına katılımı pozitif etkilediği yönündeki görüşü desteklemektedir. Aren ve Aydemir (2015), Türkiye’de yaptıkları

çalışmada tahvil yatırımını belirleyen baskın faktörün eğitim düzeyi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Campbell (2006), üniversite mezunu olmanın lise mezunu olmaya kıyasla hisse senedi piyasasına katılımı artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Guiso ve Jappelli (2005) üniversite öğrencisi olmanın lise öğrencisi olmaya kıyasla finansal araçlara yatırım yapılmasını pozitif etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011), üniversite eğitime sahip olmanın yüksekokul eğitime sahip olmaya kıyasla hisse senedi yatırımı üzerinde daha güçlü bir etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir.

Literatür taramasının özet görünümü Tablo 2.1'deki gibidir.

Araştırma Konusu	Bulgu	Literatür
Finansal okuryazarlık düzeyi	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarının düşük olduğu sonucu desteklenmektedir.	Chen ve Volpe (1998)
		Lusardi, Mitchell ve Curto (2010)
		Cull ve Whetton (2011)
		Lantara ve Kartini (2015)
		Felipe, Ceribeli ve Lana (2017)
		Baltacı ve Kütük (2020)
		Sezal (2021)
		Happ vd. (2022)
		Dahiya, Özen ve Yadav (2023)
		Sarsour, Aldaya ve Aldalou (2023)
	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarının orta ve yüksek seviyede olduğu sonucu desteklenmektedir.	Özdemir vd. (2015)
		Ergün (2017)
		Tetik (2019)
		Arslan (2020)
		Yürük (2023)
Objektif finansal okuryazarlık – yatırım piyasalarına katılım	Objektif finansal okuryazarlıkla çeşitli finansal araçlara yatırım yapılması arasında pozitif yönlü ilişki desteklenmektedir.	Yoong (2010)
		Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011)
		Akben-Selçuk ve Altıok-Yılmaz (2014)

		Allgood ve Walstad (2016)
		Barbić, Palić ve Bahovec (2016)
		Mouna ve Anis (2016)
		Chu vd. (2017)
		Clark, Lusardi ve Mitchell (2017)
		Hsiao ve Tsai (2018)
		Nguyen, Polach ve Voznakova (2019)
		Aren ve Canikli (2019)
		Xu, Xiong ve Jiao (2019)
		Khan, Rabbani ve Kadoya (2020)
		Lotto (2020)
		Munir vd. (2020)
		Nguyen ve Nguyen (2020)
		Raut (2020)
		Stoian vd. (2020)
		Zhu ve Xiao (2020)
		Zhao ve Zhang (2021)
		Fujuki (2021)
		Gürbüz ve Yılmaz (2023)
Objektif finansal okuryazarlık – riskli yatırım piyasalarına katılım	Objektif finansal okuryazarlıkla riskli finansal araçlara yatırım yapılması arasında pozitif yönlü ilişki desteklenmektedir.	Yoong (2010)
		Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011)
		Aren ve Aydemir (2015)
		Allgood ve Walstad (2016)
		Aren ve Zengin (2016)
		Mouna ve Anis (2016)
		Clark, Lusardi ve Mitchell (2017)
		Liao vd. (2017)
		Hsiao ve Tsai (2018)
		Aren ve Canikli (2019)
		Li, Li ve Wei (2020)
		Nguyen, Polach ve Voznakova (2019)

		Xu, Xiong ve Jiao (2019)
		Mahdzan, Zainudin ve Yoong (2020)
		Raut (2020)
		Stoian vd. (2020)
		Fujuki (2021)
		Zhao ve Zhang (2021)
Algılanan finansal okuryazarlık – yatırım piyasalarına katılım	Algılanan finansal okuryazarlıkla çeşitli finansal araçlara yatırım yapılması arasında pozitif yönlü ilişki olduğu sonucu desteklenmektedir.	Allgood ve Walstad (2016)
		Montford ve Goldsmith (2016)
		Aren ve Hamamcı (2023)
Algılanan finansal okuryazarlık – riskli yatırım piyasalarına katılım	Algılanan finansal okuryazarlıkla riskli finansal araçlara yatırım yapılması arasında pozitif yönlü ilişki olduğu sonucu desteklenmektedir.	Allgood ve Walstad (2016)
		Montford ve Goldsmith (2016)
		Aren ve Hamamcı (2023)
Risk karşıtlığı düzeyi	Üniversite öğrencilerinin risk karşıtlıklarının orta/yüksek seviyede olduğu sonucu desteklenmektedir.	Borden vd. (2008)
		Karhunen ve Ledyeva (2010)
		Evangelou vd. (2022)
Risk karşıtlığı – yatırım piyasalarına katılım	Risk karşıtlığıyla çeşitli finansal araçlara yatırım yapılması arasında ters yönlü ilişki olduğu sonucu desteklenmektedir.	Shum ve Faig (2006)
		Nguyen, Gallery ve Newton (2016)
		Fauzi vd. (2017)
		Aren ve Hamamcı (2019)
		Stoian vd. (2020)
	Risk karşıtlığıyla çeşitli finansal araçlara yatırım yapılması arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucu desteklenmektedir.	Haliassos ve Bertaut (1995)
		Mahdzan, Zainudin ve Yoong (2020)
Risk karşıtlığı – riskli yatırım piyasalarına katılım	Risk karşıtlığıyla riskli finansal araçlara yatırım yapılması arasında ters yönlü ilişki olduğu sonucu desteklenmektedir.	Shum ve Faig (2006)
		Aren ve Hamamcı (2019)
		Stoian vd. (2020)
	Risk karşıtlığıyla riskli finansal araçlara yatırım yapılması arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucu desteklenmektedir.	Haliassos ve Bertaut (1995)
		Mahdzan, Zainudin ve Yoong (2020)
Tasarruf – yatırım	Tasarruflarla finansal araçlara yatırım	Guiso ve Jappelli (2005)

piyasalarına katılım	yapılması arasında doğru yönlü ilişki olduğu sonucu desteklenmektedir.	Campbell (2006)
		Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011)
		Temel-Nalın (2013)
		Khan, Rabbani ve Kadoya (2020)
		Munir vd. (2020)
		Çavuşoğlu, Ekşi ve Sit (2023)
Tasarruf – riskli yatırım piyasalarına katılım	Tasarruflarla riskli finansal araçlara yatırım yapılması arasında doğru yönlü ilişki olduğu sonucu desteklenmektedir.	Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011)
		Temel-Nalın (2013)
		Khan, Rabbani ve Kadoya (2020)
		Munir vd. (2020)
		Çavuşoğlu, Ekşi ve Sit (2023)
Kadın olma – yatırım piyasalarına katılım	Kadınların erkeklere kıyasla finansal araçlara yatırım yapmaya daha az yatkın oldukları sonucu desteklenmektedir.	Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011)
		Almenberg ve Dreber (2015)
		Aren ve Canikli (2019)
		Salem (2019)
		Munir vd. (2020)
Kadın olma – riskli yatırım piyasalarına katılım	Kadınların erkeklere kıyasla riskli finansal araçlara yatırım yapmaya daha az yatkın oldukları sonucu desteklenmektedir.	Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011)
		Almenberg ve Dreber (2015)
		Aren ve Canikli (2019)
		Salem (2019)
		Munir vd. (2020)
Yaş – yatırım piyasalarına katılım	Yaş ile finansal araçlara yatırım yapma arasında doğru yönlü bir ilişkinin olduğu sonucu desteklenmektedir.	Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011)
		Munir vd. (2020)
		Çavuşoğlu, Ekşi ve Sit (2023)
	Yaş ile finansal araçlara yatırım yapma arasında ters yönlü bir ilişkinin olduğu sonucu desteklenmektedir.	Bodie ve Crane (1997)
		Arora ve Chakraborty (2022)
		Yuan, Puah ve Yau (2022)
	Yaş ile finansal araçlara yatırım yapma	Aren ve Aydemir (2015)

	arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucu desteklenmektedir.	Aren ve Canikli (2019)
Yaş – riskli yatırım piyasalarına katılım	Yaş ile riskli finansal araçlara yatırım yapma arasında doğru yönlü bir ilişkinin olduğu sonucu desteklenmektedir.	Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011)
		Munir vd. (2020)
		Çavuşoğlu, Ekşi ve Sit (2023)
	Yaş ile riskli finansal araçlara yatırım yapma arasında ters yönlü bir ilişkinin olduğu sonucu desteklenmektedir.	Bodie ve Crane (1997)
		Yuan, Puah ve Yau (2022)
	Yaş ile riskli finansal araçlara yatırım yapma arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucu desteklenmektedir.	Aren ve Aydemir (2015)
		Aren ve Canikli (2019)
Ailede finans alanında çalışan bulunması – yatırım piyasalarına katılım	Algılanan aile etkisi finansal davranışlar üzerinde etkilidir.	Jorgensen ve Savla (2010)
	Ebeveynler tarafından verilen finansal eğitim öğrencilerin finansal okuryazarlıklarını önemli derecede ve pozitif olarak etkilemektedir.	Akben-Selçuk ve Altıok-Yılmaz (2014)
	Kadın girişimciler ebeveynlerinin yatırım davranışlarını taklit etmektedir.	Kappal ve Rastogi (2020)
	Ebeveynlerin finansal sosyalleşmesi çocukların finansal eğitimlerini ve finansal davranışlarını pozitif anlamda etkilemektedir.	Khawar ve Sarwar (2021)
	Ebeveynlerin algılanan finansal davranışları çocukların yatırım davranışları üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir.	Chawla, Bhatia ve Singh (2022)
Çalışma durumu – yatırım piyasalarına katılım	Çalışıyor olma ile finansal araçlara yatırım yapma arasında pozitif yönlü ilişki desteklenmektedir.	Pant, Chowdhury ve Singh (2004)
		Spataro ve Corsini (2017)
		Khan, Rabbani ve Kadoya (2020)
Çalışma durumu – riskli yatırım piyasalarına katılım	Çalışıyor olma ile riskli finansal araçlara yatırım yapma arasında pozitif yönlü ilişki desteklenmektedir.	Spataro ve Corsini (2017)
		Khan, Rabbani ve Kadoya (2020)
Öğrenim durumu – yatırım	Eğitim düzeyi ile finansal araçlara yatırım yapma arasında doğru yönlü	Guiso ve Jappelli (2005)
		Campbell (2006)

piyasalarına katılım	bir ilişki desteklenmektedir.	Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011)
		Aren ve Aydemir (2015)
		Aren ve Canikli (2019)
Öğrenim durumu – riskli yatırım piyasalarına katılım	Eğitim düzeyi ile riskli finansal araçlara yatırım yapma arasında doğru yönlü bir ilişki desteklenmektedir.	Guiso ve Jappelli (2005)
		Campbell (2006)
		Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011)

Tablo 2.1: Literatür tablosu

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YÖNTEM, MODEL VE ANALİZ

I. Çalışmanın Amacı

Literatüre bütüncül bir bakış açısıyla bakıldığında, finansal okuryazarlıkla çeşitli finansal araçlara yatırım yapılması arasındaki ilişkinin hanehalkı ve çalışma hayatının içinde olan bireysel yatırımcılar üzerinden farklı zaman ve mekanlarda pek çok kez araştırıldığı gözlemlenmektedir. Ancak bu ilişkiyi spesifik olarak üniversite öğrencileri üzerinden araştıran çalışmalarla literatürde sık karşılaşılmamaktadır. Büyük çoğunluğu aktif gelir elde etmeyen üniversite öğrencilerinin yatırım fikrinden doğal olarak uzak olabilecekleri düşünülebilir. Ancak, genç yatırımcı sayısında son dönemlerde yaşanan ciddi artışlar üniversite öğrencilerinin finansal piyasalara yönelik ilgisinin giderek arttığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte literatürdeki yaygın bulgunun genç finansal okuryazarlığının düşük olduğu yönünde oluşu, üniversite öğrencilerinin yatırım piyasalarına katılmalarında finansal okuryazarlığın açıklayıcı bir faktör olmayabileceği ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Bu da literatüre hakim olan bir diğer bulgu olan finansal okuryazarlıkla finansal araçlara yatırım yapılması arasındaki doğru yönlü ilişkinin, üniversite öğrencileri özelinde bir istisnasının olabileceği anlamına gelmektedir. Çalışmada finansal okuryazarlıkla yatırım piyasalarına katılım arasındaki ilişki; hem finansal yatırım piyasalarına katılım özelinde, hem de riskli finansal yatırım piyasalarına katılım özelinde araştırılacaktır. Bu doğrultuda, bağımsız değişkenlerin finansal okuryazarlık düzeyi ve kontrol faktörleri olduğu, bağımlı değişkenlerin ise yatırım piyasalarına katılım (*Model 1*) ve riskli yatırım piyasalarına katılım (*Model 2*) olduğu iki farklı modelden yararlanılacaktır. Böylece finansal okuryazarlığın yatırım piyasalarına katılım üzerindeki etkisine dair, hem genel perspektiften, hem de artan risk koşulları altında değerlendirme yapma imkanı elde edilecektir. Bu bağlamda, çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıkları ile yatırım piyasalarına katılmaları arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak ve finansal okuryazarlık ile yatırım piyasalarına katılım arasında hanehalkı ve bireysel yatırımcılar bakımından genel kabul gören doğru yönlü ilişkinin varlığını test etmektir.

II. Yöntem

Her iki modelin tahmin edilmesinde lojistik regresyon yönteminden yararlanılacaktır. Regresyon yöntemleri, bir yanıt değişkeni ile bir veya daha fazla açıklayıcı değişken arasındaki ilişkiyi tanımlamakla ilgilenen tüm veri analizlerinin ayrılmaz bir bileşenidir. Sonuç değişkeni çoğu zaman kesikli olup iki veya daha fazla olası değer alabilir. Lojistik regresyon modeli, bu verilerin analizi için en sık kullanılan regresyon modelidir (Hosmer ve Lemeshow, 2013).

Eğitimle ilgili pek çok araştırma ikili bir sonucun analizini ve tahminini gerektirir: Bir öğrencinin okulda başarılı olup olamayacağı, bir gencin riskli davranışlarda bulunmaya meyilli olup olmadığı veya finansal okuryazarlığı yüksek bir üniversite öğrencisinin finansal yatırım piyasalarına katılma eğilimi gösterip göstermediği gibi. Geleneksel olarak bu tip araştırma soruları ya en küçük kareler (OLS) regresyonu ya da doğrusal diskriminant fonksiyon analizi ile ele alınmıştır (Peng, Lee ve Ingersol, 2002). Ancak, her iki tekniğin de, OLS regresyonu için doğrusallık, normallik ve süreklilik; diskriminant analizi için ise eşit varyans ve kovaryanslara sahip çok değişkenli normallik gibi katı istatistiksel varsayımları nedeniyle ikili sonuçları ele almak için ideal olmadığı görülmüştür (Cabrera, 1994; Cleary ve Angel, 1984; Cox ve Snell, 1989; Efron, 1975; Lei ve Koehly, 2003; Press ve Wilson, 1978; Tabachnick ve Fidell, 2001). Lojistik regresyon 1960'ların sonu ve 1970'lerin başında bir alternatif olarak önerilmiş (Cabrera, 1994) ve 1980'lerin başından bu yana lojistik regresyonun kullanımı sosyal bilimlerde ve eğitim araştırmalarında (özellikle yükseköğretimde) artmıştır (Austin, Yaffee ve Hinkle, 1992; Cabrera, 1994; Peng, Lee ve Ingersol, 2002; Peng vd., 2002). Lojistik regresyon yöntemi ekonomi ve finans araştırmalarında da sıklıkla başvurulmuş bir yöntemdir. Barbić vd. (2016), Munir vd. (2020) ve Çavuşoğlu, Ekşi ve Sit (2023) modellerini lojistik regresyon yöntemi ile tahmin etmiştir. Lojistik regresyon yöntemi sosyal bilimlerde sıklıkla başvurulmuş bir yöntem olması ve her iki modelin bağımlı değişkenlerinin de ikili yapıda olması dolayısıyla bu çalışmada modellerin tahmininde tercih edilmiştir.

III. Model 1

A. Araştırma Sorusu ve Hipotezler

Model 1 bağlamında araştırma sorusu, “Finansal okuryazarlıkla üniversite öğrencilerinin yatırım piyasalarına katılımları arasında bir ilişki var mıdır?” şeklindedir. Bu bağlamda hipotezlerimiz şu şekilde oluşturulmuştur:

H_0 = Finansal okuryazarlıkla üniversite öğrencilerinin yatırım piyasalarına katılımları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

H_1 = Finansal okuryazarlıkla üniversite öğrencilerinin yatırım piyasalarına katılımları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H_0 hipotezi yüksek finansal okuryazarlığın yatırım piyasalarına katılım üzerinde bir etkisi olmadığını savunmaktadır. Başka bir ifadeyle, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin yatırım piyasalarına katılımlarının finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan öğrencilerin yatırım piyasalarına katılımlarından anlamlı olarak farklılaşmadığını savunmaktadır. H_1 hipotezi ise bunun tersini, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin yatırım piyasalarına katılımlarının finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan öğrencilerin yatırım piyasalarına katılımlarından anlamlı olarak farklılaştığını savunmaktadır. Ayrıca, hipotezlerin oluşturulmasına ve test edilmesine esas teşkil edecek olan finansal okuryazarlık tanımı bir performans testi yardımıyla ölçülen objektif finansal okuryazarlıktır. Bunun dışında modelde bağımsız değişken olarak bir de öz bildirim yoluyla ölçülen algılanan finansal okuryazarlık yer almaktadır. Algılanan finansal okuryazarlık bir kontrol faktörü olarak modelde yer almakla birlikte hipotezlerin testinde dikkate alınmayacaktır.

B. Örneklem

Örnekleme Yöntemi

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye yerleşkesinde lisans ve ön lisans düzeyinde çeşitli bölümlerde öğrenim gören öğrencilerden oluşan örneklem *Model 1* için 703 adet gözlemden oluşmaktadır. Katılımcılara ulaşılmasında kartopu

örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Kartopu örnekleme yöntemi ulaşılması güç deneklerin örnekleme dahil edilmesi bakımından oldukça yararlıdır (Gürbüz ve Şahin, 2018: 133). Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye yerleşkesi ön lisans ve lisans düzeyinde on binin üzerinde öğrencinin 43 farklı programda öğrenim gördüğü kalabalık bir öğrenci topluluğuna sahiptir. Bu durumun potansiyel katılımcı öğrencilere ulaşılmasını fiilen güçleştirmesi nedeniyle çalışmada kartopu örnekleme yönteminden faydalanılmıştır.

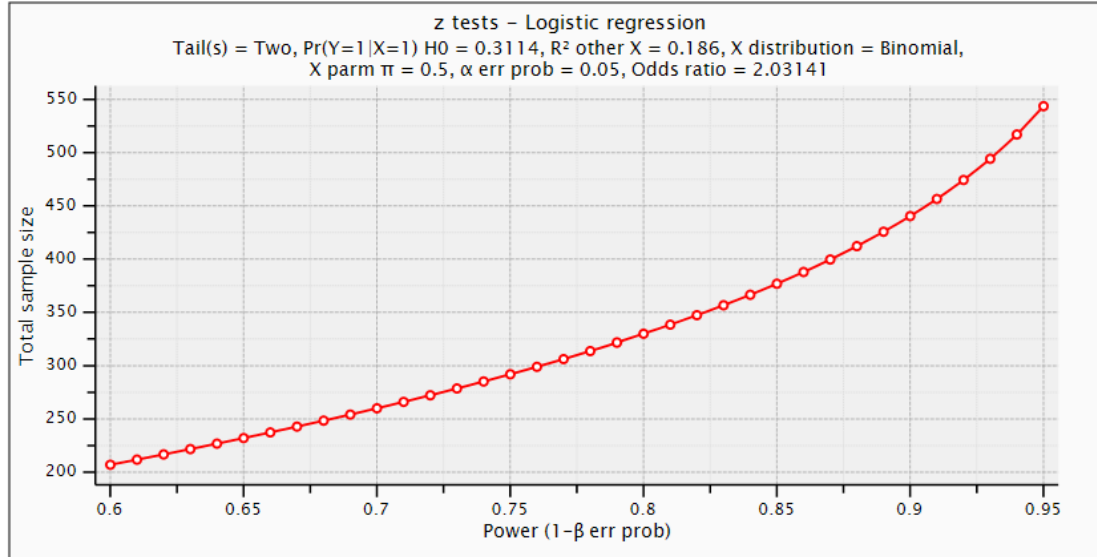
Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi

Lojistik regresyon analizinin yapılabilmesi için gereksinim duyulan asgari örneklem büyüklüğü *Model 1* için güç analizi (*G*Power*) yöntemi ile tespit edilmiştir. Bunun için *G*Power 3.1* programından yararlanılmıştır. 0,80 test gücünde ($1-\beta$) ve 0,05’lik anlamlılık düzeyinde (α) gerekli diğer parametreler programa tanımlandıktan sonra lojistik regresyon modeli için ihtiyaç duyulan örneklem büyüklüğü 332 olarak hesaplanmıştır (Tablo 3.1 ve Şekil 3.1). Ancak *Model 1* için 703 gözlemden oluşan bir örneklem büyüklüğünden yararlanılması tercih edilmiştir. Bunun nedeni *Model 2* için gereksinim duyulan asgari örneklem büyüklüğüne ulaşılmasının sağlanmasıdır. Zira *Model 2* için çalışılan örneklem *Model 1* için faydalanılan örneklemde yer alan “bir finansal araca yatırım yapan” gözlemlerden ibarettir. Bu haliyle *Model 1* için seçilen örneklem *Model 2* için seçilen örneklem evrenini oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesine ilişkin detaylı bilgiler Tablo 3.1 ve Şekil 3.1’deki gibidir.

z tests : Logistic regression
Options: Large sample z-Test, Demidenko with var corr
Analysis: A priori: Compute required sample size

Input:	Tail(s)	= Two
	Odds ratio	= 2.0314126
	Pr(Y=1 X=1) H0	= 0.3114
	α err prob	= 0.05
	Power (1- β err prob)	= 0.80
	R ² other X	= 0.186
	X distribution	= Binomial
	X parm π	= 0.50
Output:	Critical z	= 1.9599640
	Total sample size	= 330
	Actual power	= 0.8001045

Tablo 3.1: Model 1 için G*Power örneklem büyüklük tablosu

Şekil 3.1: Model 1 için test gücü ile gereksinim duyulan örneklem arasındaki ilişki

C. Araçlar

İhtiyaç duyulan örneklem büyüklüğünün *G*Power* programıyla belirlenmesini takip eden süreçte, araştırma sorusuna cevap arayan soruların yer aldığı bir anket çalışması tasarlanmıştır. Ankette, objektif finansal okuryazarlığın ölçülmesi amacı doğrultusunda bir performans testi (Van Rooij, Lusardi ve Alesie, 2011), risk karşıtlığının ölçülmesine yönelik beşli likert tipte bir ölçek (Dinç-Aydemir ve Aren, 2017) ve demografik sorular yer almaktadır. Anket çalışmasının nihai olarak uygulanmasından önce 30 kişilik homojen bir grup üzerinde yüz yüze pilot

uygulaması gerçekleştirilmiştir. Soruların anlaşılabilirliği ve diğer hususlarda olumsuz bir geri bildirim alınmaması üzerine anket *Google Forms* uygulaması aracılığıyla potansiyel katılımcılara ulaştırılmış ve uygulaması gerçekleştirilmiştir. Örneklemeye ilişkin elde edilen tam ve eksiksiz veriler *Excel* paket programında işlenerek analize hazır hale getirilmiştir. Hazır hale getirilen veriler *SPSS* paket programı aracılığıyla geçerlilik, güvenilirlik ve lojistik regresyon analizlerine tabi tutulmuştur.

D. Model

Model değişkenleri

Model değişkenleri belirlenirken literatürden esinlenilmekle birlikte özgün katkılar da söz konusudur. Objektif finansal okuryazarlık, tasarruf, cinsiyet, ailede finans alanında çalışan bulunma durumu, çalışma durumu, eğitim düzeyi ve yaş değişkenleri, Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011) tarafından finansal okuryazarlığın hisse senedi piyasalarına katılım üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmada kullandıkları modelde yer alan değişkenlerden esinlenilerek modele aktarılmıştır. Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011) nin modellerinde hane geliri bir faktör olarak yer alırken, bu çalışmada kişisel tasarruf oranının faktör olarak kullanımı tercih edilmiştir. Bu yöndeki tercih, çalışmanın örneklemini oluşturan üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğunun aktif çalışma hayatının içerisinde yer almamaları ve buna bağlı olarak düzenli bir gelirlere ve bütçeye sahip olmamaları dolayısıyladır. Yatırımların kaynağının tasarruflar olduğu düşünüldüğünde, sahip olunan gelir ya da bütçe seviyesindense hangi oranda tasarruf edildiğinin yatırımlar üzerinde daha doğru ve güçlü bir açıklayıcı olacağı değerlendirilmiştir. Ebeveynlerin sahip olduğu finans bilgisini ve tecrübesini, Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011) “ebeveynlerin finansal konulara dair kavrayışı” değişkeni üzerinden modellerine dahil ederken, bu çalışmada, “ailede finans alanında çalışan bulunması” üzerinden modele dahil edilmiştir. Aile bireylerinin finansal donanımlarının tespitinde, ailede finans alanında çalışanın bulunup bulunmamasının, katılımcıların ebeveynlerinin finansal donanımlarını puanladıkları seçeneğe kıyasla daha objektif veri sağlayacağı

değerlendirilmiştir. Algılanan finansal okuryazarlığın ölçülmesi ve modele dahil edilmesi Allgood ve Walstad (2016) tarafından yapılan çalışmadan modele aktarılmıştır. Risk karşıtlığının ölçülmesi için Dinç-Aydemir ve Aren (2017) tarafından kullanılan beşli likert tipi ölçekten faydalanılmıştır. Dinç-Aydemir ve Aren (2017) kendi çalışmalarında R1, R2, R3, R4 ve R7 kodlu maddeleri risk ölçeğinin bileşenleri olarak esas alırken, bu çalışmada risk ölçeği olarak R1, R2, R5 ve R6 kodlu maddelerden faydalanılması faktör yüklerinin daha yüksek olması dolayısıyla tercih edilmiştir.

Değişken Kodu	Değişken	Açıklama
YPK	<i>Yatırım piyasalarına katılım (bağımlı değişken)</i>	Katılımcıların daha önce altın, döviz, vadeli mevduat, hisse senedi, yatırım fonu veya kripto varlıklardan en az birine hayatlarının herhangi bir döneminde yatırım yaptıkları durum yatırım piyasalarına katılım olarak kabul edilmiş ve “1” kukla değişkeni ile kodlanmıştır. Katılımcılar tarafından yukarıdaki finansal araçlardan herhangi birine herhangi bir zamanda yatırım yapılmadığı durum ise yatırım piyasalarına katılmama olarak kabul edilmiş ve “0” kukla değişkeni ile kodlanmıştır.
YFoy	<i>Yüksek finansal okuryazarlık (bağımsız değişken)</i>	Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011) tarafından geliştirilen iki boyutlu finansal okuryazarlık testinin ileri düzeyde finansal okuryazarlığı (yatırım okuryazarlığını) tespit etmeye yönelik olan ikinci boyutu yardımıyla ölçülmüştür. Testte yer alan 11 soruya verilen cevaplar üzerinden her bir katılımcı için ayrı ayrı hesaplanan objektif finansal okuryazarlık

		puanlarının medyan değerin üzerinde kaldığı durum yüksek finansal okuryazarlık olarak kabul edilmiş ve “1” kukla değişkeni ile kodlanmıştır. Finansal okuryazarlık puanının medyan değerin altında kaldığı durum ise düşük finansal okuryazarlık olarak kabul edilerek “0” kukla değişkeni ile kodlanmıştır.
AYfoy	Algılanan yüksek finansal okuryazarlık (bağımsız değişken)	Katılımcılardan sahip oldukları finans bilgisini 1’den 5’e kadar (1 en düşük, 5 en yüksek) puanlamalarının istendiği 1 adet soru yardımıyla ölçülmüştür (Lusardi ve Mitchell, 2014). Sübjektif beyana dayalı olarak elde edilen bu puanlar kişilerin kendilerini algıladıkları finansal okuryazarlık düzeyini temsil etmektedir. Medyan değerin üzerinde kalınan durum algılanan yüksek finansal okuryazarlık olarak kabul edilmiş ve “1” kukla değişkeni ile kodlanmış, medyan değerin altında kalınan durum ise algılanan düşük finansal okuryazarlık olarak kabul edilmiş ve “0” kukla değişkeni ile kodlanmıştır.
RK	Risk karşıtlığı (bağımsız değişken)	Dört durumdan oluşan beşli likert tipi ölçek yardımıyla ölçülmüştür. Ölçek çalışmaya Dinç-Aydemir ve Aren (2017) tarafından yapılan çalışmadan aktarılmıştır.
TE	Tasarruf eğilimi (bağımsız değişken)	Katılımcıların aylık gelirlerinin/bütçelerinin oransal olarak ne kadarlık kısmını tasarruf ettikleri sorusuna verdikleri cevaplarla tespit edilmiştir. Verilen cevaplar, hiç tasarruf yapılmaması, %20’ye kadar tasarruf yapılması (TE1) ve %20’den fazla tasarruf yapılması

		(TE2) şeklinde gruplandırılarak kukla değişkenlere dönüştürülmüştür.
K	Cinsiyet (bağımsız değişken)	Erkek olma referans değer olarak kabul edilmiş ve kadın olmanın erkek olmaya kıyasla görece etkisi araştırılmıştır.
Y	Yaş (bağımsız değişken)	Katılımcıların yaşını ifade etmektedir.
AF	Ailede finans alanında çalışan bulunması (bağımsız değişken)	Katılımcıların ailelerinde finans sektöründe çalışan herhangi bir bireyin bulunup bulunmadığı sorusuna verdikleri cevaplar üzerinden oluşturulmuştur. Ailede finans alanında çalışan bulunmaması referans değişken olarak kabul edilmiş ve ailede finans alanında çalışanın bir bireyin bulunmasının görece etkisi araştırılmıştır.
CO	Çalışıyor olma (bağımsız değişken)	Katılımcıların halihazırda bir işyerinde tam zamanlı veya yarı zamanlı olarak çalışıyor olma durumuna göre oluşturulmuştur. Çalışmıyor olma durumu referans değişken olarak kabul edilmiş ve çalışıyor olmanın görece etkisi araştırılmıştır.
L	Öğrenim düzeyi (bağımsız değişken)	Katılımcıların ön lisans veya lisans öğrencisi olmasına göre oluşturulmuştur. Ön lisans öğrencisi olunması referans değişken olarak kabul edilmiş ve lisans öğrencisi olmanın görece etkisi araştırılmıştır.

Tablo 3.2: Model değişkenleri (Model 1)

Model

H_1 hipotezini test etmek için bağımlı değişkenin, “yatırım piyasalarına katılım”; bağımsız değişkenlerin, “yüksek finansal okuryazarlık”, “algılanan finansal okuryazarlık”, “risk karşıtlığı”, “tasarruf eğilimi”, “cinsiyet”, “yaş”, “ailede finans alanında çalışan bulunması”, “çalışma durumu” ve “öğrenim düzeyi” olduğu bir model oluşturulmuştur. Model şu şekildedir:

$$YPK = \alpha + \beta_1 YFoy + \beta_2 AFoy + \beta_3 RK + \beta_4 TE1 + \beta_5 TE2 + \beta_6 K + \beta_7 Y + \beta_8 AF + \beta_9 CO + \beta_{10} L + \varepsilon_i \quad (1)$$

E. Tanımlayıcı İstatistikler

Model 1 için örnekleme ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 3.3, Tablo 3.4 ve Tablo 3.5'te yer almaktadır. Tablo 3.3'te her bir çeyreklik dilimin karşılık geldiği finansal okuryazarlık puanları, Tablo 3.4'te alt grupların kendi içlerinde çeyreklik finansal okuryazarlık dilimlerine düşen oranları ile bu alt grupların gözlem sayıları ve ortalama finansal okuryazarlık puanları, Tablo 3.5'te ise alt grupların yatırım piyasalarına katılım oranlarına yer verilmiştir.

Min	1Q	2Q	3Q	4Q (Max)
0	1	4	6	11

Tablo 3.3: Çeyreklik dilimlere göre doğru cevap sayısı (Model 1)

Tablo 3.3'te ulaşılan sonuçlar örneklemin büyük çoğunluğunun finansal okuryazarlığın düşük olduğu tarafta yoğunlaştığını göstermektedir. En kötü performans gösteren çeyreklik dilim ya hiçbir soruya doğru cevap verememiş, ya da tek bir soruya doğru cevap verebilmiştir. Medyan değer, doğru cevap sayısının çeyreklik dilimlere normal dağıldığı durumda 6 olmasını bekleriz. Ancak düşük finansal okuryazarlık medyan değer 4 olarak hesaplanmasını beraberinde getirmiştir. Örneklemin kötü performans gösteren yarısı soruların en fazla dördüne doğru cevap verebilmiştir. Bu da mutlak bağlamda değerlendirildiğinde iyi bir performans değildir. Çalışmada finansal okuryazarlığı yüksek olanların düşük

olanlara kıyasla yatırım piyasalarına katılımı görece olarak ele alınacağı için medyan değeri olan doğru cevap sayısı (4) model bağlamında bir eşik seviye olarak belirlenecektir. Bu seviyenin üzerinde kalanlar yüksek finansal okuryazar, altında kalanlar ise düşük finansal okuryazar olarak tanımlanacaktır.

	1Q	2Q	3Q	4Q	N	Ort.(99)
Yatırım yapmayan	34,82	34,59	18,35	12,24	425	28,65
Yatırım yapan	17,99	32,37	21,58	28,06	278	40,45
Algılan düşük fin. okuryazarlık	48,73	35,41	11,90	3,97	353	19,73
Algılan yüksek fin. okuryazarlık	7,43	32,00	27,43	33,14	350	46,98
Kadın	31,59	36,65	18,15	13,61	573	29,76
Erkek	13,08	20,77	26,15	40,00	130	49,36
Tasarruf yapmayan/yapamayan	31,23	36,84	19,30	12,63	285	29,49
Tasarruf oranı %20'ye kadar	27,27	36,04	18,83	17,86	308	33,19
Tasarruf oranı %20'den fazla	22,73	19,09	22,73	35,45	110	43,45
Çalışmayan	28,01	35,14	19,86	16,98	589	32,58
Çalışan	28,95	26,32	18,42	26,32	114	37,26
Ön lisans	28,93	30,58	19,01	21,49	121	35,33
Lisans	28,01	34,36	19,76	17,87	582	32,88
Ailede finans alanında çalışan yok	29,04	33,75	19,47	17,74	637	32,67
Ailede finans alanında çalışan var	19,70	33,33	21,21	25,76	66	39,41
GENEL TOPLAM	28,17	33,71	19,63	18,49	703	33,30

Tablo 3.4: Alt grupların çeyreklik objektif finansal okuryazarlık dilimlerine göre dağılımı (%), gözlem ve ortalama değerleri (Model 1)

Tablo 3.4'te yer alan bulgulara göre;

- Yatırım yapmayanların düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde (1Q ve 2Q) yoğunlaştığı, yüksek finansal okuryazarlık dilimlerine (3Q ve 4Q) doğru gidildikçe yatırım yapmayanların oranının azaldığı görülmektedir.
- Yatırım yapanların düşük finansal okuryazarlık dilimleri ile yüksek finansal okuryazarlık dilimleri arasında dengeli dağıldığı görülmektedir. Düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde kalanların (%50,36) yüksek finansal okuryazarlık dilimlerinde kalanlardan (%49,64) daha fazla olduğu görülmektedir.

- Algılanan düşük finansal okuryazarlığa sahip olanların düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştığı, dilimler arttıkça yoğunlaşmanın azaldığı görülmektedir. Kendini düşük finansal okuryazar olarak tanımlayanların %15,87'sinin aslında yüksek finansal okuryazar diliminde olduğu gözlemlenmektedir.
- Algılanan yüksek finansal okuryazarlığa sahip olanların yüksek finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştığı, dilimler arttıkça yoğunlaşmanın da arttığı görülmektedir. Kendini yüksek finansal okuryazar olarak tanımlayanların %39,43'ünün aslında düşük finansal okuryazar diliminde olduğu gözlemlenmektedir.
- Kadınların düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Dilimler arttıkça kadınların oranı azalmaktadır. Erkeklerin ise yüksek finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Dilimler arttıkça erkeklerin oranı artmaktadır.
- Tasarruf yapmayan ya da yapamayanların düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştığı, dilimler arttıkça yoğunlaşmanın azaldığı görülmektedir. Benzer bir senaryo tasarruf oranı %20'ye kadar olanlar için de geçerlidir. Tasarruf oranı %20'den fazla olanların ise yüksek finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştığı, dilimler arttıkça yoğunlaşmanın arttığı görülmektedir.
- Bir işte çalışmayanların düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde toplandığı, dilimler arttıkça oranın azaldığı görülmektedir. Bir işte çalışanlar için de benzer bir senaryonun geçerli olduğu görülmektedir. Çalışanlar da finansal okuryazarlık dilimleri itibarıyla düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaşmıştır. Ancak düşük finansal okuryazarlık dilimlerindeki ağırlık bir işte çalışmayanlar için %63,15 iken, çalışanlar için %55,27'dir.
- Öğrenim durumu itibarıyla, gerek lisans öğrencilerinin gerekse de ön lisans öğrencilerinin düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştıkları ve her grubun ağırlığının finansal okuryazarlık dilimleri arttıkça azaldığı görülmektedir.

Düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde bulunanların ağırlığı lisans öğrencileri arasında 62,37 iken, ön lisans öğrencileri arasında 59,51'dir. Ayrıca ön lisans öğrencilerinin ortalama finansal okuryazarlık puanının (35,33) lisans öğrencilerinin ortalama finansal okuryazarlık puanından (32,88) yüksek olduğu görülmektedir.

- Ailesinde finans alanında çalışan bulunmayanların ağırlıklı olarak düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde toplandıkları, finansal okuryazarlık dilimleri arttıkça bu ağırlığın azaldığı görülmektedir. Ailesinde finans alanında çalışan bulunanların da ağırlıklı olarak düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde toplandıkları görülmektedir. Ancak farklı olarak finansal okuryazarlık dilimleri arttıkça ağırlık artmaktadır.
- Örneklemin bütününe bakıldığında, öğrencilerin düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştıkları (%61,88) görülmektedir. Ortalama finansal okuryazarlık puanı da düşük bir finansal okuryazarlık seviyesine işaret eden 33,3 olarak hesaplanmıştır.

Objektif Finansal Okuryazarlık		Çalışma Durumu	
Düşük finansal okuryazarlık	31,14	Çalışmayanlar	35,82
Yüksek finansal okuryazarlık	47,88	Çalışanlar	58,77
Algılanan Finansal Okuryazarlık		Eğitim	
Algılanan düşük fin. okuryazarlık	28,33	Ön lisans	38,02
Algılanan yüksek fin. okuryazarlık	50,86	Lisans	39,86
Tasarruf Eğilimi		Ailede Finans Alanında Çalışan Bulunması	
Tasarruf yap(a)mayanlar	30,18	Yok	37,68
%20'ye kadar	42,21	Var	57,58
%20 ve üzeri	56,36		
Cinsiyet		TOPLAM	
Kadın	34,73	Finansal yatırım yapan	39,54
Erkek	60,77	Finansal yatırım yapmayan	60,46

Tablo 3.5: Alt grupların kendi içinde yatırım piyasalarına katılma oranları (% , Model 1)

Tablo 3.5’te yer alan bulgulara göre;

- Yüksek objektif finansal okuryazarlığa sahip olanların yatırım piyasalarına katılım oranı düşük objektif finansal okuryazar olanların yatırım piyasalarına katılım oranına göre daha yüksektir.
- Algılanan yüksek finansal okuryazar olanların yatırım piyasalarına katılım oranı algılanan düşük finansal okuryazar olanların yatırım piyasalarına katılım oranına kıyasla daha yüksektir. Algılanan yüksek finansal okuryazarlığa sahip olanların çoğu yatırım piyasalarına katılmaktadır.
- Tasarruf oranı arttıkça yatırım piyasalarına katılım oranı artmaktadır. Tasarruf yapmayan/yapamayanlarda bu oran yaklaşık her üç kişiden biri iken, tasarruf oranı %20’den fazla olanların çoğu yatırım piyasalarına katılmaktadır.
- Erkeklerin yatırım piyasalarına katılma oranları kadınlara kıyasla bariz bir farkla daha yüksektir. Kadınlarda bu oran her üç kişiden biri iken, erkeklerde her üç kişiden ikisine yakınsamaktadır. Erkeklerin çoğu yatırım piyasalarına katılmaktadır.
- Çalışanlar çalışmayanlara kıyasla belirgin biçimde yatırım piyasalarına daha fazla katılmaktadır. Çalışanların çoğu yatırım piyasalarına katılmaktadır.
- Lisans öğrencilerinin yatırım piyasalarına katılma oranı ön lisans öğrencilerine kıyasla daha yüksek olmakla birlikte oranlar birbirine yakındır.
- Ailesinde finans alanında çalışan bulunanlar bulunmayanlara kıyasla bariz biçimde yatırım piyasalarına daha yüksek oranda katılım sağlamaktadır. Ailesinde finans alanında çalışan bulunanların çoğu yatırım piyasalarına katılmaktadır.

F. Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri

Çalışmamızda faydalanan dört maddeden oluşan risk karşıtlığı ölçeğinin yapı geçerliliğini tespit etmek ve faktör yapısını ortaya koymak amacıyla açımlayıcı

faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Bu doğrultuda temel bileşenler (*principal components*) ve doğrudan eğik döndürme (*direct oblimin*) yöntemlerinden yararlanılmıştır. Temel bileşenler yönteminin tercih edilmesinin nedeni, bütün maddelerdeki maksimum varyansı açıklayacak faktörleri ortaya koyarak basit bir değerlendirmeye olanak sağlamasıdır (Akgül, 2021: 456). Doğrudan eğik döndürme yönteminin kullanılmasının nedeni ise ölçekteki maddeler arasında korelasyon bulunduğunun düşünülmesidir (Akgül, 2021: 462). Açımlayıcı faktör analizine geçmeden önce örneklem sayısının AFA için yeterli olup olmadığını kontrol etmek amacıyla Kaiser – Meyer – Olkin (KMO) değeri hesaplanmıştır. KMO değeri 0,530 olarak hesaplanmış ve örneklem sayısının faktör analizi için yeterli olduğu değerlendirilmiştir. 0,50 üzerindeki bir KMO değeri örneklem sayısının AFA için yeterli olduğu şeklinde kabul edilmektedir (Field, 2009: 659). Maddeler arasındaki korelasyonun yeterince büyük olup olmadığının değerlendirilmesi için Barlett testi yapılmıştır. Testin sonucuna göre $\chi^2(6) = 589,825$; $p < 0,05$ bulunmuş ve maddeler arasındaki korelasyonun AFA için yeterince yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. AFA sonucunda 4 maddelik risk karşıtlığı ölçeğinin iki faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve bu faktörlerin toplam varyansın %78,78'ini açıkladığı belirlenmiştir. Bu da risk karşıtlığı ölçeğinin geçerli olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Maddeler	Faktör 1	Faktör 2
R1	0,895	
R2	0,885	
R5		0,837
R6		0,936
Öz Değer	1,851	1,301
Açıklanan Varyans (%)	46,26	32,52
Açıklanan Toplam Varyans (%)	78,78	

Tablo 3.6: Açımlayıcı faktör analizi bulguları (Model 1)

Ayrıca risk karşıtlığı ölçeğinin güvenilirliğini tespit etmek amacıyla Cronbach Alpha (α) analizi yapılmış ve ölçeğin güvenilirliği $\alpha = 0,610$ bulunmuştur. 0 – 1 arasında bir değer alan α katsayısının 0,6 – 0,8 arasında olduğu durum ölçeğin

güvenilir olduğunu göstermektedir (Akgül, 2021: 475). Geçerliliği ve güvenilirliği teyit edilen 4 maddeden oluşan risk karşıtlığı ölçeğinden elde edilen verilerden türetilen risk karşıtlığı değişkeni modele dahil edilmiştir.

G. Analiz ve Bulgular

Google Forms platformu üzerinden derlenen veriler *Excel* paket programında düzenlenerek analize hazır hale getirilmiş ve *SPSS* paket programı aracılığıyla belirlenen model çerçevesinde lojistik regresyon analizine tabi tutulmuştur. Lojistik regresyon analizinin çıktıları Tablo 3.7'deki gibidir.

	$\hat{\beta}_{Model\ 1}$	S.E.	p-value	Odds ratio	Lower 95%	Upper 95%
Constant	-1,980	0,866	0,022	0,138	–	–
YFoy	0,263	0,190	0,167	1,301	0,896	1,890
AYfoy	0,599	0,194	0,002	1,821	1,245	2,663
RK	-0,345	0,132	0,009	0,708	0,547	0,917
K	-0,636	0,222	0,004	0,530	0,343	0,818
L	0,174	0,231	0,451	1,190	0,757	1,871
CO	0,751	0,229	0,001	2,119	1,353	3,319
TE1	0,478	0,186	0,010	1,614	1,122	2,321
TE2	0,788	0,252	0,002	2,198	1,343	3,599
AF	0,681	0,281	0,015	1,975	1,139	3,424
Y	0,104	0,036	0,004	1,110	1,034	1,191
$HL = 0.763, \quad R_{CS}^2 = 0.140, \quad R_N^2 = 0.190$						

Tablo 3.7: Lojistik regresyon tahminleri (*Model 1*)

Hosmer – Lemeshow (*HL*) testi modelin uyum iyiliğine dair çıkarsama yapmak için faydalanılan bir testtir. Test ile üretilen ki-kare istatistiğinin anlamlılık düzeyinin (0.763) 0,05'ten büyük olması ($p>0,05$) gerçekte gözlemlenen olaylarla model tarafından tahmin edilen olaylar arasındaki uyumun iyi olduğunu göstermektedir. Cox – Snell ($R_{CS}^2 = 0.140$) ve Nagelkerke ($R_N^2 = 0,190$) R^2 değerleri bağımlı

değişkenin varyansının ne kadarlık kısmının bağımsız değişkenlerle açıklandığını göstermektedir. Model için hesaplanan R^2 değerleri yüksek olarak kabul edilemese de modelin amacının bağımlı değişkeni tahmin etmek olmadığı, amacın bağımsız değişkenlerle bağımlı değişken arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığını tespit etmek ve anlamlı bir ilişki varsa ilişkinin yönünü ortaya koymak olduğu mevcut durumda düşük R^2 değerinin ihmal edilebilir olduğunu söylemek mümkündür. Cohen vd. (2003), lojistik regresyon modelleri için hesaplanan Cox – Snell R^2 ve Nagelkerke R^2 gibi pseudo R^2 değerlerinin bağımlı değişkendeki varyansın açıklanma oranı bağlamında uyum iyiliği göstergesi olarak kabul edilemeyeceğini ifade ederken, Hosmer ve Lemeshow (2000), iyi bir lojistik regresyon modeli için hesaplanan R^2 değerinin iyi bir OLS regresyon modeli için hesaplanan R^2 değerinden genellikle düşük olduğunu, bunun da lojistik regresyon çıktılarının kötü modellere işaret ettiği şeklinde yanlış algılamalara yol açabileceğini savunmaktadır.

Model 1'in lojistik regresyon tahminlerine bakıldığında;

- Finansal okuryazarlığın görece yüksek olması ile yatırım piyasalarına katılım arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir. Dolayısıyla H_0 hipotezi reddedilemez, yüksek finansal okuryazarlıkla yatırım piyasalarına katılım arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki mevcut değildir.
- Algılanan finansal okuryazarlık ile yatırım piyasalarına katılım arasında anlamlı ve doğru yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Diğer değişkenler sabitken Algılanan yüksek finansal okuryazarlığa sahip olmak yatırım piyasalarına katılma ihtimalini %82,1 artırmaktadır.
- Risk karşıtlığı ile yatırım piyasalarına katılım arasında anlamlı ve ters yönlü bir ilişki söz konusudur. Diğer değişkenler sabitken risk karşıtlığında meydana gelecek bir birimlik artış yatırım piyasalarına katılma ihtimalini %29,2 azaltmaktadır.

- Kadın olma ile yatırım piyasalarına katılım arasında anlamlı ve ters yönlü bir ilişki söz konusudur. Diğer değişkenler sabitken kadın olmak yatırım piyasalarına katılma ihtimalini %47 azaltmaktadır.
- Lisans öğrencisi olmanın yatırım piyasalarına katılım üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir.
- Çalışıyor olma ile yatırım piyasalarına katılım arasında anlamlı ve doğru yönlü bir ilişki saptanmıştır. Diğer değişkenler sabitken, çalışılmayan durumla kıyaslandığında çalışıyor olmak yatırım piyasalarına katılım ihtimalini %111,9 artırmaktadır.
- Tasarruf eğilimi ile yatırım piyasalarına katılım arasında anlamlı ve doğru yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer değişkenler sabitken, hiç tasarruf yapılmayan duruma göre %20'ye kadar tasarruf yapmak yatırım piyasalarına katılım ihtimalini %61,4; %20'den fazla tasarruf yapmak yatırım piyasalarına katılım ihtimalini %119,8 artırmaktadır.
- Ailede finans alanında çalışan bulunması ile yatırım piyasalarına katılım arasında anlamlı ve doğru yönlü bir ilişki saptanmıştır. Diğer değişkenler sabitken, ailede finans alanında çalışanın bulunmadığı duruma göre ailede finans alanında çalışan bulunması yatırım piyasalarına katılım ihtimalini %97,5 artırmaktadır.
- Yaş ile yatırım piyasalarına katılım arasında anlamlı ve doğru yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer değişkenler sabitken, yaştaki bir birimlik artış yatırım piyasalarına katılım ihtimalini %11 artırmaktadır.

Model 1'in lojistik regresyon bulguları arasında bu çalışma bakımından en çok öne çıkan bulgu finansal okuryazarlığın yüksek olmasıyla düşük olması arasında yatırım piyasalarına katılım bakımından bir farklılık bulunmamasıdır. Başka bir deyişle, öğrencilerin finansal kararları sahip oldukları finans bilgisinden etkilenmemektedir. Bu da H_0 hipotezinin reddedilemeyeceği anlamına gelmektedir.

IV. Model 2

A. Araştırma Sorusu ve Hipotezler

Model 2 bağlamında araştırma sorusu, “Finansal okuryazarlıkla üniversite öğrencilerinin riskli yatırım piyasalarına katılımları arasında bir ilişki var mıdır?” şeklindedir. Bu bağlamda hipotezlerimiz şu şekilde oluşturulmuştur:

H_0 = Finansal okuryazarlıkla üniversite öğrencilerinin riskli yatırım piyasalarına katılımları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

H_1 = Finansal okuryazarlıkla üniversite öğrencilerinin riskli yatırım piyasalarına katılımları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H_0 hipotezi yüksek finansal okuryazarlığın riskli yatırım piyasalarına katılım üzerinde bir etkisinin olmadığını, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin riskli yatırım piyasalarına katılımlarının finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan öğrencilerin riskli yatırım piyasalarına katılımlarından anlamlı olarak farklılaşmadığını savunurken, H_1 hipotezi finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin riskli yatırım piyasalarına katılımlarının finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan öğrencilerin riskli yatırım piyasalarına katılımlarından anlamlı olarak farklılaştığını savunmaktadır.

B. Örneklem

Örnekleme Yöntemi

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye yerleşkesinde lisans ve ön lisans düzeyinde çeşitli bölümlerde öğrenim gören öğrencilerden oluşan örneklem *Model 2* için 278 adet gözlemden oluşmaktadır. Söz konusu gözlemler, *Model 1* için belirlenen 703 gözlem arasından hayatının bir döneminde finansal araç/araçlara (vadeli mevduat, altın, döviz, hisse senedi, yatırım fonu ve kripto varlık) yatırım yapan 278 gözlemden ibarettir. Örneklem *Model 1* için belirlenen örneklem bir

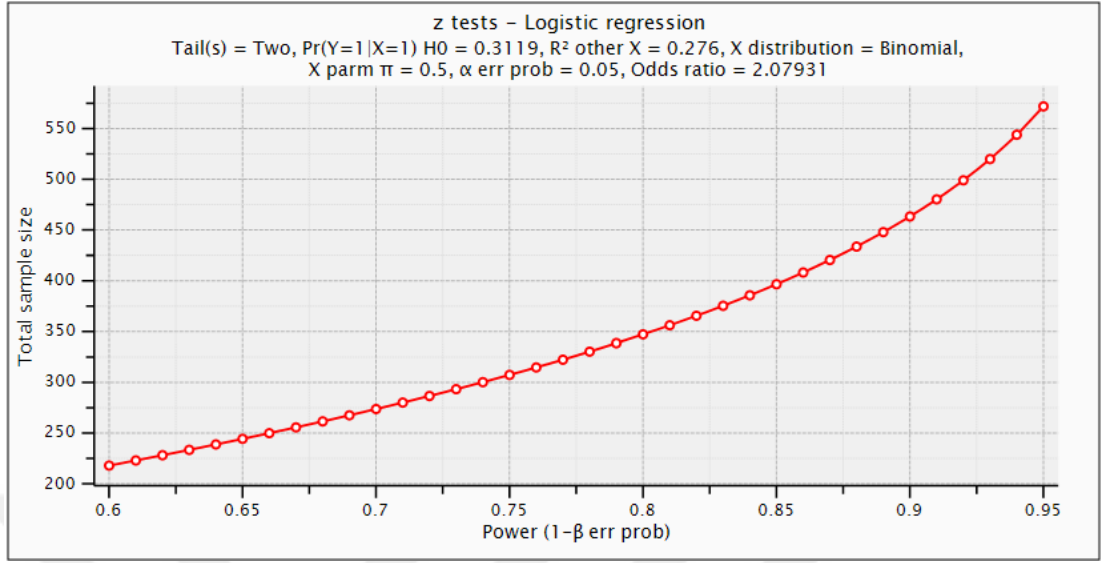
alt kümesi olması dolayısıyla örnekleme yönteminin belirlenmesi ve örnekleme ilişkin verilerin toplanmasında izlenen yol *Model 1* için izlenen yolun kendisidir.

Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi

Lojistik regresyon analizinin yapılabilmesi için gereksinim duyulan asgari örneklem büyüklüğü *Model 2* için güç analizi (*G*Power*) yöntemi ile tespit edilmiştir. Bunun için *G*Power 3.1*. programından yararlanılmıştır.

z tests :	Logistic regression	
Options:	Large sample z-Test, Demidenko with var corr	
Analysis:	A priori: Compute required sample size	
Input:	Tail(s)	= Two
	Odds ratio	= 2.0793061
	Pr(Y=1 X=1) H0	= 0.3119
	α err prob	= 0.05
	Power (1- β err prob)	= 0.70
	R ² other X	= 0.276
	X distribution	= Binomial
	X parm π	= 0.50
Output:	Critical z	= 1.9599640
	Total sample size	= 274
	Actual power	= 0.7003326

Tablo 3.8: Model 2 için *G*Power* örneklem büyüklük tablosu

Şekil 3.2: Model 2 için test gücü ile gereksinim duyulan örneklem arasındaki ilişki

Model 2 için çalışılması planlanan örneklem büyüklüğünün (278) güç analizine göre 0,80 test gücünde ideal örneklem büyüklüğünün (348) altında kalması dolayısıyla test gücü 0,70 olarak belirlenmiştir. 0,70 test gücünde ($1-\beta$) ve 0,05’lik anlamlılık düzeyinde (α) gerekli diğer parametreler programa tanımlandıktan sonra lojistik regresyon modeli için ihtiyaç duyulan örneklem büyüklüğü 274 olarak hesaplanmıştır (Tablo 3.8 ve Şekil 3.2). Dolayısıyla 0,70 test gücünde 278 gözlemden oluşan bir örneklem lojistik regresyon analizi için yeterlidir. Ancak bu yöndeki kanaati güçlendirmek amacıyla ilave olarak bir de örneklem hesaplama formülünden yararlanılarak örneklem büyüklüğü hesaplanmıştır (Cochran, 1977).

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right)} \quad (2)$$

Denklemden yer alan n örneklem büyüklüğünü, N evren büyüklüğünü, z 0,95 güven aralığına karşılık gelen z istatistiğinin değerini (1,96), p olayın görülme sıklığını, q olayın görülmeme sıklığını, d ise anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Değerler denklemdeki yerlerine konulduğunda örneklem sayısı yaklaşık;

$$\frac{\frac{1,96^2 \cdot 0,5 \cdot 0,5}{0,05^2}}{1 + \frac{1}{703} \left(\frac{1,96^2 \cdot 0,5 \cdot 0,5}{0,05^2} - 1 \right)} \cong 249 \quad (3)$$

olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla *Model 2* için çalışılması planlanan örneklem büyüklüğünün (278) yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

C. Araçlar

Kullanılan araçlar itibarıyla *Model 1* ile *Model 2* arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. *Model 1* için faydalanılan araçların tümünden *Model 2* için de faydalanılmıştır. Örneklem büyüklüğünün hesaplanması için faydalanılan *G*Power*, online anketin potansiyel katılımcılara ulaştırılmasında yararlanılan *Google Forms*, verilerin düzenlenmesinde kullanılan *Excel* ile lojistik regresyon analizi için başvurulmuş *SPSS* programları bu araçlar arasındadır.

D. Model

Model değişkenleri

Model 2, finansal okuryazarlığın riskli yatırım piyasalarına katılım üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını ortaya koymak amacıyla oluşturulmuştur. Bu bakımdan, *Model 2*'de yer alan bağımsız değişkenler *Model 1* ile aynı olmakla beraber, *Model 2*'de *Model 1*'den farklı olarak “Yatırım piyasalarına katılım (YPK)” yerine, “Riskli yatırım piyasalarına katılım (RYPK)” bağımlı değişken olarak yer almaktadır. *Model 2*'de yer alan değişkenlere Tablo 3.9'da yer verilmiştir.

Değişken Kodu	Değişken	Açıklama
RYPK	Riskli yatırım piyasalarına katılım (bağımlı değişken)	<i>Model 1</i> için çalışılan örneklemde yer alan gözlemlerden bir finansal araca (vadeli mevduat, altın, döviz, hisse senedi, yatırım fonu ve kripto varlık) yatırım yapmış olan

		gözlemlerin tamamı <i>Model 2</i> için örneklem kümesini oluşturmuştur. Bu örneklem kümesinde, hisse senedi, yatırım fonu ve kripto varlık yatırımının yapıldığı durum riskli yatırım olarak kabul edilmiş ve “1” kukla değişkeni ile kodlanmıştır. Vadeli mevduat, altın ve döviz yatırımının yapıldığı durum ise görece risksiz yatırım olarak kabul edilmiş ve “0” kukla değişkeni ile kodlanmıştır. Riskli ve risksiz finansal araçlardan her ikisine de yatırım yapıldığı durum “1” kukla değişkeni ile kodlanmıştır. Anapara kaybı riski taşımayan ve nominal getiri garantisi vaat eden vadeli mevduat, yatırımcı nezdinde güvenli liman olarak algılanan altın ve finansal istikrarsızlıklar dolayısıyla değerinin zaman içinde artacağına (veya en azından kalıcı olarak düşmeyeceğine) inanılan Dolar, Euro gibi yabancı para birimlerine yapılan yatırımların görece risksiz olduğu kabul edilirken, hisse senedi, kripto varlık gibi fiyat volatilitesi yüksek finansal araçlar ile hisse senetleri başta olmak üzere çeşitli finansal varlıkları bünyesinde barındırabilen ve fon yöneticisinin becerilerinin fon performansında önemli rol oynadığı yatırım fonlarına yapılan yatırımlar görece riskli yatırımlar olarak kabul edilmiştir.
YFoy	Yüksek finansal okuryazarlık (bağımsız değişken)	Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011) tarafından geliştirilen iki boyutlu finansal okuryazarlık testinin ileri düzeyde finansal okuryazarlığı (yatırım okuryazarlığını) tespit etmeye yönelik

		ikinci boyutu yardımıyla ölçülmüştür. Testte yer alan 11 soruya verilen cevaplar üzerinden her bir katılımcı için ayrı ayrı hesaplanan objektif finansal okuryazarlık puanlarının medyan değerinde kaldığı durum yüksek finansal okuryazarlık olarak kabul edilmiş ve “1” kukla değişkeni ile kodlanmıştır. Finansal okuryazarlık puanının medyan değerinde kaldığı durum ise düşük finansal okuryazarlık olarak kabul edilmiş ve “0” kukla değişkeni ile kodlanmıştır. Hipoteze esas teşkil eden model değişkeni “Yüksek finansal okuryazarlık (YFoy)” tır.
AYfoy	Algılanan yüksek finansal okuryazarlık (bağımsız değişken)	Katılımcılardan sahip oldukları finans bilgisini 1’den 5’e kadar (1 en düşük, 5 en yüksek) puanlamalarının istendiği 1 adet soru yardımıyla ölçülmüştür (Lusardi ve Mitchell, 2014). Sübjektif beyana dayalı olarak elde edilen bu puanlar kişilerin kendilerini algıladıkları finansal okuryazarlık düzeyini temsil etmektedir. Medyan değerinde kalınan durum algılanan yüksek finansal okuryazarlık olarak kabul edilerek “1” kukla değişkeni ile kodlanmış, medyan değerinde kalınan durum ise algılanan düşük finansal okuryazarlık olarak kabul edilerek “0” kukla değişkeni ile kodlanmıştır.
RK	Risk karşıtlığı (bağımsız değişken)	Dört durumdan oluşan beşli likert tipi ölçek yardımıyla ölçülmüştür. Ölçek çalışmamıza Dinç-Aydemir ve Aren (2017) tarafından

		yapılan çalışmadan aktarılmıştır.
TE	Tasarruf eğilimi (bağımsız değişken)	Katılımcıların aylık gelirlerinin/bütçelerinin oransal olarak ne kadarlık kısmını tasarruf ettikleri sorusuna verdikleri cevaplarla tespit edilmiştir. Verilen cevaplar, hiç tasarruf yapılmaması, %20'ye kadar tasarruf yapılması (TE1) ve %20'den fazla tasarruf yapılması (TE2) şeklinde gruplandırılarak kukla değişkenlere dönüştürülmüştür.
K	Cinsiyet (bağımsız değişken)	Erkek olma referans değer olarak kabul edilmiş ve kadın olmanın erkek olmaya kıyasla görece etkisi araştırılmıştır.
Y	Yaş (bağımsız değişken)	Katılımcıların yaşını ifade etmektedir.
AF	Ailede finans alanında çalışan bulunması (bağımsız değişken)	Katılımcıların ailelerinde finans alanında çalışan herhangi bir bireyin bulunup bulunmadığı sorusuna verdikleri cevaplar üzerinden oluşturulmuştur. Ailede finans alanında çalışan bulunmaması referans değişken olarak kabul edilmiş ve ailede finans alanında çalışanın bir bireyin bulunmasının görece etkisi araştırılmıştır.
CO	Çalışıyor olma (bağımsız değişken)	Katılımcıların halihazırda bir işyerinde tam zamanlı veya yarı zamanlı olarak çalışıyor olma durumuna göre oluşturulmuştur. Çalışmıyor olma durumu referans değişken olarak kabul edilmiş ve çalışıyor olmanın görece etkisi araştırılmıştır.
L	Öğrenim düzeyi (bağımsız)	Katılımcıların ön lisans veya lisans öğrencisi olmasına göre oluşturulmuştur. Ön lisans

	değişken)	öğrencisi olunması referans değişken olarak kabul edilmiş ve lisans öğrencisi olmanın görece etkisi araştırılmıştır.
--	-----------	--

Tablo 3.9: Model değişkenleri (Model 2)

Model

H_1 hipotezini test etmek için bağımlı değişkenin, “riskli yatırım piyasalarına katılım”; bağımsız değişkenlerin, “yüksek finansal okuryazarlık”, “algılanan finansal okuryazarlık”, “risk karşıtlığı”, “tasarruf eğilimi”, “cinsiyet”, “yaş”, “ailede finans alanında çalışan bulunması”, “çalışma durumu” ve “öğrenim düzeyi” olduğu bir model oluşturulmuştur. Model şu şekildedir:

$$RYPK = \alpha + \beta_1 YFoy + \beta_2 AFoy + \beta_3 RK + \beta_4 TE1 + \beta_5 TE2 + \beta_6 K + \beta_7 Y + \beta_8 AF + \beta_9 CO + \beta_{10} L + \varepsilon_i \quad (4)$$

E. Tanımlayıcı İstatistikler

Model 2 için örnekleme ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 3.10, Tablo 3.11 ve Tablo 3.12’de yer almaktadır. Tablo 3.10’da her bir çeyreklik dilimin karşılık geldiği finansal okuryazarlık puanları, Tablo 3.11’de alt grupların kendi içlerinde çeyreklik finansal okuryazarlık dilimlerine düşen oranları ile bu alt grupların gözlem sayıları ve ortalama finansal okuryazarlık puanları, Tablo 3.12’de ise alt grupların yatırım piyasalarına katılım oranlarına yer verilmiştir.

Min	1Q	2Q	3Q	4Q (Max)
0	2	4	7	11

Tablo 3.10: Çeyreklik dilimlere göre doğru cevap sayısı (Model 2)

Tablo 3.10’da yer alan çeyreklik dilimlere göre cevaplandırılan doğru sayısına bakıldığında Tablo 3.3’tekinе benzer bir görüntünün olduğu görülmektedir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde

yoğunlaşmıştır. 4 doğru cevap sayısı medyan değerdir ve görece yüksek ve düşük finansal okuryazar olanların ayrılmasında eşik değeri olarak kabul edilmiştir.

	1Q	2Q	3Q	4Q	N	Ort.(99)
Riskli yatırım yapmayan	33,95	24,69	30,86	10,49	162	34,67
Riskli yatırım yapan	18,97	19,83	33,62	27,59	116	48,41
Algılan düşük fin. okuryazarlık	38,42	28,81	25,42	7,34	177	31,37
Algılan yüksek fin. okuryazarlık	8,91	11,88	43,56	35,64	101	56,23
Kadın	34,17	25,13	31,16	9,55	199	35,15
Erkek	11,39	16,46	34,18	37,97	79	54,46
Tasarruf yapmayan/yapamayan	39,53	23,26	29,07	8,14	86	32,34
Tasarruf oranı %20'ye kadar	26,15	26,92	29,23	17,69	130	39,81
Tasarruf oranı %20'den fazla	14,52	12,90	41,94	30,65	62	52,84
Çalışmayan	26,54	25,12	32,70	15,64	211	39,67
Çalışan	31,34	14,93	29,85	23,88	67	42,72
Ön lisans	19,57	15,22	36,96	28,26	46	47,15
Lisans	29,31	24,14	31,03	15,52	232	39,06
Ailede finans alanında çalışan yok	29,17	22,08	31,25	17,50	240	39,79
Ailede finans alanında çalışan var	18,42	26,32	36,84	18,42	38	44,29
GENEL TOPLAM	27,70	22,66	32,01	17,63	278	40,40

Tablo 3.11: Alt grupların çeyreklik objektif finansal okuryazarlık dilimlerine göre dağılımı (%), gözlem ve ortalama değerleri (Model 2)

Tablo 3.11’de yer alan bulgulara göre;

- Riskli yatırım yapmayanların düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde (1Q ve 2Q) yoğunlaştığı ve yüksek finansal okuryazarlık dilimlerine (3Q ve 4Q) gidildikçe yoğunluğun azaldığı görülmektedir. Riskli yatırım yapanların ise yüksek finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştığı ve dilimler azaldıkça yoğunluğun azaldığı görülmektedir.
- Algılanan düşük finansal okuryazarlığa sahip olanların düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştığı, dilimler arttıkça yoğunlaşmanın azaldığı görülmektedir. Kendini düşük finansal okuryazar olarak tanımlayanların

%32,76'sının aslında yüksek finansal okuryazarlık diliminde olduğu gözlemlenmiştir.

- Algılanan yüksek finansal okuryazarlığa sahip olanların yüksek finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştığı, dilimler azaldıkça yoğunlaşmanın azaldığı görülmektedir. Kendini yüksek finansal okuryazar olarak tanımlayanların %20,79'unun aslında düşük finansal okuryazarlık diliminde olduğu gözlemlenmiştir.
- Kadınların düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Dilimler arttıkça kadınların oranı azalmaktadır. Erkeklerin ise yüksek finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Dilimler azaldıkça erkeklerin oranı azalmaktadır.
- Tasarruf yapmayan/yapamayanların düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştığı, dilimler arttıkça yoğunlaşmanın azaldığı görülmektedir. Tasarruf oranı %20'ye kadar olanların düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştığı (%53,07), ancak düşük finansal okuryazarlık dilimleri ile yüksek finansal okuryazarlık dilimleri arasında görece dengeli bir dağılım bulunduğu gözlemlenmektedir. Tasarruf oranı %20'den fazla olanların ise bariz biçimde yüksek finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştığı, dilimler azaldıkça yoğunlaşmanın azaldığı görülmektedir.
- Bir işte çalışmayanların düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde toplandığı (%51,66), ancak düşük finansal okuryazarlık dilimleri ile yüksek finansal okuryazarlık dilimleri arasında görece dengeli bir dağılımın olduğu görülmektedir. Dilimler arttıkça ağırlığın azaldığı görülmektedir. Bir işte çalışanların ise ağırlıklı olarak yüksek finansal okuryazarlık dilimlerinde toplandığı (%53,73), düşük finansal okuryazarlık dilimleri ile yüksek finansal okuryazarlık dilimleri arasındaki görece dengeli dağılımın burada da geçerli olduğu gözlemlenmektedir. Finansal okuryazarlık dilimleri azaldıkça çalışanların ağırlığı da azalmaktadır.

- Öğrenim durumu itibarıyla, ön lisans öğrencilerinin yüksek finansal okuryazarlık dilimlerinde, lisans öğrencilerinin düşük finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Finansal okuryazarlık dilimleri arttıkça ön lisans öğrencilerinin ağırlığı artarken, lisans öğrencilerinin ağırlığı azalmaktadır.
- Ailesinde finans alanında çalışan bulunanların ağırlıklı olarak yüksek finansal okuryazarlık dilimlerinde yoğunlaştıkları, finansal okuryazarlık dilimleri azaldıkça yoğunluğun azaldığı görülmektedir. Ailesinde finans alanında çalışan bulunmayanların ise düşük finansal okuryazarlık dilimleri (%51,25) ile yüksek finansal okuryazarlık dilimleri (%48,75) arasında dengeli dağıldıkları gözlemlenmektedir.
- Örneklemin bütününe bakıldığında, ortalama finansal okuryazarlık puanı (40,40) düşük bir finansal okuryazarlık seviyesine işaret etse de, öğrencilerin düşük finansal okuryazarlık dilimleri ile yüksek finansal okuryazarlık dilimleri arasında oldukça dengeli biçimde dağıldıkları görülmektedir.

Objektif Finansal Okuryazarlık		Çalışma Durumu	
Düşük finansal okuryazarlık	31,19	Çalışmayanlar	37,91
Yüksek finansal okuryazarlık	48,52	Çalışanlar	53,73
Algılanan Finansal Okuryazarlık		Eğitim	
Algılanan düşük fin. okuryazarlık	32,77	Ön lisans	50,00
Algılanan yüksek fin. okuryazarlık	57,43	Lisans	40,09
Tasarruf Eğilimi		Ailede Finans Alanında	
Tasarruf yap(a)mayanlar	40,70	Çalışan Bulunması	
%20'ye kadar	38,46	Yok	41,67
%20 ve üzeri	50,00	Var	42,11
Cinsiyet		TOPLAM	
Kadın	30,15	Riskli fin. yatırım yapan	41,73
Erkek	70,89	Riskli fin. yatırım yapmayan	58,27

Tablo 3.12: Alt grupların kendi içinde riskli yatırım piyasalarına katılma oranları (% , Model 2)

Tablo 3.12’de yer alan bulgulara göre;

- Yüksek objektif finansal okuryazar olanların riskli yatırım piyasalarına katılım oranı düşük objektif finansal okuryazar olanların riskli yatırım piyasalarına katılım oranına kıyasla daha yüksektir. Objektif finansal okuryazarlığı yüksek olanlar arasında yaklaşık her iki kişiden birisi riskli yatırım piyasalarına katılmaktadır.
- Algılanan yüksek finansal okuryazar olanların riskli yatırım piyasalarına katılım oranı algılanan düşük finansal okuryazar olanların riskli yatırım piyasalarına katılım oranına kıyasla daha yüksektir. Algılanan yüksek finansal okuryazarlığa sahip olanların yarıdan fazlası riskli yatırım piyasalarına katılmaktadır. Bu oran algılanan düşük finansal okuryazar olanlar için yaklaşık üçte birdir.
- Tasarruf yapmayanlar/yapamayanlar, tasarruf oranı %20'ye kadar olanlara kıyasla riskli yatırım piyasalarına daha yüksek oranda katılmaktadır. %20 ve üzerinde tasarruf oranı olanlar ise hem tasarruf yapmayanlar/yapamayanlardan, hem de tasarruf oranı %20'ye kadar olanlardan daha yüksek oranda yatırım piyasalarına katılmaktadır. %20 ve üzerinde tasarruf oranına sahip olanların yarısı riskli yatırım piyasalarına katılmaktadır.
- Erkeklerin riskli yatırım piyasalarına katılım oranı kadınlara kıyasla bariz bir farkla daha yüksektir. Kadınlarda bu oran her üç kişiden birine yakınsarken, erkeklerde her üç kişiden ikisinden daha fazladır.
- Çalışanlar çalışmayanlara kıyasla riskli yatırım piyasalarına daha yüksek oranda katılmaktadır. Çalışanların yarıdan fazlası riskli yatırım piyasalarına katılırken, çalışmayanlarda bu oran üçte birden biraz fazlasıdır.
- Ön lisans öğrencilerinin riskli yatırım piyasalarına katılım oranı lisans öğrencilerinin riskli yatırım piyasalarına katılım oranından belirgin bir farkla daha yüksektir. Ön lisans öğrencilerinin yarısı riskli yatırım piyasalarına katılırken, lisans öğrencilerinin büyük çoğunluğu riskli yatırım piyasalarına katılmamaktadır.

- Gerek ailesinde finans alanında çalışan bulunanların, gerekse de ailesinde finans alanında çalışan bulunmayanların büyük çoğunluğu riskli yatırım piyasalarına katılmamaktadır. Riskli yatırım piyasalarına katılım ailesinde finans alanında çalışan bulunanlarda görece daha yüksek olmasına rağmen her iki grupta da riskli yatırım piyasalarına katılım oranları birbirine yakındır.

F. Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri

Çalışmamızda faydalanılan dört maddeden oluşan risk karşıtlığı ölçeğinin yapı geçerliliğini tespit etmek ve faktör yapısını ortaya koymak amacıyla açıklayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Bu doğrultuda temel bileşenler (*principal components*) ve doğrudan eğik döndürme (*direct oblimin*) yöntemlerinden yararlanılmıştır. Temel bileşenler yönteminin tercih edilmesinin nedeni, bütün maddelerdeki maksimum varyansı açıklayacak faktörleri ortaya koyarak basit bir değerlendirmeye olanak sağlamasıdır (Akgül, 2021: 456). Doğrudan eğik döndürme yönteminin kullanılmasının nedeni ise ölçekteki maddeler arasında korelasyon bulunduğunun düşünülmesidir (Akgül, 2021: 462). Açıklayıcı faktör analizine geçmeden önce örneklem sayısının AFA için yeterli olup olmadığını kontrol etmek amacıyla Kaiser – Meyer – Olkin (KMO) değeri hesaplanmıştır. KMO değeri 0,526 olarak hesaplanmış ve örneklem sayısının faktör analizi için yeterli olduğu değerlendirilmiştir. 0,50 üzerindeki bir KMO değeri örneklem sayısının AFA için yeterli olduğu şeklinde kabul edilmektedir (Field, 2009: 659). Maddeler arasındaki korelasyonun yeterince büyük olup olmadığının değerlendirilmesi için Barlett testi yapılmıştır. Testin sonucuna göre $\chi^2(6) = 290,926$; $p < 0,05$ bulunmuş ve maddeler arasındaki korelasyonun AFA için yeterince yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. AFA sonucunda 4 maddelik risk karşıtlığı ölçeğinin iki faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve bu faktörlerin toplam varyansın %81,10'unu açıkladığı belirlenmiştir. Bu da risk karşıtlığı ölçeğinin geçerli olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Maddeler	Faktör 1	Faktör 2
R1	0,923	
R2	0,910	

R5		0,819
R6		0,905
Öz Değer	1,905	1,339
Açıklanan Varyans (%)	47,61	33,48
Açıklanan Toplam Varyans (%)	81,10	

Tablo 3.13: Açımlayıcı faktör analizi bulguları (Model 2)

Ayrıca risk karşıtlığı ölçeğinin güvenilirliğini tespit etmek amacıyla Cronbach Alpha (α) analizi yapılmış ve ölçeğin güvenilirliği $\alpha = 0,626$ bulunmuştur. 0 – 1 arasında bir değer alan α katsayısının 0,6 – 0,8 arasında olduğu durum ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Akgül, 2021: 475). Geçerliliği ve güvenilirliği teyit edilen 4 maddeden oluşan risk karşıtlığı ölçeğinden elde edilen verilerden türetilen risk karşıtlığı değişkeni modele dahil edilmiştir.

G. Analiz ve Bulgular

Google Forms platformu üzerinden derlenen veriler Excel paket programında düzenlenerek analize hazır hale getirilmiş ve SPSS paket programı aracılığıyla belirlenen model çerçevesinde lojistik regresyon analizine tabi tutulmuştur. Lojistik regresyon analizinin çıktıları Tablo 3.14'teki gibidir.

	$\hat{\beta}_{Model\ 2}$	S.E.	p-value	Odds ratio	Lower 95%	Upper 95%
Constant	1,238	1,096	0,258	3,449	–	–
YFoy	0,272	0,310	0,380	1,313	0,715	2,409
AYfoy	0,584	0,315	0,063	1,793	0,968	3,322
RK	-0,789	0,211	0,000	0,454	0,300	0,688
K	-1,428	0,320	0,000	0,240	0,128	0,449
L	0,097	0,385	0,800	1,102	0,519	2,343
CO	0,352	0,338	0,297	1,423	0,734	2,759
TE1	-0,075	0,325	0,818	0,928	0,491	1,754
TE2	-0,028	0,400	0,944	0,972	0,444	2,128
AF	0,008	0,404	0,984	1,008	0,456	2,226

Y	0,077	0,045	0,087	1,080	0,989	1,179
$HL = 0.320, \quad R_{CS}^2 = 0.207, \quad R_N^2 = 0.279$						

Tablo 3.14: Lojistik regresyon tahminleri (Model 2)

Hosmer – Lemeshow (HL) testi ile üretilen ki-kare istatistiğinin anlamlılık düzeyinin (0.320) 0,05’ten büyük olması ($p>0,05$) gerçekte gözlemlenen olaylarla model tarafından tahmin edilen olaylar arasındaki uyumun iyi olduğunu göstermektedir. Cox – Snell ($R_{CS}^2 = 0.207$) ve Nagelkerke ($R_N^2 = 0,279$) R^2 değerleri bağımlı değişkenin varyansının ne kadarlık kısmının bağımsız değişkenlerle açıklandığını göstermektedir.

Model 2’in lojistik regresyon tahminlerine bakıldığında;

- (Objektif) Finansal okuryazarlığın görece yüksek olması ile riskli yatırım piyasalarına katılım arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir. Dolayısıyla H_0 hipotezi reddedilemez, yüksek finansal okuryazarlıkla riskli yatırım piyasalarına katılım arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki mevcut değildir.
- Algılanan finansal okuryazarlık ile riskli yatırım piyasalarına katılım arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.
- Risk karşıtlığı ile riskli yatırım piyasalarına katılım arasında anlamlı ve ters yönlü bir ilişki söz konusudur. Diğer değişkenler sabitken risk karşıtlığında meydana gelecek bir birimlik artış riskli yatırım piyasalarına katılma ihtimalini %54,6 azaltmaktadır.
- Kadın olma ile riskli yatırım piyasalarına katılım arasında anlamlı ve ters yönlü bir ilişki söz konusudur. Diğer değişkenler sabitken kadın olmak riskli yatırım piyasalarına katılma ihtimalini %76 azaltmaktadır.

- Lisans öğrencisi olmanın ön lisans öğrencisi olma ile kıyaslandığında riskli yatırım piyasalarına katılım üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir.
- Çalışıyor olmanın riskli yatırım piyasalarına katılım üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.
- Tasarruf eğiliminin riskli yatırım piyasalarına katılım üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.
- Ailede finans alanında çalışan bulunması ile yatırım piyasalarına katılım arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Model 2'den elde edilen bulgular arasında en dikkat çekici olanı, risk karşılığı ve kadın olma dışında kalan tüm bağımsız değişkenlerin 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız olmasıdır. Hipotezlerin üzerine inşa edildiği (objektif) yüksek finansal okuryazarlık yatırım piyasalarına katılımında bir açıklayıcı olmadığı gibi (bkz. Tablo 3.14) riskli yatırım piyasalarına katılımında da bir açıklayıcı değildir. Algılanan yüksek finansal okuryazarlık ise yatırım piyasalarına katılım üzerinde açıklayıcı güce sahipken, riskli yatırım piyasalarına katılım üzerinde açıklayıcı bir etkisi bulunmamaktadır.

V. Sınırlamalar ve İleri Çalışmalar

Sınırlamalar

Çalışmada faydalanılan örneklem kümesi Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye kampüsünde öğrenim gören çeşitli bölümlerden ön lisans ve lisans öğrencileri ile sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla, Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nin diğer kampüslerinde öğrenim gören öğrenciler (lisansüstü öğrenciler dahil olmak üzere) örneklem kapsamının dışındadır. Sağlık Bilimleri Üniversitesi sağlık temalı bölümleri bünyesinde barındıran bir üniversitedir. İktisadi ve idari bilimler, hukuk, fen edebiyat, mühendislik ve mimarlık gibi geleneksel bir üniversitenin bünyesinde bulunması beklenen akademik branşlarda eğitim öğretim hizmeti vermemektedir.

Aynı zamanda bir devlet üniversitesidir. Örneklemin, devlet ve vakıf üniversitelerinin farklı düzeylerde eğitim veren bütün bölümlerinden oluşturulması üniversite öğrencilerinin bütününe yönelik olarak yapılacak çıkarımlarda daha kapsayıcı sonuçlar verebilir.

Örnekleme ait farklı alt grupların oluşturulmasında gruplar arası denge mümkün mertebe gözetilmeye çalışılmıştır. Ancak gönüllülük esasına dayanan bir çalışma olduğu için bazı gruplarda katılımcı sayısı görece düşük kalmıştır. Modelin sağlıklı bir biçimde kurulması ve analiz edilmesi noktasında bu farklılık her ne kadar bir sorun teşkil etmese de gruplar arası farklılıkların giderilmesi daha kesin sonuçlar verebilir.

Çalışmada faydalanılan finansal okuryazarlık testi Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011) tarafından geliştirilip uygulanan iki boyutlu finansal okuryazarlık testinin ileri düzeyde finansal okuryazarlığı (yatırım okuryazarlığını) ölçen ikinci boyutudur. Test, literatürde finansal okuryazarlığın ölçülmesi için başvuru kaynakların başında gelmektedir. Testte hisse senedi, tahvil ve yatırım fonu bilgisini ölçen soruların yanı sıra risk farkındalığını ölçen sorular da mevcuttur. Ancak, testte altın (veya başkaca bir emtia), döviz, kripto para bilgisi ve diğer yatırım enstrümanlarına ilişkin bilgi düzeyini doğrudan ya da dolaylı olarak ölçen herhangi bir soru yer almamaktadır. Benzer bir çalışma Türkiye'deki yatırım kültürünü dikkate alan alternatif bir finansal okuryazarlık testiyle tekrar yapılabilir.

İleri Çalışmalar

Bu çalışma için faydalanılan örneklemin yukarıda ifade edilen sınırlamalardan arındırılarak çalışılması gelecekte yapılabilecek çalışmalar için bir motivasyon olabilir. Altın ve döviz yatırımları döviz kuru riski taşımayan ülkelerde çok anlamlı getiriler vaat etmeyebilir. Ancak döviz kuru riski baskısı altında olan ülkemiz ve gelişmekte olan ülkelerdeki bireysel yatırımcılar için altın ve döviz yatırımları yoğunlukla tercih edilen yatırım araçları olabilmektedir. Dolayısıyla gelişmekte olan ülkeler için altın ve döviz kuru bilgisini ölçen alternatif finansal okuryazarlık ölçekleri geliştirilebilir. Ayrıca kripto paraların da bir yatırım enstrümanı olarak finans dünyasında ve yatırımcılar nezdinde kabul gördüğünü göz ardı etmemek

gerekir. Finansal okuryazarlık testlerinde kripto para bilgisini ölçen sorulara da yer verilmelidir. Yatırım araçları bilgisini daha kapsamlı olarak ölçen bir finansal okuryazarlık testi ile bu çalışma yeniden yapılabilir. Üniversite öğrencilerinin yanı sıra toplumun farklı kesimleri de bu çalışmaya dahil edilerek karşılaştırmalı sonuçlar elde edilebilir.

VI. Çalışmanın Literatüre Katkısı

Son dönemde genç bireyler arasında yatırım araçlarına yönelik olarak gelişen ilgide ciddi bir artış meydana geldiği gözlemlenmektedir. Türkiye’de 15 – 24 yaş arası gençlerin borsaya katılımı dört seneden kısa bir sürede elli kattan fazla artmıştır (VAP, 2023). Finansal yatırımlarla yeni tanışan ve finansal yatırımların beraberinde getirdiği riskleri üstlenen üniversite öğrencilerinin finansal yatırım kararı alırken bilinçli hareket edip etmedikleri, yatırım kararlarını en azından temel yatırım bilgisiyle destekleyip desteklemedikleri, ulaşılan bulguların literatürle paralellik gösterip göstermediği araştırılmaya değer sorulardır. Üniversite öğrencileri üzerine yapılan pek çok araştırmanın sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlıklarının düşük olduğunun ortaya konulması (Chen ve Volpe, 1998; Lusardi, Mitchell ve Curto, 2010; Cull ve Whittton, 2011; Lantara ve Kartini, 2015; Felipe, Ceribeli ve Lana, 2017; Baltacı ve Kütük, 2020; Sezal, 2021; Happ vd., 2022) bu çalışmayı daha da anlamlı kılmaktadır.

Literatürde yer alan bulgular yaygın olarak finansal okuryazarlıkla yatırım piyasalarına katılım arasında doğru yönlü bir ilişkinin varlığını desteklemektedir (Yoong, 2010; Van Rooij, Lusardi ve Alesie, 2011; Akben-Selçuk ve Altıok-Yılmaz, 2014; Allgood ve Walstad, 2016; Barbić vd., 2016; Mouna ve Anis, 2016; Hsiao ve Tsai, 2018; Nguyen vd., 2019; Aren ve Canikli, 2019; Munir vd., 2020; Raut, 2020; Stoian vd., 2020; Zhu ve Xiao, 2020; Zhao ve Zhang, 2021; Fujuki, 2021, Gürbüz ve Yılmaz, 2023). Adı anılan çalışmalardan yalnızca Stoian vd. (2020) ile Gürbüz ve Yılmaz (2023) spesifik olarak üniversite öğrencilerine yönelik çalışmalardır. Literatürdeki çalışmaların büyük çoğunluğu meseleyi hanehalkı ya da bireysel yatırımcılar özelinde ele almaktadır. Bu durum, çalışmayı, meseleyi üniversite öğrencileri özelinde ele alan literatürdeki sınırlı sayıdaki çalışmadan biri

yapmaktadır. Bununla birlikte, gerek Stoian vd. (2020), gerekse de Gürbüz ve Yılmaz (2023) tarafından yapılan çalışmalarla bu çalışma arasında, araştırma soruları, örneklemin niteliği, model seçimleri, yöntem ve ulaşılan bulgular itibarıyla ayırt edici farklılıklar bulunmaktadır. Stoian vd. (2020), Rumen üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarının tahvil ve hisse senedi yatırımları üzerindeki etkisini araştırmıştır. Modelin hiyerarşik lojistik regresyon ile tahmin edildiği çalışmanın bulgularına göre finansal okuryazarlık hisse senedi ve tahvil yatırım tercihlerini pozitif olarak etkilemektedir. Gürbüz ve Yılmaz (2023), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada finansal okuryazarlık, akran etkisi ve öz kontrolün yatırım davranışları üzerindeki etkisini yapısal eşitlik modeli ile tahmin etmişlerdir. Ulaştıkları bulgulara göre finansal okuryazarlık yatırım davranışlarını pozitif biçimde etkilemektedir. Bu çalışmada, vadeli mevduat, altın, döviz, hisse senedi, yatırım fonu ve kripto varlık yatırımları göz önünde bulundurularak üniversite öğrencilerinin yatırım tercihlerine geniş bir perspektiften bakılmıştır. Çalışmada faydalanan örneklemelerin hiçbir ciddi finansal eğitimi olmayan öğrencilerden oluşması, çalışmayı finansal arka planı olmayan bireyler özelinde yapılan bir çalışma olarak ayrıcalıklı bir yere konumlandırmaktadır. Ayrıca, bu çalışma iki farklı model üzerine inşa edilmiştir. Finansal okuryazarlığın yatırım piyasalarına katılım üzerindeki etkisinin yanı sıra riskli yatırım piyasalarına katılım üzerindeki etkisi de incelenmiştir. Böylece öğrencilerin yatırım yapma davranışını açıklamaya yönelik karşılaştırmalı analiz yapma imkanı doğmuş, yatırım piyasalarına katılımını açıklayan faktörlerin riskin arttığı durumda nasıl reaksiyon gösterdiklerini gözlemleme olanağı elde edilmiştir. Çalışmanın bu haliyle özgün bir karaktere sahip olduğunu savunmak mümkündür.

SONUÇ

Literatürdeki yaygın bulgular finansal okuryazarlıkla çeşitli finansal araçlara yatırım yapılması arasında doğru yönlü bir ilişkinin varlığını desteklemektedir. Bu durum gerek performans testleri aracılığıyla objektif olarak ölçülen finansal okuryazarlık bakımından, gerekse de öz bildirim yoluyla sübjektif olarak ölçülen algılanan finansal okuryazarlık bakımından geçerlidir (bkz. Tablo 2.1). Üniversite öğrencileri özelinde yapılan çalışmalar da bu yöndeki bulguları desteklemektedir (Stoian vd., 2020; Gürbüz ve Yılmaz, 2023). Ancak, bu çalışmada *Model 1* bağlamında ulaşılan bulgular, algılanan yüksek finansal okuryazarlık bakımından literatürdeki yaygın bulgularla uyumlu iken, objektif yüksek finansal okuryazarlık bakımından literatürdeki yaygın bulgulardan farklılaşmaktadır. Algılanan yüksek finansal okuryazarlığın yatırım kararları üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olması öğrencilerin yatırım yapma yeterliliğine sahip olup olmadıklarının bilinciyle yatırım kararı aldıklarını göstermektedir. Başka bir deyişle, finansal okuryazarlıkları yüksekse yatırım yapabileceklerinin, düşükse yatırım yapmamaları gerektiğinin bilinciyle hareket etmektedirler. Bu da yatırım kararı alırken rasyonel saiklerle hareket ettiklerini göstermektedir. Bu durumun gerçekte sahip oldukları finansal okuryazarlıkla desteklenmemesi ise objektif olarak ölçülen finansal okuryazarlıklarıyla kendilerinin bildirdikleri finansal okuryazarlıkları arasında farklılıklar olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla, öğrenciler her ne kadar sahip olduklarını düşündükleri finansal okuryazarlık seviyesine uygun olarak, akılcı motivasyonlara dayanarak finansal araçlara yatırım yapsalar da, gerçekte sahip olduklarını düşündükleri finansal okuryazarlık düzeyine sahip olmadıkları için yapmış oldukları finansal yatırımlar temel yatırım bilgisiyle desteklenmemiş bilinçsiz yatırımlardan ibarettir. Yatırım kararı alırken bilinçli davranma niyetine sahip olmalarına rağmen farkında olmadan bilinçsiz yatırımlar yapmaktadırlar. *Model 2* bağlamında ulaşılan bulgular da bu yöndeki çıkarımları desteklemektedir. *Model 2*'nin tahmin sonuçlarına göre objektif yüksek finansal okuryazarlık riskli yatırım piyasalarına katılımın da bir açıklayıcısı değildir. Dahası, *Model 2*'de *Model 1*'e kıyasla objektif yüksek finansal okuryazarlığın anlamlılığı azalmaktadır. Yatırımda görece az riskli durumdan (*Model 1*) daha riskli duruma (*Model 2*)

gidildikçe objektif yüksek finansal okuryazarlıktan daha anlamlı sonuçlar alınması beklenirken tam tersi bir durumun varlığı söz konusudur. Riskli yatırımlar tercih edildikçe yüksek finansal okuryazar olmanın önemliliği azalmaktadır. Bu da riskli araçlara yapılan yatırımların finans bilgisiyle desteklenmemiş, spekülatif yatırımlar olduğuna işaret etmektedir. *Model 2* bağlamında algılanan yüksek finansal okuryazarlığın riskli yatırım piyasalarına katılımın bir açıklayıcısı olmaması da bu yöndeki kanaati güçlendirmektedir. Öğrencilerin riskli yatırım yapmaları kendilerini yüksek finansal okuryazar olarak algılamalarından bağımsızdır. Bu durum öğrencilerin riskli yatırım yaparken sadece bilinçsiz hareket ettiklerinin değil, aynı zamanda bu bilinçsiz davranışın bilinçli bir şekilde sergilendiğinin, kendilerini finansal olarak donanımsız görmelerine rağmen riskli yatırımlar yaptıklarının göstergesidir. Sonuç olarak, öğrenciler, riskliliği görece düşük yatırım yaparken bu yöndeki eylemlerini finansal okuryazarlıklarıyla desteklemek niyetiyle hareket etmekte, ancak gerçekteki finansal okuryazarlık seviyeleri itibarıyla bunu başaramamakta; riskliliği görece yüksek yatırım yaparken bu yöndeki eylemlerini gerçekteki finansal okuryazarlık seviyeleriyle destekleyemedikleri gibi böyle bir niyetle de hareket etmemektedirler.

Riske maruz kalmanın yatırım yapmanın doğasının bir parçası olduğu düşünüldüğünde, risk karşıtlığı ile finansal araçlara yatırım yapılması arasında anlamlı ve ters yönlü bir ilişkinin beklenmesi oldukça akla yatkındır. Çalışmada ulaşılan bulgular da bu yöndeki beklentiyle ve literatürde hakim olan bulgularla uyumludur (Shum ve Faig, 2006; Nguyen vd., 2016; Fauzi vd., 2017; Aren ve Hamamcı, 2019; Stoin vd., 2020). Risk karşıtlığı ile riskli yatırım piyasalarına katılım arasında da anlamlı ve ters yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Bu da beklenen ve literatürle uyumlu olan bir bulgudur (Shum ve Faig, 2006; Aren ve Hamamcı, 2019; Stoin vd., 2020). Dahası yapılan yatırımın riskliliği arttıkça risk karşıtlığı daha anlamlı sonuçlar vermektedir. Risk karşıtlığı – yatırım yapma ilişkisine dair ulaşılan bulgular finansal okuryazarlık – yatırım yapma ilişkisine dair ulaşılan bulgularla bir arada değerlendirildiğinde, öğrencilerin yatırım kararı alırken finansal okuryazarlık düzeylerini ihmal ettikleri (riskli yatırımlar itibarıyla algıladıkları finansal okuryazarlık düzeyleri de buna dahil), ancak riske karşı tutumlarını göz önünde

bulundurarak hareket ettikleri görülmektedir. Yatırım kararı alınırken risk karşıtlığı finansal okuryazarlıktan daha belirleyicidir.

Cinsiyet, çalışmada ulaşılan bulgular itibarıyla, hem finansal araçlara yatırım yapılması, hem de riskli finansal araçlara yatırım yapılması bağlamlarında anlamlı bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın olmak, yatırım piyasalarına ve riskli yatırım piyasalarına katılma ihtimalini azaltmaktadır. Yatırımın riskliliği arttıkça bulgular daha da anlamlı hale gelmektedir. Kadınların yatırım piyasalarına ve riskli yatırım piyasalarına katılma eğilimlerinin düşük olmasının olası gerekçesi risk karşıtlığı olabilir. Risk karşıtlığıyla yatırım piyasalarına ve riskli yatırım piyasalarına katılım arasında anlamlı ve ters yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. *Model 1* için faydalanılan örnekleme erkeklerin risk karşıtlığı ortalama 3,30/5 iken, kadınların risk karşıtlığı ortalama 3,66/5'dir. Bu rakam *Model 2* için faydalanılan örnekleme erkekler için 3,22/5 iken, kadınlar için 3,56/5'dir. Her iki model için faydalanılan örneklemelerde kadınların erkeklere kıyasla daha fazla risk karşıtı olduğu görülmektedir. Ulaşılan bu bulgu, Powell ve Ansic (1997) ve He, Inman ve Mittal (2008) tarafından ulaşılan bulgularla uyumludur. Kadınların risk karşıtlığının görece yüksek oluşu yatırım yapma eğilimlerini azaltmış olabilir (Dwyer, Gilkeson ve List, 2002; Montford ve Goldsmith, 2016).

Tasarrufların yatırımların finansmanının kaynağı olduğu düşünüldüğünde, daha fazla tasarruf edilmesiyle daha fazla yatırım yapılması arasında doğru yönlü bir ilişkinin bulunması beklenir (Guiso ve Jappelli, 2005; Campbell, 2006; Van Rooij, Lusardi ve Alesie, 2011; Temel-Nalın, 2013; Khan, Rabbani ve Kadoya, 2020; Munir vd., 2020; Çavuşoğlu, Ekşi ve Sit, 2023). *Model 1* bağlamında ulaşılan bulgular, tasarruf oranının artmasının finansal araçlara yatırım yapma eğilimini artırdığını ortaya koymaktadır. Ortalama bir üniversite öğrencisinin finansal olarak büyük oranda ailesine bağımlı olduğu kabul edildiğinde yatırım yapmak için tasarruf biriktirmenin çok kolay olmadığını söylemek mümkündür. Ancak tasarruf yapma imkanı olan ve tasarruf yapan öğrencilerin finansal araçlara yatırım yapma eğiliminin önemli derecede arttığı görülmektedir. Bu durum, yatırımların finansman kaynağının tasarruflar olmasının bir sonucu olabileceği gibi, tasarruf bilincinin yatırım bilincini teşvik etmesinin bir sonucu da olabilir. Bununla birlikte *Model 2* bağlamında ulaşılan

bulgular *Model 1* bağlamında ulaşılan bulgulardan farklılaşmaktadır. Öğrencilerin tasarruf oranlarıyla riskli finansal araçlara yatırım yapma eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki mevcut değildir. Bu durum, tasarruf oranı görece yüksek olan bazı öğrencilerin riskli yatırımları tercih etmemesinin bir sonucu olabileceği gibi, tasarruf oranı düşük olanların sermayelerini büyütmek için daha fazla risk almak istemelerinin bir sonucu da olabilir.

Literatürde yer alan çalışmalar bir işyerinde çalışıyor olma ile finansal araçlara yatırım yapılması arasında doğru yönlü bir ilişkinin varlığını desteklemektedir (Pant, Chowdhury ve Singh, 2004; Spataro ve Corsini, 2017; Khan, Rabbani ve Kadoya, 2020). *Model 1* bağlamında ulaşılan bulgular literatürdeki bulgularla uyumludur. Çalışan bir öğrencinin çalışmayan bir öğrenciye kıyasla finansal olarak daha güçlü ve bağımsız olması olasıdır. Bu durumun çalışan öğrencilerin daha fazla tasarruf edebilmesine ve dolayısıyla tasarruflarını yatırıma dönüştürebilmesine imkan sağlaması beklenebilir. Hakeza çalışan öğrencilerin %27,19'u aylık gelirinin/bütçesinin %20 ve daha fazlasını tasarruf edebildiğini beyan ederken, bu oran çalışmayan öğrencilerde %13,41'dir. Diğer taraftan, finansal anlamda özgür olmak (alınan kararlardan başkasına karşı sorumlu olmamak) yatırım yapmanın beraberinde getirdiği riskleri üstlenmeyi kolaylaştırabilir. Çalışan öğrencilerin ortalama risk karşıtlığının (3,39/5) çalışmayan öğrencilerin risk karşıtlığına (3,63/5) kıyasla daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışan öğrencilerin ortalama yaşı (21,4), çalışmayan öğrencilerin ortalama yaşından (20,8) daha yüksektir. Yaş ile yatırım piyasalarına katılım arasında doğru yönlü bir ilişki saptandığı göz önüne alındığında, çalışan öğrencilerin finansal araçlara yatırım yapma eğiliminin daha yüksek olmasında çalışan öğrencilerin yaşça büyük olmasının da etkili bir faktör olması ihtimaller arasındadır. Bir diğer olası senaryo da, iş hayatındaki finansal sosyalleşme imkanının yatırım yapma davranışını olumlu anlamda etkileyebilmesidir (Pant, Chowdhury ve Singh, 2004; Khan, Rabbani ve Kadoya, 2020). Öte yandan, *Model 2* bağlamında ulaşılan bulgular *Model 1* bağlamında ulaşılan bulgulardan oldukça farklıdır. Çalışıyor olma ile riskli finansal araçlara yatırım yapılması arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Başka bir deyişle, riskli finansal araçlara yatırım yapılması bakımından çalışıyor olma ile çalışmama arasında anlamlı bir

farklılık bulunmamaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında, çalışan öğrencilerin bir kısmının riskli yatırımlardan kaçınması etkili olabileceği gibi, çalışmayan öğrencilerin bir kısmının riskli finansal yatırımları tercih etmesi de etkili olabilir. İrrasyonel yaklaşımla yatırım yapılan bir ortamda (objektif ve algılanan finansal okuryazarlığın riskli yatırımlar üzerinde etkili olmaması) yatırım yapma davranışını açıklayan pek çok faktörün riskli yatırım yapma davranışı üzerindeki açıklayıcılığını yitirmesi sürpriz değildir.

Ebeveyn ya da kardeşler arasında finans alanında çalışan birinin bulunmasının o kişinin finans bilgisi ve bu alandaki tecrübesi vasıtasıyla diğer aile bireyleri üzerinde pozitif bir dışsallık yaratması beklenebilir. Literatürdeki bulgular bu yöndeki bir önermeyi desteklemektedir (Jorgensen ve Savla, 2010; Kappal ve Rastogi, 2020; Khawar ve Sarwar, 2021; Chawla, Bhatia ve Singh, 2022). *Model 1* bağlamında ulaşılan bulgular, literatürdeki bulguları ve söz konusu önermeyi desteklemektedir. Ailesinde finans alanında çalışan bulunan öğrenciler finansal araçlara yatırım yapmaya daha meyillidirler. Ancak *Model 2* bağlamında ulaşılan bulgular bu doğrultuda değildir. Ailesinde finans alanında çalışan bulunanlarla bulunmayanlar arasında riskli finansal araçlara yatırım yapılması bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu durum, ailesinde finans alanında çalışan bulunan öğrencilerin bir kısmının riskli finansal araçlara yatırım yapmaktan kaçınmasından kaynaklanabileceği gibi, ailesinde finans alanında çalışan bulunmayan öğrencilerin bir kısmının riskli finansal araçlara yatırım yapmayı tercih etmesinden kaynaklanabilir. Ebeveynlerin çocukları üzerindeki korumacı yaklaşımının finansal yönlendirmeye de yansıdığı varsayıldığında, ailesinde finans alanında çalışan bulunan öğrencilerin riskli yatırımlara yönelme yönünde genel bir eğilimlerinin olmayışı akla yatkın bir senaryo olabilir. Ailesinde finans alanında çalışan bulunmayan öğrencilerin riski hakkında fikir sahibi olmadıkları yatırımlara girişmeleri de aile yönlendirmesinin eksikliğinden kaynaklanabilir ve bu da akla yatkın bir senaryodur. Ancak olasılıktan ibaret olan bu senaryoların geçerliliğinin teyit edilmesi için bu konu özelinde daha kapsamlı bir çalışma yapılması gerekmektedir.

Literatür bulguları eğitim düzeyi ile hem yatırım piyasalarına katılım (Guiso ve Jappelli, 2005; Campbell, 2006; Van Rooij, Lusardi ve Alesie, 2011; Aren ve Aydemir, 2015; Aren ve Canikli, 2019), hem de riskli yatırım piyasalarına katılım (Guiso ve Jappelli, 2005; Van Rooij, Lusardi ve Alesie, 2011) arasında doğru yönlü bir ilişkiyi desteklemektedir. Ancak bu çalışmada gerek *Model 1* gerekse de *Model 2* bağlamında ulaşılan bulgular literatürle paralellik göstermemektedir. Lisans öğrencisi olma ön lisans öğrencisi olmaya kıyasla, finansal araçlara ve riskli finansal araçlara yatırım yapılması üzerinde etkili bir faktör değildir. Bu noktada sözü edilen literatür bulgularının spesifik olarak öğrenim hayatını sürdüren üniversite öğrencilerine yönelik çalışmalardan elde edilmediğini belirtmekte yarar vardır. Üniversite öğrenciliği bir öğrenme sürecidir. Bu süreç tamamlanmadan öğrenim düzeyleri arasındaki farklılıkların fiili sonuçlar doğurmasını beklemek makul bir yaklaşım olmayacaktır. Ayrıca bu çalışmanın örneklemesinde yer alan gözlemlerin tamamı üniversite öğrencisidir. Bu bakımdan aralarında bir farklılık yoktur. Fark, lisans ya da ön lisans öğrencisi olmaları bakımından ortaya çıkmaktadır. Ancak bu farklılık henüz sonuç doğuracak kadar belirginleşmemiştir. Zira *Model 1* için faydalanılan örneklemdeki katılımcıların %56'sı, *Model 2* için faydalanılan örneklemde yer alan katılımcıların yaklaşık %54'lük kısmı henüz birinci sınıf öğrencisidir. Bu durum öğrenim düzeyinin yatırım piyasalarına ve riskli yatırım piyasalarına katılım üzerinde açıklayıcı bir faktör olmamasına yönelik mantıklı bir açıklamadır. Bununla birlikte, lisans ya da ön lisans öğrencisi olunması akademik başarı ile ilişkilendirilebilir. Bu da akademik başarının finansal araçlara ve riskli finansal araçlara yatırım yapılması üzerinde etkili bir faktör olmadığını ortaya koymaktadır. Çalışmanın örneklemelerini oluşturan Sağlık Bilimleri Üniversitesi öğrencilerinin tamamı sağlık temalı programlarda öğrenim görmektedir. Bu programlar arasından *sağlık yönetimi* ve *sağlık kurumları işletmeciliği* programları çıkartıldığında, öğrencilere temel ekonomi ve finans okuryazarlığı kazandıracak müfredata sahip programlar Üniversite bünyesinde yer almamaktadır. Örneklemi oluşturan öğrencilerin büyük çoğunluğunun birinci sınıf olduğu göz önüne alındığında, bu öğrencilerin büyük çoğunluğunun bu çalışmaya katıldıkları esnada tüm programların aldığı ortak dersleri ve kendi programlarının giriş seviyesindeki derslerini aldığını söylemek mümkündür. Bu da farklı öğrenim düzeylerinde dahi

olsalar öğrencilerin yatırımla ilgili meselelere ilgi duyma bağlamında homojene yakınsayan bir dağılım göstermelerine neden olmaktadır. Yatırım piyasalarına katılım oranları da bu yöndeki önermeyi desteklemektedir. *Model 1* için faydalanılan örneklemde yatırım piyasalarına katılım oranı lisans öğrencileri için %38,02 iken, ön lisans öğrencileri için %39,86'dır. Lisans öğrencilerinin finansal yatırımlara ön lisans öğrencilerine nazaran daha fazla ilgi gösterdiği, ancak her iki oranın birbirine yakın olduğu görülmektedir. *Model 2* için faydalanılan örneklemde riskli yatırım piyasalarına katılım oranı lisans öğrencileri için %40 iken, ön lisans öğrencileri için %50'dir. Görüldüğü üzere, ön lisans öğrencileri lisans öğrencilerine kıyasla riskli finansal araçlara belirgin biçimde daha fazla rağbet göstermiştir. Lisans öğrencisi olmanın yatırım piyasalarına ve riskli yatırım piyasalarına katılımı belirgin bir biçimde artırmadığı bir senaryoda, regresyon tahminlerinin öğrenim düzeyinin anlamlı bir faktör olarak yatırım piyasalarına ve riskli yatırım piyasalarına katılım üzerinde açıklayıcı bir etkisinin bulunmadığını ortaya koyması şaşırtıcı değildir. Bu noktadan hareketle *Model 1* ve *Model 2* bağlamında ulaşılan bulguların beklentilerle uyumlu olduğu söylenebilir.

Model 1 için yararlanılan örneklemde yer alan gözlemlerin %95'i, *Model 2* için yararlanılan örneklemdeki gözlemlerin %94'ü 18 – 24 yaş aralığında yer almaktadır. Dolayısıyla öğrenciler arasında büyük yaş farkları söz konusu değildir. Ancak buna rağmen, yaştan yatırım piyasalarına katılımı etkili bir faktör olarak yer aldığı görülmektedir. Üniversite öğrenciliğinin ebeveyn güdümünden bağımsız bir birey olmaya giden yolda yarı otonom bir süreç olduğu kabul edildiğinde, pek çok öğrenci tüketim, tasarruf ve yatırım kararlarını kendi başlarına ilk kez üniversitede bulundukları zaman zarfı içerisinde almaktadır. Bunun da bireysel finansal kararlar alınması noktasında öğrenciler nezdinde zaman içerisinde bilinç, tecrübe ve farkındalık oluşturmaları beklenebilir. Böylece yaşı ilerleyen öğrenciler yatırım yapma eğilimine sahip olabilirler. Ulaşılan bulgular, Van Rooij, Lusardi ve Alesie (2011), Munir vd. (2020) ve Çavuşoğlu, Ekşi ve Sit (2023) tarafından ulaşılan bulgularla uyumludur. Öte yandan, yaştan riskli yatırım piyasalarına katılım üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir. Bu yöndeki bulgu, Aren ve Canikli (2019) ile uyumludur. Bu durumun ortaya çıkmasında görece yaşı genç olan katılımcılardan

bazılarının riskli finansal araçlara ilgi duyması etkili olmuş olabileceği gibi, yaşı görece yüksek olan bazı katılımcıların daha güvenilir finansal araçlara yönelmiş olması da etkili olmuş olabilir. Ayrıca, örneklemelerde yer alan gözlemler arasındaki yaş farklılıklarının çok belirgin olmayışı, yaştan yatırım piyasalarına katılım üzerinde etkili bir faktör olmasına her ne kadar engel olmasa da, yaştan riskli yatırım piyasalarına katılım üzerinde açıklayıcı bir faktör olamaması üzerinde etkili olmuş olabilir.

Üniversite öğrencilik dönemi, bireylerin finansal açıdan henüz tam bağımsız olmadıkları, ancak finansal açıdan bağımsız olmak ve hayatlarının olgunluk evresine girmek için gereken becerileri aktif olarak öğrendikleri ve bu dönemde edindikleri finansal alışkanlıkları geleceğe aktardıkları bir dönemdir. Ortalama bir üniversite öğrencisinin finansal olarak büyük ölçüde ailesine bağımlı olduğu, yüksek bir yatırım bütçesine sahip olmadığı kabul edildiğinde, bilinçsiz bir yatırım yapmanın neden olabileceği bireysel kayıplar sınırlı olabilir. Ancak yatırım yapma kültürünün bilinçsiz yatırım kararları alma etrafında şekillendiği bir ortamda, üniversite sonrası süreçte çalışma hayatına girildiğinde daha büyük yatırım bütçeleriyle daha büyük kayıpların yaşanması olasıdır. Bu bakımdan, finansal yatırımlara ilgi duyan üniversite öğrencilerinin, en geç, çalışma hayatına girmelerinden ve aktif birer birey olarak ekonomi içinde yer almalarından önceki son durak olarak nitelendirilebilecek üniversite öğrenimleri sürecinde, risklerini doğru yönetebilmelerine imkan tanıyacak finansal donanımına asgari düzeyde sahip olmaları gerekmektedir. Hayatın kendisinin başlı başına bir öğrenme süreci olduğu düşünüldüğünde, üniversite sonrası süreçte de bireysel finans alanında hem teorik hem de pratik bilgiyle finansal donanımlarını güçlendirmelidirler. Bilinçsiz yatırım kararları bağlamında finansal okuryazarlık eksikliği yalnızca bireyler özelinde sonuç doğurmamakta, finansal sisteme ve ekonominin bütününe de çeşitli maliyetler çıkarmaktadır. Finansal piyasalar, şirketlerin borçlanma ve ortaklık senetlerini ihraç ettikleri ve kendileri için finansman yarattıkları önemli finansman opsiyonlarıdır. Finansal araçlara bilinçsizce yapılan yatırımlar dolayısıyla ciddi zararlara uğrayan, hatta sermayesini kaybeden yatırımcılar, yaşadıkları olumsuz deneyimlerin etkisiyle tekrar dönmek üzere yatırım piyasalarından uzaklaşabilir. Bu da finansal piyasaların derinliğini azaltarak

şirketlerin ihtiyaç duydukları kaynaklara etkin biçimde erişebilmelerini güçleştirebilir. Sığlaşan finansal piyasalar finansal şoklara karşı çok daha kırılgan hale gelebilir. Eriyen sermayeler ekonomide özel tasarrufların düşük kalmasına ve ekonomik büyümenin potansiyelinden uzaklaşmasına neden olabilir. Bilinçsizce kredi kullanılarak yapılan yatırımlar bireysel iflaslara yol açabileceği gibi, verdiği borcu tahsil edemeyen kredi kuruluşlarının alacağını tahsil edememesine neden olabilir. Benzer vakaların kitlesel boyutlarda meydana gelmesi halinde bankacılık sisteminin bütününe tehdit eden bir likidite krizi ortaya çıkabilir. Tüm bu sayılanlar düşük finansal okuryazarlığın bireysel sonuçlarının ötesinde finansal sistemde ve ekonominin bütününde yol açabileceği zararlara sadece birkaç örnektir. Devlet otoritesi, politika yapıcı ve uygulayıcı sıfatıyla, kurumları aracılığıyla finansal okuryazarlık bilincinin genç nesillere yerleştirilmesi ve temelden başlanarak ileri düzeylere kadar finansal okuryazarlıklarının geliştirilmesi amacıyla eylem planları geliştirmeli, bireysel finans eğitimlerini çeşitli platformlar üzerinden erişilebilir kılmalıdır. Bu yöndeki politikalar, eş anlı olarak, finansal yatırımcıları haksız uygulamalardan ve manipülatif girişimlerden koruyacak caydırıcı regülasyon mekanizmalarıyla güçlendirilmelidir. Finansal eğitim bir opsiyon olmanın ötesinde, ilköğrenimden üniversite öğreniminin sonuna kadar olan süreçte, en basit formundan en sofistike formuna kadar, müfredatların içinde zorunlu eğitimin bir parçası olarak yer almalıdır. Paranın ve servetin değerinin zamana bağlı olarak değişim gösterdiği gerçekliği altında finansal okuryazar olmak bir opsiyon değil, bir zorunluluktur. Bu noktada, fakülte – bölüm ayrımı yapılmaksızın üniversitelerin bütün bölümlerinin müfredatlarına tıpkı diğer zorunlu ortak dersler (Türk dili, Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi, yabancı dil, hukuka giriş vb.) gibi zorunlu finansal okuryazarlık dersleri eklenmelidir. Zira bireysel finansla ilgili meseleler yalnızca belli akademik branşları ve meslek gruplarını ilgilendirmemekte, herhangi bir sosyal grup ayırt etmeksizin toplumun tamamını ilgilendirmektedir. Lise ve öncesi düzeydeki okulların müfredatlarına da seviyeleri ile uyumlu zorunlu finansal okuryazarlık dersleri dahil edilmelidir. Finansalların yönetilmesinde matematiksel yeteneklerin, teknoloji kullanımının ve kriz yönetiminin büyük öneme sahip olduğu düşünüldüğünde, finansal okuryazarlık eğitimlerinin matematiksel yetenekleri, dijital okuryazarlığı ve yatırımcı psikolojisini güçlendirecek eğitimlerle de desteklenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Agarwal, Sumit, John C. : “The Age of Reason: Financial Decisions over the Life Cycle and Implications for Regulation”, 2009, **Brookings Papers on Economic Activity**, 2, 51–117.
- Driscoll, Xavier Gabaix, David Laibson : “Asset allocation and information overload: The influence of information display, asset choice, and investor experience”, 2005, **Journal of Behavioral Finance**, 6, s. 57–70.
- Akben-Selcuk, Elif, Ayşe : “Financial Literacy among Turkish College Students: The Role of Formal Education, Learning Approaches, and Parental Teaching”, 2014, **Psychological Reports**, 115(2), s. 351–371.
- Altıok-Yılmaz : **İstatistiksel Analiz Teknikleri: SPSS’te İşletme Yönetimi ve İktisat Uygulamaları**, (3. Baskı), Alfa Yayınevi, 2021.
- Akgül, Aziz : “The Effects of Perceived and Actual Financial Literacy On Financial Behaviors”, 2016, **Economic Inquiry**, 54 (1) s. 675 – 697.
- Allgood, Sam, William B. Walstad : “Gender, stock market participation and financial literacy”, 2015, **Economics Letters**, 137, s. 140–142.
- Almenberg, Johan, Anna Dreber : “Precautionary Savings, Retirement Planning and Misperceptions of Financial Literacy”, 2017, **Journal of Financial Economics**, 126 (2), s. 383–398.
- Anderson, Anders, Forest Baker, David Robinson : “Individual Traits, Risk Perception, Financial Literacy & Investment Decisions”, 2020, **Advances in Economics, Business and Management Research**, 152, s. 542–548.
- Anindita, Ni Luh Putu Sipta Dewi, Ulpah, Maria : “Influence of Financial Literacy and Risk Perception on Choice of Investment”, 2016, **Procedia Social and Behavioral Sciences**, 235, s. 656–663.
- Aren, Selim, Asiye Nur Zengin : “The factors influencing given investment choices

- Aydemir : of individuals”, 2015, **Procedia Social and Behavioral Sciences**, 210, s.126 – 135.
- Aren, Selim, Seda Canikli : “Effect Of Financial Literacy And Risk Perception On Individual Investors’ Investment Choices”, 2019, **European Proceedings of Social and Behavioural Sciences**, 54, s. 800–809.
- Aren, Selim, Ahmet Oğuz Akgüneş : “Objective - Subjective Financial Literacy Influence on Cognitive Style and Financial Risk Perception Relation”, 2019, **European Proceedings of Social and Behavioural Sciences**, 71, s. 338–345.
- Aren, Selim, Hatice Nayman Hamamcı : “Relationship Between Risk Aversion, Risky Investment Intention, Investment Choices: Impact Of Personality Traits And Emotion”, 2019, **Kybernetes**, 49(11), s. 2651-2682.
- Aren, Selim, Hatice Nayman Hamamcı : “Evaluation of investment preference with phantasy, emotional intelligence, confidence, trust, financial literacy and risk preference”, 2023, **Kybernetes**, 52 (12), s. 6203–6231.
- Aristei, David, Manuela Gallo : “Financial Knowledge, Confidence, and Sustainable Financial Behavior”, 2021, **Sustainability**, 13, s. 1–21.
- Arora, Jagriti, Madhumita Chakraborty : “Role of financial literacy in investment choices of financial consumers: an insight from India”, 2022, **International Journal of Social Economics**, 50(3), s. 377-397.
- Arslan, Öznur : “Üniversite öğrencilerinde finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi örneği”, 2020, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 17 (1), s. 227–257.
- Atkinson, Adele, Flore-Anne Messy : “Assessing financial literacy in 12 countries: an OECD/INFE international pilot exercise”, 2011, **Journal of Pension Economics and Finance**, 10 (4), s. 657 – 665.
- Austin, James T., Robert : “Logistic regression for research in higher

- Alan Yaffee, Dennis E. Hinkle : education”, 1992, **Higher Education: Handbook of Theory and Research**, 8, s. 379–410.
- Baltacı, Nuri, Eren Kütük : “Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma: Doğu Karadeniz örneği”, 2020, **Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 11(3), s. 846–857.
- Barbić, Dajana, Irena Palić, Vlasta Bahovec : “Logistic regression analysis of financial literacy implications for retirement planning in Croatia”, 2016, **Croatian Operational Research Review**, 7 (2), s. 319–331.
- Bian, Jiangze, Zhiguo He, Kelly Shue, Hao Zhou : “Leverage-Induced Fire Sales and Stock Market Crashes”, 2018, (çevrimiçi) <https://bfi.uchicago.edu/wp-content/uploads/BFI-WP-2019-28-1.pdf>, 23 Mayıs 2023.
- Bianchi, Melo : “Financial Literacy and Portfolio Dynamics”, 2018, **The Journal of Finance**, 73(2), s. 831–859.
- Bodie, Zvi, Dwight B. Crane : “Personal investing: advice, theory and evidence”, 1997, **Financial Analysts Journal**, 53, s. 13–23.
- Borden, Lynne M., Sun A. Lee, Joyce Serido, Dawn Collins : “Changing College Students’ Financial Knowledge, Attitudes, and Behavior through Seminar Participation”, 2008, **Journal of Family and Economic Issues**, 29 (1), s. 23–40.
- Borowiecki, Karol Jan, Michał Dzieliński, Alexander Tepper : “The great margin call: The role of leverage in the 1929 Wall Street crash”, 2023, **The Economic History Review**, 76 (3), s. 807–826.
- Burke, Mary A., Michael Manz : “Economic Literacy and Inflation Expectations: Evidence from a Laboratory Experiment”, 2014, **Journal of Money, Credit and Banking**, 46 (7), s. 1421–1456.
- Cabrera, Alberto F. : “Logistic regression analysis in higher education: An applied perspective”, 1994, **Higher Education: Handbook of Theory and Research**, 10, s. 225–256.
- Calcagno, Riccardo, Chiara Monticone : “Financial literacy and the demand for financial advice”, 2015, **Journal of Banking & Finance**,

50(1), s. 363–380.

- Cambridge Dictionary : “Learner’s Dictionary”, (çevrimiçi) <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/literacy>, 4 Mayıs 2023.
- Campbell, John Y. : “Household finance”, 2006, **Journal of Finance**, 61, s. 1553–1604.
- Cassar, Gavin, Henry Friedman : “Does self-efficacy affect entrepreneurial investment?”, 2009, **Strategic Entrepreneurship Journal**, 3 (3), s. 241–260.
- CFI : “About CFI”, <https://www.centerforfinancialinclusion.org/about-cfi/> (çevrimiçi), 6 Haziran 2022.
- Chawla, Deepak, Shikha Bhatia, Sonali Singh : “Parental influence, financial literacy and investment behaviour of young adults”, 2022, **Journal of Indian Business Research**, 14 (4), s. 520–539.
- Chen, Haiyang, Ronald P. Volpe : “An Analysis of Personal Financial Literacy Among College Students”, 1998, **Financial Services Review**, 7(2), s. 107–128.
- Chu, Zhong, Zhengwei Wang, Jing Jian Xiao, Weiqiang Zhang : “Financial Literacy, Portfolio Choice and Financial Well-Being”, 2017, **Social Indicators Research**, 132 (2), s. 799–820.
- Clark, Robert, Annamaria Lusardi, Olivia S. Mitchell : “Financial knowledge and 401(k) investment performance: a case study”, 2017, **Journal of Pension Economics & Finance**, 16 (3) s. 324–347.
- Cleary, Paul D., Ronald J. Angel : “The analysis of relationships involving dichotomous dependent variables”, 1984, **Journal of Health and Social Behavior**, 25, s. 334–348.
- Cochran, William G. : Sampling Techniques, Third Edition, Wiley, 1977.
- Cohen, Jacob, Patricia Cohen, Stephen G. West, Leona S. Aiken : **Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioral sciences**, (Third Edition), London, 2003.
- Cox, David Roxbee, E. : **The analysis of binary data**, (2nd ed.), Chapman

- Joice Snell and Hall, London 1989.
- Cull, Michelle, Diana : “University Students’ Financial Literacy Levels: Obstacles and Aids”, 2011, **The Economic and Labour Relations Review**, 22(1), s. 99–114.
- Cumurovic, Aida, Walter : “Financial Literacy and Self-employment”, 2016, (çevrimiçi)
https://www.econstor.eu/bitstream/10419/145732/1/VfS_2016_pid_6744.pdf (çevrimiçi), 28 Mart 2022.
- Çavuşoğlu, Abdulvahid, İbrahim Halil Ekşi, Ahmet Şit : “The Relationship between Behavioral Tendencies and Stock Market Participation: A Study for Accounting and Finance Academics”. **Istanbul Business Research**, 52(1), 47–65.
- Dahiya, Manju, Ercan : “The Financial Literacy of College Students: Evidence From India”, 2023, **CMU Journal of Social Sciences and Humanities**, 10(1), s. 1–13.
- Davies, Phil : “The Federal Reserve's Role During WWI”, 2013, (çevrimiçi)
<https://www.federalreservehistory.org/essays/feds-role-during-wwi>, 20 Mayıs 2023.
- Delavande, Adeline, Susann Rohwedder, Robert Willis : “Preparation for Retirement, Financial Literacy and Cognitive Resources”, 2009, **SSRN Electronic Journal**, (çevrimiçi)
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1337655, 27 Nisan 2023.
- Desjardins, Jeff : “The History of Consumer Credit in One Giant Infographic”, 2017, (çevrimiçi)
<https://www.visualcapitalist.com/history-consumer-credit-one-infographic/>, 12 Mayıs 2017.
- Dinç-Aydemir, Sibel, Selim Aren : “Do the effects of individual factors on financial risk-taking behavior diversify with financial literacy?”, 2017, **Kybernetes**, 46 (10), s. 1706–1734.
- Di Domenico, Stefano I., Richard M. Ryan, Emma L. Bradshaw, Jasper J. Duineveld : “Motivations for personal financial management: A Self-Determination Theory perspective”, 2022, **Frontiers In Psychology**, 13, s. 1–16.

- Dwyer, Peggy D., James H. Gilkeson, John A. List : “Gender differences in revealed risk taking: evidence from mutual fund investors”, 2002, **Economics Letters**, 76 (2), s. 151-158.
- EC : “Financial literacy”, (çevrimiçi) https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/consumer-finance-and-payments/financial-literacy_en#:~:text=Financial%20literacy%20means%20the%20knowledge,to%20make%20important%20financial%20decisions.&text=Financial%20literacy%20also%20protects%20individuals,%2C%20fraud%2C%20or%20cyber%20risks, 8 Haziran 2023.
- Efron, Bradley : “The efficiency of logistic regression compared to normal discriminant analysis”, 1975, **Journal of the American Statistical Association**, 70, s. 892–898.
- Emmons, William R. : “Consumer-Finance Myths and Other Obstacles to Financial Literacy”, 2005, **St. Louis University Public Law Review**, 24, s. 335–362.
- Emmons, William R. : “Household Financial Stability: Who Suffered the Most from the Crisis?”, 2012, (çevrimiçi) <https://www.stlouisfed.org/publications/regional-economist/july-2012/household-financial-stability--who-suffered-the-most-from-the-crisis>, 24 Mayıs 2023.
- Ergün, Kutlu : “Financial literacy among university students: A study in eight European countries”, 2017, **International Journal of Consumer Studies**, 42(1), s. 2–15.
- Evangelou, Antonios, Sune Ferreira-Schenk, Lorainne Ferreira, Elizabeth Bothma : “Investment Risk Tolerance amongst South African University Students in the Vaal Triangle Area”, 2022, **International Journal of Economics and Financial Issues**, 12 (1), s. 13–23.
- Fauzi, Ahmad, Husniyah : “Financial Risk Tolerance as a Predictor for

- A. Rahim, Mohamad Fazli Sabri, O. Mohamad Amim : Malaysian Employees' Gold Investment Behavior", 2017, **Regional Studies On Economic Growth, Financial Economics And Management**, 7, s. 63–76.
- Felipe, Israel José Dos Santos, Harrison Bachion Ceribeli, Túlio Queiroz Lana : "Investigating the Level of Financial Literacy of University Students", 2017, **Revista de Administração Contabilidade e Economia - RACE**, 16(3), s. 845–866.
- Ferguson, Niall : **The Ascent of Money A Financial History of the World**, The Penguin Press, New York, 2008.
- Fernandes, Daniel, John G. Lynch, Richard G. Netemeyer : "Financial literacy, financial education, and downstream financial behaviors", 2014, **Management Science**, 60 (8), s. 1861–1883.
- FINRA : "Financial Capability in the United States Report of Findings from the 2012 National Financial Capability Study", 2013, (çevrimiçi) https://www.usfinancialcapability.org/downloads/NFCS_2012_Report_Natl_Findings.pdf, 28 Mart 2022.
- Field, Andy : **Discovering Statistics Using Spss**, (Third Edition) SAGE Publications, 2009.
- FLEC : "U.S. National Strategy for Financial Literacy 2020", 2020, (çevrimiçi) <https://home.treasury.gov/system/files/136/US-National-Strategy-Financial-Literacy-2020.pdf>, 12 Mayıs 2023.
- Founders Online : "To Thomas Jefferson from John Adams, 25 August 1787", (çevrimiçi) <https://founders.archives.gov/documents/Jefferson/01-12-02-0064>, 12 Mayıs 2023.
- Fox, Jonathan J., Suzanne Bartholomae, Jinkook Lee : "Building the Case for Financial Education", 2005, **Journal of Consumer Affairs**, 39, s. 195–214.
- Fujuki, Hiroshi : "Crypto asset ownership, financial literacy, and investment experience", 2021, **Applied Economics**, 53 (39), s. 4560 – 4581.

- Fünfgeld, Brigitte, Mei Wang : “Attitudes and behaviour in everyday finance: evidence from Switzerland”, 2009, *International Journal of Bank Marketing*, 27 (2), 108 – 128.
- Galbraith, John Kenneth : **The Great Crash 1929**, Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, New York, 2009.
- Gale, William G., Ruth Levine : “Financial Literacy: What Works? How Could it Be More Effective?”, 2010, **SSRN Electronic Journal**, (çevrimiçi) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2316933, 24 Mayıs 2023.
- Gathergood, John, Jörg Weber : “Financial literacy, present bias and alternative mortgage products”, 2017, **Journal of Banking & Finance**, 78, s. 58–83.
- Gavurova, Beata, Matus Kubak, Eva Huculova, Dominika Popadakova, Svitlana Bilan : “Financial Literacy and Rationality of Youth in Slovakia”, 2019, **Transformations in Business & Economics**, 18(3), s. 43 – 53.
- Green, George. D. : “The Economic Impact of the Stock Market Boom and Crash of 1929”, 2008, (çevrimiçi) <https://www.bostonfed.org/-/media/Documents/conference/5/conf5e.pdf>, 23 Mayıs 2023.
- Greenspan, Alan : “The Crisis”, **Brookings Papers on Economic Activity**, 2010, https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2010/03/2010a_bpea_greenspan.pdf (çevrimiçi), 10 Şubat 2022.
- Guiso, Luigi, Tullio Jappelli : “Awareness and Stock Market Participation”, 2005, **Review of Finance**, 9(4), s. 537–567.
- Gürbüz, Sait, Faruk Şahin : **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018.
- Gürbüz, Hüseyin, Veysel Yılmaz : “Üniversite öğrencilerinin yatırım davranışlarını etkileyen faktörlerin bir yapısal model ile araştırılması”, 2023, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 24 (3), s. 708–722.

- Haliassos, Michael, Carol : “Why do so Few Hold Stocks?”, 1995, **The Economic Journal**, 105 (432), s. 1110–1129.
- Happ, Roland, Jinsoo : “Financial knowledge of university students in Hahn, Kyungho Jang, Ines Rüter : “Financial knowledge of university students in Korea and Germany”, 2022, **Research in Comparative and International Education**, 17(2), s. 301–327.
- Hastings, Justine S., : “Financial Literacy, Financial Education, and Brigitte C. Madrian, William L. Skimmyhorn : “Financial Literacy, Financial Education, and Economic Outcomes” 2013, **Annual Review of Economics**, 5(1), s. 347–373.
- He, Xin, J. Jeffrey Inman, : “Gender Jeopardy in Financial Risk Taking”, Vikas Mittal : “Gender Jeopardy in Financial Risk Taking”, 2008, **Journal of Marketing Research**, 45 (4), s. 414–424.
- Hilgert, Marianne A., : “Household Financial Management: The Jeanne M. Hogarth, Sondra G. Beverly : “Household Financial Management: The Connection between Knowledge and Behavior”, 2003, (çevrimiçi) <https://www.federalreserve.gov/pubs/bulletin/2003/0703lead.pdf>, 1 Nisan 2023.
- Hosmer, David W., : **Applied Logistic Regression**, Third edition, Stanley Lemeshow : **Applied Logistic Regression**, Third edition, Wiley, 2013.
- Hung, Angela A., : “Defining and Measuring Financial Literacy”, Andrew M. Parker, Joanne K. Yoong : “Defining and Measuring Financial Literacy”, 2009, **SSRN Electronic Journal**, (çevrimiçi) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1498674, 6 Eylül 2023.
- Huston, Sandra J. : “Measuring Financial Literacy”, 2010, **The Journal of Consumer Affairs**, 44 (2), s. 296 – 316.
- Hsiao Yu-Jen, Wei Che : “Financial literacy and participation in the Tsai : “Financial literacy and participation in the derivatives markets”, 2018, **Journal Of Banking And Finance**, 88, s. 15 – 29.
- Jorgensen, Bryce L., : “Financial Literacy of Young Adults: The Jyoti Savla : “Financial Literacy of Young Adults: The Importance of Parental Socialization”, 2010, **Family Relations**, 59, s. 465–478.
- Jump\$start : “About the Jump\$start Coalition”, (çevrimiçi) <https://www.jumpstart.org/about/#faq>, 18 Mart 2023.

- Kappal, Jyoti M., Shailesh Rastogi : “Investment behaviour of women entrepreneurs”, 2020, **Qualitative Research in Financial Markets**, 12 (4), s. 485 – 504.
- Karhunen, Paivi, Svetlana Ledyaeva : “Determinants Of Entrepreneurial Interest And Risk Tolerance Among Russian University Students: Empirical Study”, 2010, **Journal of Enterprising Culture**, 18 (03), s. 229–263.
- Khan, Mostafa Saidur Rahim, Naheed Rabbani, Yoshihiko Kadoya : “Is Financial Literacy Associated with Investment in Financial Markets in the United States?”, 2020, **Sustainability**, 12 (8), s. 1–14 .
- Khawar, Sumaira, Aamir Sarwar : "Financial literacy and financial behavior with the mediating effect of family financial socialization in the financial institutions of Lahore, Pakistan", 2021, **Future Business Journal**, 7(1), s. 1–11.
- Kunovskaya, Irina A., Brenda J. Cude, Natalia Alexeev : “Evaluation of a Financial Literacy Test Using Classical Test Theory and Item Response Theory”, 2014, **Journal of Family and Economic Issues**, 35(4), s. 516–531.
- Lach, Linda, Darlene Nzorubara : “The Cost of Financial Illiteracy”, 2023, (çevrimiçi) <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/contributing-global-economy/discussion/cost-financial-illiteracy>, 10 Mayıs 2024.
- Lantara, I Wayan Nuka, Ni Ketut Rai Kartini : “Financial Literacy Among University Students: Empirical Evidence From Indonesia”, 2015, **Journal of Indonesian Economy and Business**, 30(3), s. 247–256.
- Lei, Pui-Wa, Laura M. Koehly : “Linear Discriminant Analysis Versus Logistic Regression: A Comparison Of Classification Errors In The Two-Group Case”, 2003, **The Journal of Experimental Education**, 72 (1), s. 25 – 49.
- Li, Jianjun, Qize Li, Xu Wei : “Financial literacy, household portfolio choice and investment return”, 2020, **Pacific-Basin Finance Journal**, (çevrimiçi) <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0927538X20301128>, 19 Mart 2023.

- Liao, Li, Jing Jian Xiao, Weikiang Zhang, Congyi Zhou : “Financial literacy and risky asset holdings: evidence from China”, 2017, **Accounting & Finance**, 57(5), s. 1383–1415.
- Logachev, Marina : “Akratic Homo Economicus: Does the Neoclassical Economic Theory "Rational Agent" Assumption Accurately Depict Human Nature?”, 2016, Electronic Theses and Dissertations, 1098, (çevrimiçi)
<https://digitalcommons.du.edu/etd/1098>, 16 Mayıs 2022.
- Loke, Yiing-Jia : “The Influence Of Socio-Demographic And Financial Knowledge Factors On Financial Management Practices Of Malaysians”, 2017, **International Journal of Business and Society**, 18 (1) s. 33–50.
- Lotto, Josephat : “Towards Improving Households' Investment Choices in Tanzania: Does Financial Literacy Really Matter?”, 2020, **International Journal of Financial Studies**, 8 (2), s. 1–10.
- Lown, Jean M. : “2011 Outstanding AFCPE® Conference Paper: Development and Validation of a Financial Self-Efficacy Scale”, 2011, **Journal of Financial Counseling and Planning**, 22 (2), s. 54–63.
- Lusardi, Annamaria, Olivia S. Mitchell : “Baby boomer retirement security: The roles of planning, financial literacy, and housing wealth”, 2007a, **Journal of Monetary Economics**, 54, s. 205–224.
- Lusardi, Annamaria, Olivia S. Mitchell : “Financial literacy and retirement planning: New evidence from the RAND American Life Panel”, 2007b, (çevrimiçi)
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1095869, 12 Mart 2023.
- Lusardi, Annamaria, Olivia S. Mitchell : “Planning and financial literacy: How do women fare?”, 2008, **American Economic Review: Papers & Proceedings**, 98, s. 413–417.
- Lusardi, Annamaria, Olivia S. Mitchell : “Financial literacy and planning: Implications for retirement wellbeing”, 2011, (çevrimiçi)

<http://www.nber.org/papers/w17078>, 25 Mart 2020.

- Lusardi, Annamaria, Olivia S. Mitchell : “The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence”, 2014, **Journal of Economic Literature**, 52(1), s. 5– 44.
- Lusardi, Annamaria Olivia S. Mitchell, Vilsa Curto : “Financial Literacy Among the Young”, 2010, **Journal of Consumer Affairs**, 44(2), s. 358–380.
- Lusardi, Annamaria, Peter Tufano : “Debt literacy, financial experiences, and overindebtedness”, 2015, **Journal of Pension Economics and Finance**, 14(04), s. 332–368.
- Mahdzan, Nurul Shahnaz, Rozaimah Zainudin, Siew-Chan Yoong : “Investment Literacy, Risk Tolerance and Mutual Fund Investments: An Exploratory Study of Working Adults in Kuala Lumpur”, 2020, **International Journal of Business and Society**, 21(1), s. 111–133.
- Macrotrends : “Dow Jones - DJIA - 100 Year Historical Chart”, (çevrimiçi)
<https://www.macrotrends.net/1319/dow-jones-100-year-historical-chart>, (23 Mayıs 2023).
- Mandell, Lewis : “Financial Literacy of High School Students”, 2008, **Handbook of Consumer Finance Research**, s.163–183.
- Mason, Carolynne L. J., Richard M. S. Wilson : “Conceptualizing financial literacy”, 2000, (çevrimiçi)
https://repository.lboro.ac.uk/articles/preprint/Conceptualising_financial_literacy/9494978, 5 Ocak 2023.
- Mihalcova, Bohuslava, Adriana Csikosova, Maria Antosova : “Financial literacy – the urgent need today”, 2014, **Procedia - Social and Behavioral Sciences**, 109, s. 317–321.
- Mindra, Rachel, Musa Moya : "Financial self-efficacy: a mediator in advancing financial inclusion", 2017, **Equality, Diversity and Inclusion: An International Journal**, Vol. 36 Issue: 2, s. 128–149.
- Montford, William, : “How gender and financial self-efficacy influence

- Ronald E. Goldsmith : investment risk taking”, 2016, **International Journal of Consumer Studies**, 40(1), s. 101–106.
- Moore, Danna L. : “Survey of Financial Literacy in Washington State: Knowledge, Behavior, Attitudes, and Experiences”, 2003, (çevrimiçi) https://www.researchgate.net/publication/265728242_Survey_of_Financial_Literacy_in_Washington_State_Knowledge_behavior_Attitudes_and_Experiences, 26 Mart 2023.
- Morris, Tania, Stephanie Maillet, Vivi Koffi : “Financial knowledge, financial confidence and learning capacity on financial behavior: a Canadian study”, 2022, **Cogent Social Sciences**, 8(1) s. 1–13.
- Mouna, Amari, Jarboui Anis : “Financial literacy in Tunisia: Its determinants and its implications on investment behavior”, 2016, **Research in International Business and Finance**, 39, s. 568–577.
- Munir, Irfan Ullah, Shen Yue, Muhammad Shahzad Ijaz, Saad Hussain, Syeda Yumna Zaidi : “Financial Literacy And Stock Market Participation: Does Gender Matter?”, 2020, **Singapore Economic Review**, 0 0:0 s. 1–20.
- National Council on Economic Education : “Survey of the States: Economic and Personal Finance Education in Our Nation's Schools in 2004”, 2005, (çevrimiçi) <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED494860.pdf>, 13 Mayıs 2023.
- NFEC : “Financial Illiteracy Cost Americans \$1,506 in 2023”, <https://www.financialeducatorsCouncil.org/financial-illiteracy-costs> (çevrimiçi), 10 Mayıs 2024.
- Nguyen, Linh, Gerry Gallery, Cameron J. Newton : “The Influence of Financial Risk Tolerance on Investment Decision-Making in a Financial Advice Context”, 2016, **Australasian Accounting Business And Finance Journal**, 10(3), s. 3–22.
- Nguyen, Thi Anh Nhu, Jiri Polach, Iveta Voznakova : “The role of financial literacy in retirement investment choice”, 2019, **Equilibrium-Quarterly Journal Of Economics And**

- Nguyen, Thi Anh Nhu, Kieu Minh Nguyen : “Role of Financial Literacy and Peer Effect in Promotion of Financial Market Participation: Empirical Evidence in Vietnam”, 2020, **Journal of Asian Finance Economics and Business**, Volume 7 Issue 6 s. 1–8.
- Noctor, Michael, Sheila Stoney, Robert Stradling : “Financial Literacy: A Discussion of Concepts and Competences of Financial Literacy and Opportunities for its Introduction Into Young People’s Learning”, 1992, **National Foundation for Educational Research**, Report Prepared for the National Westminster Bank, London.
- Noor, Nimra, Irem Batool, Hafiz Muhammad Arshad : “Financial literacy, financial self-efficacy and financial account ownership behavior in Pakistan”, 2020, **Cogent Economics & Finance**, 8: 1806479, s. 1–17.
- OECD : “Improving financial literacy: Analysis of issues and policies”, 2005a, (çevrimiçi), https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/improving-financial-literacy_9789264012578-en#page1, 14 Mayıs 2022.
- OECD : “Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Education and Awareness, 2005b, (çevrimiçi) <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/35108560.pdf>, 8 Haziran 2022.
- OECD : “PISA 2015 Results (Volume IV): Students’ Financial Literacy”, 2017, OECD Publishing, (çevrimiçi) <http://dx.doi.org/10.1787/9789264270282-en>, 14 Mayıs 2022.
- OECD : “OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy”, 2020, (çevrimiçi) <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>, 14 Mayıs 2022.

- OECD/INFE : “International Survey of Adult Financial Literacy Competencies”, 2017, (çevrimiçi) <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/OECD-INFE-International-Survey-of-Adult-Financial-Literacy-Competencies.pdf>, 14 Mayıs 2022.
- Oxford University Press : Oxford Learner’s Dictionaries, (çevrimiçi) <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/literacy?q=literacy>, 4 Mayıs 2023.
- Özdemir, Ali, Fatih Temizel, Harun Sönmez, Fikret Er : “Financial Literacy of University Students: A Case Study for Anadolu University, Turkey”, 2015, **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, 11(24), s. 97–110.
- Pant, Manoj, Prabal Roy : “Financial Intermediation and Employment”, 2004, **Review of Market Integration**, 1(1), s. 61–82.
- Peng, Joanne, Kuk Lida Lee, Gary M. Ingersoll : “An Introduction to Logistic Regression Analysis and Reporting”, 2002, **The Journal of Educational Research**, 96(1), s. 3–14.
- Peng, Joanne, Tak-Shing Harry So, Frances K. Stage, Edward P. St. John : “The use and interpretation of logistic regression in higher education journals: 1988–1999”, 2002, **Research in Higher Education**, 43, s. 259–293.
- Powell, Melanie, David Ansic : “Gender differences in risk behaviour in financial decision-making: An experimental analysis”, 1997, **Journal of Economic Psychology**, 18 (6), s. 605–628.
- Press, S. James, Sandra Wilson : “Choosing between logistic regression and discriminant analysis”, 1978, **Journal of the American Statistical Association**, 73, s. 699–705.
- Remund, David L. : “Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an increasingly complex economy”, 2010, **Journal of Consumer Affairs**, 44 (2), s. 276–295.
- Raut, Rajdeep Kumar : “Past behaviour, financial literacy and investment decision-making process of individual investors”,

- 2020, **International Journal of Emerging Markets**, Vol. 15 No. 6, s. 1243–1263.
- Rieger, Marc Oliver : “How to Measure Financial Literacy?”, 2020, **Journal of Risk and Financial Management**, 13, 324, s. 1–14.
- Rockwealth : “History of Investing”, (çevrimiçi) <https://www.learningtonifa.co.uk/financial-guides/history-of-investing/>, 14 Mayıs 2023.
- Salem, Razan : “Examining the investment behavior of Arab women in the stock market”, 2019, **Journal of Behavioral and Experimental Finance**, 22, s. 151–160.
- Sarsour, Nada, Wael : “Assessment of financial literacy: Case study of business students”, 2023, **Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi**, (39), s. 123-137.
- Sezal, Levent : “Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine bir inceleme: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu örneği”, 2021, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 18(3), s. 2114-2137.
- SFSU : “1920’s Economy”, (çevrimiçi) <http://bss.sfsu.edu/tygiel/Hist427/texts/1920seconomy.htm>, 20 Mayıs 2023.
- Shum, Pauline, Miquel : “What explains household stock holdings?”, 2006, **Journal of Banking & Finance**, 30, s. 2579–2597.
- Spataro, Luca, Lorenzo : “Endogenous Financial Literacy, Saving, and Stock Market Participation”, 2017, **Finanzarchiv**, 73 (2), s. 135–162.
- Statista : “Distribution of Cryptocurrency User Rate in Turkey in 2020, by Age”, (çevrimiçi) <https://www.statista.com/statistics/1223592/cryptocurrency-user-age-turkey/>, 9 Aralık 2023.
- Stoian, Andreea, Nicoleta : “Financial Literacy, Risk Aversion and Financial Behaviours: What Shapes the Preference for

- Radu Ciobanu, Cosmin : Capital Market Participation?", 2020, (çevrimiçi)
Cepoi, Aurora Elena : [https://sciendo.com/es/chapter/9788395815072/10](https://sciendo.com/es/chapter/9788395815072/10.2478/9788395815072-087)
Dina, Andreea Elena : .2478/9788395815072-087, 9 Mayıs 2023.
Draghia
- Stone, Dan, Ben Wier, : "Reducing Materialism through Financial
Stephanie Bryant Literacy", 2008, **CPA Journal**, 78 (2), s. 12–14.
- Tabachnick, Barbara G., : **Using multivariate statistics**, (4th ed.), Needham
Linda S. Fidell Heights, MA: Allyn & Bacon, 2001.
- TCMB : "Tüketici Fiyatları", (çevrimiçi)
<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Enflasyon+Verileri/Tuketici+Fiyatlari>, 29 Haziran 2024(a).
- TCMB : "EVDS", (çevrimiçi)
<https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/portlet/lrqsQFWXtqo%3D/tr>, 29 Haziran 2024(b).
- Temel-Nalın, Halime : "Determinants of household saving and portfolio
choice behaviour in Turkey", 2013, **Acta
Oeconomica**, 63(3), s. 309–331.
- Tetik, Nevzat : "Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık
düzeylerinin incelenmesi: İnönü Üniversitesi
örneği", 2019, **Manas Journal of Social Studies**,
8 (3), 2755–2774.
- Tradingview : "Piyasalar", (çevrimiçi)
<https://tr.tradingview.com/markets/> 29 Haziran
2024.
- Triple-A : "Cryptocurrency Ownership Data", (çevrimiçi)
<https://triple-a.io/crypto-ownership-data/>, 9 Aralık
2023.
- U.S. Department of : "The Financial Crisis Response In Charts", 2012,
Treasury (çevrimiçi) https://www.treasury.gov/resource-center/data-chart-center/Documents/20120413_FinancialCrisisResponse.pdf, 10 Şubat 2022.
- Xia, Tian, Zhengwei : "Financial Literacy Overconfidence and Stock
Wang, Kunpeng Li Market Participation", 2014, **Social Indicators
Research**, Volume 119, Issue 3, s.1233–1245.

- Xie, Yan Alice, Howard Qi : “Job Security and Personal Investment Portfolio”, 2010, **Global Journal of Business Research**, 4 (1), s. 17–27.
- Xu, Sheng, Zhitao Xiong, Lin Jiao : “Financial Literacy And Household Investment Performance: Evidence From China”, 2019, **Transformations In Business & Economics**, 18 (2) , s. 237–258.
- Van Ooijen, Raun, Maarten Van Rooij : “Mortgage Risks, Debt Literacy and Financial Advice”, 2014, **SSRN Electronic Journal**, (çevrimiçi) <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0378426616300590>, 10 Şubat 2024, doi:10.2139/ssrn.2530494.
- Van Rooij, Maarten, Annamarie Lusardi, Rob Alessie : “Financial literacy and stock market participation”, 2011, **Journal of Financial Economics**, 101, s. 449–472.
- VAP : “Yaş Grupları Bazında Yatırımcı Sayıları”, (çevrimiçi) <https://www.vap.org.tr/yas-gruplari-bazinda-yatirimci-sayilari>, 9 Aralık 2023.
- Volpe, Ronald P., Haiyang Chen, Joseph J. Pavlicko, : “Personal Investment Literacy Among College Students: A survey”, 1996, **Financial Practice and Education**, (çevrimiçi) <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.476.6325&rep=rep1&type=pdf>, 30 Mart 2022.
- Volpe, Ronald P., Joseph E. Kotel, Haiyang Chen : “A Survey Of Investment Literacy Among Online Investors”, 2002, **Financial Counseling and Planning**, Volume 13(1), (çevrimiçi) <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.466.448&rep=rep1&type=pdf>, 30 Mart 2022.
- Widdowson, Doug, Kim Hailwood : “Financial literacy and its role in promoting a sound financial system”, 2007, **Reserve Bank of New Zealand: Bulletin**, Vol. 70, No. 2, s. 37– 47.
- Willis, Lauren E. : “Against Financial Literacy Education”, 2008, **All Faculty Scholarship**, (çevrimiçi) https://scholarship.law.upenn.edu/faculty_scholars

hip/199, 11 Mayıs 2023.

- Yao, Zheyang, Abed G. Rabbani : “Association between investment risk tolerance and portfolio risk: The role of confidence level”, 2021, **Journal of Behavioral and Experimental Finance**, (çevrimiçi) <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2214635021000265>, 3 Haziran 2023.
- Yin, Haiyuan, Qingsong Yang : “Investor Financial Literacy, Decision-Making Behavior, and Stock Price Volatility-Evidence From Behavioral Experiments”, 2022, **Journal of Neuroscience Psychology and Economics**, 15(2), s. 69–88.
- Yoong, Joanne : “Financial Illiteracy and Stock Market Participation: Evidence from the RAND American Life Panel”, 2010, (çevrimiçi) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1707523, 24 Mart 2023.
- Yuan, Haidong, Chin-Hong Puah, Josephine Tan-Hwang Yau : “How Does Population Aging Impact Household Financial Asset Investment?”, 2022, **Sustainability**, 14 (22), s. 1–14.
- Yürük, Muhammed Fatih : “Finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma: Dicle Üniversitesi örneği”, 2023, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (33), s. 426–452.
- Zhao, Haidong, Lini Zhang : “Financial literacy or investment experience: which is more influential in cryptocurrency investment?”, 2021, **International Journal Of Bank Marketing**, (çevrimiçi) https://www.researchgate.net/publication/352056416_Financial_literacy_or_investment_experience_which_is_more_influential_in_crypto_currency_investment#:~:text=Findings%2DThis%20study%20found%20that,more%20influential%20in%20cryptocurrency%20investment,10 Nisan 2024, <https://doi.org/10.1108/IJBM-11-2020-0552>.
- Zhu, Ting, Jing Jian Xiao : “Consumer financial education and risky financial asset holding in China”, 2020, **International Journal of Consumer Studies**, (çevrimiçi)

https://digitalcommons.uri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1086&context=hdf_facpubs, 10 Nisan 2024, <https://doi.org/10.1111/ijcs.12643>.

ÖZGEÇMİŞ

Barış SANCAK

Eğitim:

- 2018 – 2024 İktisat Doktora, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi (PhD)
- 2022 – 2023 Finans Mühendisliği ve Risk Yönetimi Yüksek Lisans, Fen Bilimleri Enstitüsü, Özyeğin Üniversitesi (MS)
- 2014 – 2017 İktisat Yüksek Lisans, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Galatasaray Üniversitesi (MA)
- 2005 – 2010 İktisat Lisans, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi (BA)

Deneyim:

- 2019 – ... Öğretim Görevlisi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi
- 2014 – 2018 Fon Uzman Yardımcısı, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
- 2012 – 2014 Sosyal Güvenlik Denetmen Yardımcısı, Sosyal Güvenlik Kurumu

Yabancı Dil:

İngilizce, İleri Seviye (YDS: 91,25; YÖKDİL: 97,50)

Bilimsel Çalışmalar:

2017	– Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Bakımından Finansal Tüketicinin Korunması ve Sosyal Piyasa Ekonomisi Çerçevesinde Bir Türkiye Değerlendirmesi, Yüksek Lisans Tezi.
2018	– Finansal Tüketicinin Korunması, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Uzmanlık Tezi.
2024	– Finansal Okuryazarlığın Yatırım Piyasalarına Katılım Üzerindeki Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme, İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi, 11 (2).

Verilen Güncel Dersler:

İktisada Giriş

Mikro Ekonomi

Makro Ekonomi

Genel Muhasebe

Sağlık Kurumlarında Finansal Yönetim

Sağlık Kurumlarında Maliyet Yönetimi

Sağlık Ekonomisi

Finansal Okuryazarlık